

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREDERIKSBORG HØJSKOLES AARSSKRIFT

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

1914

TRYKT I KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI - KOLDING

Statens pædagogiske Studiesamling
København

Gledelig fæl!

H. Rosendal
med venlig hilsen
fra
Svend Almqvist

FREDERIKSBORG HØJSKOLES AARSSKRIFT

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

1914

TRYKT I KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI - KOLDING

Statens pædagogiske Studiesamling
København

H

Redaktion: Alfred Hansen, N. P. Nielsen
og Anders Uhrskov.

Statens pædagogiske Studiesamling
København

Era Vinterskolen 1913-14.

Fra Frederiksborg Højskole

af

Holger Begtrup.

I MODSÆTNING til den mørke Alvorstid, som Verdenskrigen i det sidste Fjerdingaar har frembragt, ligger det sidst forløbne Skoleaar for mit Minde i Glædens Lysslans. — Baade Vinter og Sommer rummede et fornøjeligt Arbejdsliv, krydret med hjemlige Fester og lærerige Besøg af Fremmede. — Jeg tror, det store Flertal af vore Elever vil have mange gode Erindringer derom.

Vinterskolen var den første, der holdtes under det ny højrejte røde Tag, og som nød godt af den rummelige Plads og de ny Bekvommeligheder med Vandledninger o. s. v., der blev indrettet i Efteraaret 1913. Vi kan nu huse alle vore Elever i Skolens egne Bygninger, og det giver unægtelig bedre Samling paa Flokken end før.

Foruden de gode »gamle Lærere«, hvoraf Fr. Nørgaard nu ogsaa virker som Folkethingsmand, fik vi to flinke »unge Lærere« til *Vinterskolen*. — Den ene, Seminarist *Ejnar Skovrup* fra Ryslinge Friskole, var nærmest antaget som Nørgaards Kapellan i Rigsdagstiden. Han underviste som saadan i Dansk og Regning, men havde desuden, som gammel Fircrofter, Engelsk med et Hold af Eleverne og paatog sig en Del Tilsyn med den daglige Husorden.

I Januar Maaned kom den theologiske Kandidat *Frederik Schrøder*, yngste Søn af Ludvig Schrøder paa Askov, hertil som frivillig Lærer. Han holdt nogle kirkehistoriske Foredrag for den samlede Skole, men gjorde især god Nytte ved at undervise det ældre Hold i Bibelkundskab. — Inden sin Ankomst hertil havde han udarbejdet en Afhandling om Pietismens Indflydelse i Danmark, som i Foraaret 1914 blev belønnet med Universitetets Guldmedalje. — For mig var det en særlig Glæde, at min gamle Forstanders Søn meldte sig til Tjeneste paa Frederiksborg Højskole under lignende Forhold som dem, hvorunder jeg for 32 Aar siden blev Lærer paa Askov Højskole. Vi enedes snart om, at han for Fremtiden skal virke som fast Lærer her ved Skolen.*)

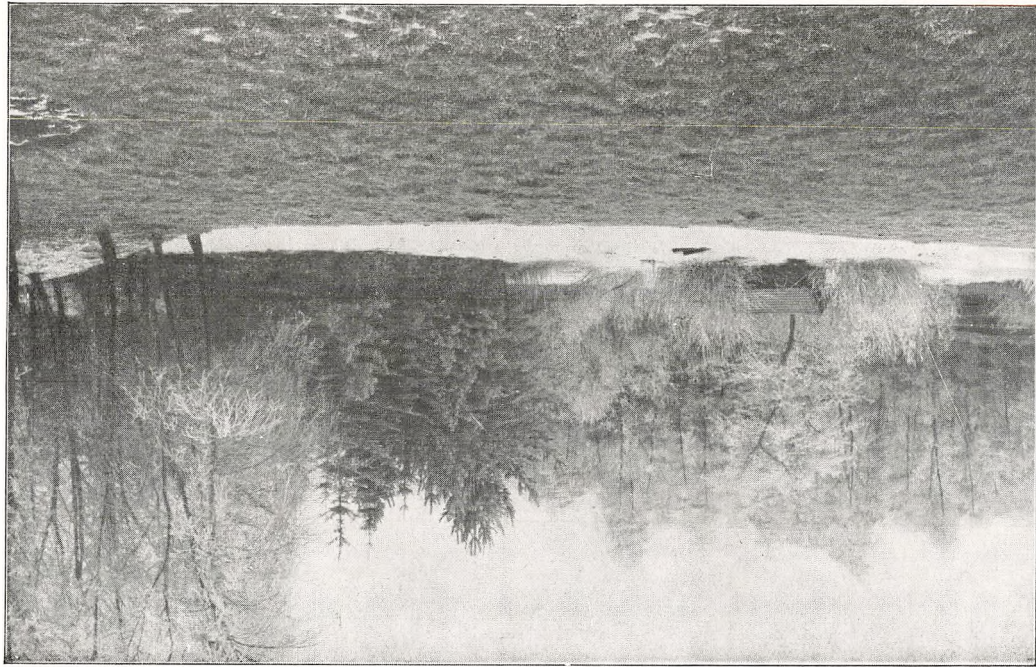
Blandt de fremmede Talere, som i Vinterens Løb besøgte Skolen, er der Grund til — foruden vor egen Præst *Niels Dael* og vor »Tilsynsførende« Slotspræst *Paludan-Müller* — at nævne to Lægfolk, der fortalte fornøjeligt om deres daglige Gerning. Den ene var Fisker *J. Thomassen* fra Snekkersten ved Øresundet, den anden var den sønderjydske Landbruger *Agerskov-Pedersen* fra Teksas, som opholdt sig her i flere Dage og bl. a. gav os en udmærket Skildring af Arbejdet i Bomuldsmarkerne og Livet i den danske Nybygd Danevang.

I Februar kom *Jakob E. Lange* et Par Dage i Besøg. Han talte om Tilblivelsen og Indholdet af sin ypperlige Bog, *Vilde Planter*, som mange af Eleverne fik Lyst til at læse, og om sociale Forhold i England. Desuden holdt han Samtale om Jordspørgsmaalet med de gamle Elever i Vinduet.

Under min Fraværelse (paa Liselund) i Midten af

*) Men denne Afale synes at skulle lide et Skaar ved hans Indkaldelse til Soldatertjeneste efter Verdenskrigens Begyndelse.

Klimfrost.

Paa Fodtur Søndag Eftermiddag.

Februar talte min Svigersøn, Præsten *F. Jersin*, om Peter Rørdam og C. Hostrup.

I Marts havde vi et længere Besøg af den norske Præst *Thorleif Homme*, hvis ejendommelige og tanke-rige Foredrag blev hørt med lige Opmærksomhed af Lærere og Elever.

Ved *Landbrugsmødet* den 22. Marts 1914 talte Dr. *M. Hindhede* om »Ernæringen«, og Forstander *Th. Madsen-Mygdal* holdt derefter Foredrag om »Kløvermarken«.

Ved Skolens mange Aftenunderholdninger er der Grund til at fremhæve det store Bidrag, som vor tidligere Elev, Frk. *Sigrød Jørgensen*, der nu bliver uddannet paa Konservatoriet i København, gav til fælles Glæde ved sin Sang.

Fastelavnsgildet fik i Aar forøget Glans ved Opførelsen af »*Soldaterløjer*«. — *Fastelavnsmandag* overværede de fleste Elever Skolemødet i Hillerød med Taler af *Stig Bredstrup*, *Edvard Lehmann* og *C. N. Starcke*. — Om Aftenen foregik der livlige Slag paa Tønden, Sækkevæddeløb, Kartoffelsamling m. m. i Øvelseshuset.

Ved Skolens Slutning var her en Gymnastikopvisning, der vidnede om de gode Frugter af *Villemoes Eliasens* Undervisning. — Da han i Sommerens Løb paatog sig at oprette en Delingsførerskole paa Rødkilde Højskole, maatte vi give Afkald paa ham som Lærer for Fremtiden. Men vi siger ham Tak for godt Arbejde og personlig Elskværdighed i de Aar, han har været her.

Paaskelørdag den 11. April holdt *Frederik Nørgaard* Bryllup i Halmstad med Frk. *Gerda Liljenqvist*, som han havde lært at kende, da hun i Fjor Sommer var Elev her paa Skolen. — I Slutningen af samme Maaned

flyttede de ind i deres smukke Hjem i det Hus, Bredsdorff i sin Tid byggede, og Pastor Hedemann senere har ejet. — Vi gjorde et »Igangsgilde« for dem den 30. April. Blandt Deltagerne var Elevforeningens Formand, N. P. Nielsen, som med smukke Ord overrakte Brudeparret en nydelig Vase som Gave fra Foreningen.

Tre Dage senere aabnedes *Sommerskolen* med nær ved 200 Piger, som alle kunde bo under Skolens Tag.

Ved Aabningsmødet mindedes vi særligt vor sidste Krig for halvhundrede Aar siden, men følte os ellers fjernet fra alle Krige i en lykkelig Fredstid.

I samme lyse Stemning gled Sommeren hen, indtil Pigeflokken skiltes under de første truende Varsler om den store Ufred i Verden.

Disse tre Maaneders Skoletid var usædvanlig rig paa Fester og Møder af forskellig Slags, ligesom Skolen havde en stor Del Gæster fra Indlandet og Udlandet.

Af *fremmede Talere* nævner jeg: Den gamle Kaptejn *Henrik Steffens Helms*, der senere er afgaaet ved Døden. Han fortalte den 19. Maj meget livligt om sin Deltagelse i Kampen ved Mysunde og Tilfangetagelse ved Dybbøl i 1864.

Vor mangeaarige Veninde *Johanne Meyer*, den første Talsmand her i Landet for Kvindens Valgret, udhvilte sig her i Slutningen af Maj og fortalte ved Lejlighed nogle Eventyr af H. C. Andersen.

Den 24. Maj holdt vi et offentlig Møde, hvor den unge islandske Digter *Guðmundr Kamban* oplæste et Par Akter af sit Skuespil »Hadda Padda« og en utrykt Fortælling. Hans Landsmand *Eggert Stefansson* sang islandske Sange, og jeg talte nogle Ord om vort Forhold til Island.

Den 27. Maj talte *Jakob Knudsen* om »Lov og Evangelium« og oplæste »De Danske i Paris«.

Fra Elevmødet.

Ved *Fruebjergsmødet* den 21. Juni talte, foruden Frederik Nørgaard og mig, Folkethingsmand *Klaus Berntsen*, der ifjor maatte melde Forfald. Hans folkelige Foredrag om Sokrates faldt i udmærket Jord hos Nordsællænderne. — Da han den 12. Juni fyldte 70, sendte vi ham følgende Telegram:

Tohundred unge danske Piger
Med venlig Hilsen Tak dig siger,
Fordi du drog vort Folk til Minde
Den lige Ret for Mand og Kvinde;
Derfor vil danske Kvinder bære
Dit Navn til næste Slægt med Ære.

Den 30. Juni talte Landbrugslærer *Konradi* paa sin livlige og lærerige Maade om Malkearbejdet, som den kvindelige Ungdom paa vore Højskoler nok kan trænge til at mindes om.

Af *andre Besøg* er der Grund til at fremhæve det, som vor engelske Ven *Tom Bryan* gjorde sammen med *Mr. Tom Hackett* fra Bournville en Ugestid i Slutningen af Maj og Begyndelsen af Juni. Bryan havde været meget syg, men det var glædeligt at se ham i god Bedring, og det var morsomt at agte paa den livlige Samtale, han og *Mr. Hackett*, trods store sproglige Vanskeligheder, fik i Gang med vore Piger.

Den 22. Juni kom her omtrent halvhundrede Sønderjyder under Førerskab af *Peter Kylling*, der har gjort et stort Arbejde for den kristelige og folkelige Ungdomssag i Sønderjylland. De ledsagedes af Sekretæren for Københavns Indre Mission, Pastor *Tonsgaard*, og Præsten *Eugen With*, der har virket meget i Indre Missions Ungdomsforeninger. — Vi havde et godt Møde med disse Landsmænd, og *Peter Kylling*, som vistnok nu er i Krigen, holdt en ypperlig Tale for os.

I Gymnastiksalen.

I Spisestuen.

Den 2. Juli blev Skolen besøgt af 35 rejsende *Husmandskoner* under Førerskab af *Karl Hansen* fra Lyngø. De lod til at befinde sig godt ved vor Tale og vore Pigers smukke Sange.

Elevmødet den 11.—12. Juli var stærkere besøgt end nogensinde før. — Jeg siger paa Skolens Vegne Tak for de gamle Elevers Bevilling til »Vinduet i Vest« og til Skolens Bogsamling, der siden ogsaa er bleven forøget ved en anselig Boggave fra vor tidligere Elev Mads Hansen, Hjortager.

Næsten hele Sommerskoletiden igennem var *Maleren Krogh* vor Gæst og udførte store Billeder af min Hustru og mig. — Sommerpigerne vil nok mindes hans Nærværelse under mine Foredrag!

Af andre Kunstnerbesøg fremhæver jeg Sangeren *Kristen Juls* den 28. Juni og den 11. Juli. Hans Foredrag af Bellman hører til den fornøjeligste Underholdning, jeg kender. — Den 28. Juli gjorde Kammeranger *P. Cornelius* os den Glæde at synge i Gymnastiksalen og gjorde det om muligt endnu mere storartet end ifjor. — En Aften spillede Operarepetitor *Christiansen*, som er Skolens gamle Ven, dejligt for os paa Klaveret.

Forstanderens Fødselsdag den 28. Juni blev fejret med en Læse-Opførelse paa Boldpladsen af *De Uadskillelige*. Bagefter var der Sang af *Kristen Jul*, ledsaget paa Klaveret af hans Broder *Johannes Viggo Pedersen*, kulørte Lamper og Fyrværkeri. — En herlig Gave bragte Pigerne mig i et Bidrag til *Hedegaards* store Maleri af Asger Ryg, der nu pryder vort Øvelseshus.

Den 4. Juli var der en vellykket Udflugt til *Kullen*, mens Pigerne den 5. Juni havde besøgt *Gilleleje*.

Den 19. Juli var vi alle Gæster hos Beboerne i *Tikøb Sogn*, hvor de mange Værter, som Gaardejer O. S. Andersen i Plejelt havde skaffet os, kappedes

om at gøre det godt for Højskolens Folk. Vi sluttede Dagen med et Møde paa *Gurre* Slotsruin, hvor *Uhrskov*, Pastor *Kaae* og jeg førte Ordet.

Den 21. Juli døbttes under Kirketjenesten her af vor Præst Niels Dael vor Søn Læge Erik Begtrup's førstefødte Søn, som fik Navnet *Holger Begtrup* efter sin Farfar. — Han er født den 2. Juni d. A.

Endelig bør det nævnes som et ikke uvigtigt Træk i Skolens Historie, at jeg den 3. Juni købte 24 Tdr. Land af den Jord, der ligger ved Teglværket, Vest for Skolen, med tilhørende Bygninger. — Denne ny *Højskolegaard* bliver styret af forhenværende Gaardejer *Rasmus Kristensen* fra Ramløse, der til mange andre Vennetjenester i Aarenes Løb nu har føjet den at flytte hertil i dette Øjemed. — Skolens Karl, *Martin Møller Rasmussen*, er samtidig forfremmet til Forvalter, Enekarl og Malkerøgter paa Avlsgaarden.

Samme Dag, som Skolen sluttede, den 30. Juli 1914, satte jeg det sidste Punktum i min Bog: *Det danske Folks Historie i det 19. Aarhundrede*, hvortil *Frederik Schrøder* senere har udarbejdet en nyttig Navneliste.

Men samme Dag begyndte ogsaa den Krig, der siden har raset i Europa.

Det var planlagt, at jeg i August, September og Oktober skulde have gjort en vidtløftig Foredragsrejse til danske Kredse i *De forenede Stater*. Men Krigen satte en Stopper for denne Udflugt.

Til Gengæld kunde jeg med god Ro deltage i et *Friskolekursus*, som afholdtes her paa Skolen den 2.—15. August, og jeg maa sige, at jeg ikke kunde tænke mig en bedre Tilbringelse af de første ængstende Uger efter Krigens Udbrud end i Selskab med de ædle og alvorlige Mænd og Kvinder, som har gjort

det til deres Livsopgave at undervise kristne danske Forældres Børn i god Forstaaelse med Hjemmenes Liv.

Siden har jeg deltaget i mange gode *Efteraarsmøder*, hvoraf det paa *Frederiksborg Højskole* den 25.—27. September just ikke var det ringeste.

Foruden *Nørgaard* og mig talte *Alfred Povlsen*, *C. Ludwigs*, *Johannes Fog-Petersen*, Provst *Hjortkjær* og *P. A. Rosenberg*, der ogsaa læste højt Søndag Aften. *Niels Dael* prækede samme Dag i Kirken før Mødets Begyndelse.

De fleste Tanker og Taler drejede sig om Krigen og dens tunge Virkninger. Men jeg tror, at Deltagerne følte, hvor godt det er at mødes i saadanne Alvors-tider og dele Ordets Trøst med hinanden.

Her som paa andre Højskoler vil Følgen af de store *Indkaldelser* spores i en stærk Nedgang i Vinterens Elevtal. — Vi er dog glade ved at kunne samle omkring 90 Karle under disse Forhold og haaber paa et særlig godt Skolehold med mere Sans for Nutidens Historie hos Ungdommen end nogensinde før.

Følgende ny Sang blev sunget ved Fruebjergsmødet
i Aar:

Livet i Skoven.

Synges som: »Vort Modersmaal er dejligt —«

VOR SKOV er ikke »plantet« — den gror fra Arilds Tid;
Før nogen dyrked Landet, den laa her milevid;
Og hvad der blev tilbage, er kun en ringe Rest
Af Sællands gamle Klædning fra Sund til Bælt i Vest.

I Skovens Tykning gemmes en dunkel Mindeskat,
Som taler sært til Sindet den lyse Sommernat.
Fra Urtidsmosen stiger der hvide Taager frem;
De snor som Ellepiger et Slør om Bondens Hjem.

Den Slægt, som her har skaaret en Lysning med sin Plov,
Har faaet en Arv i Blodet fra Sællands gamle Skov:
Her klang den rappe Økse, her faldt de skarpe Skud,
Her dansed Karlen lystigt en Majdag med sin Brud.

Her drev han Svin paa Olden, her kørtes Hø i Hæs;
Her gik de laadne Udgangsøg og skrabad Sne af Græs;
Her sad i mørke Nætter en Flok om Milens Fyr;
Her listed mangan Knøs sig ind og skød paa Kongens Dyr.

Her stod saa tit en Bonde med Arm paa Vangeled
Og stirred imod Skoven i Aftensolens Fred;
Hans Dag gik hen i Arbejd' fra Vuggen til hans Grav,
Men Skoven vakte Drømme om Evighedens Krav.

Og løfted saa en Sangfugl sin rene Fløjterøst,
Da klang det for hans Øre med sølsom Fryd og Trøst;
Da aned han, at Livet er skabt af Himlens Gud,
At alle Skove grønnes kun paa *hans* Herrebud.

Men først naar Mandens Længsel faar Lyd i danske Ord,
Kan Sjælen finde Lysning igennem Taagens Flor.
Da klares Skovens Gaade, da skinner i dens Skød
En dobbelt Glans af Himmelguld i Aftenstunden rød.

Lad derfor Røsten lyde i frejdig Folkesang,
Lad Modersmaalet klinge fra Bjerget over Vang!
Da faar vi Liv i Skoven, da bryder Solen frem,
Da bliver vore Fædres Land først ret et Lysets Hjem!

Holger Begtrup.

1814—1914

af

Holger Begtrup.

ALLEREDE VED NYTAARSTIDE stod det for mig, at det Aar, vi nu lever i, vilde blive mærkeligt. Men jeg tænkte rigtignok ikke paa ny Begivenheder, der kunde indtræffe, men paa gamle Minder, som der blev Grund til at fejre.

Det er jo i Aar halvhundrede Aar siden, vi mistede Sønderjylland, og hundrede Aar siden, vi skiltes fra Norge. 1814 og 1864 er saadanne Mærkeaar i det danske Folks Historie, at der har været god Grund til at dvæle ved dem i Mindet, selv om de vanskelig kan give Anledning til Glædesfester.

I det hele er Danmarks største Minder fra det sidste Aarhundrede næsten alle sorgfulde. Vort lille Fædreland ligner i saa Henseende en gammel Kone, der har oplevet saa mange Genvordigheder, at Taarerne maa rinde, hver Gang hun kommer til at tale om de svundne Tider.

Ja, der er Sørgeflor om mange danske Minder. Men deraf maa vi ikke slutte, at de helst burde skrives i Glemmebogen af Nutidens unge Slægt. For et Folk som for den enkelte kan netop tunge Erindringer tit være de frugtbareste, og jeg tænker, at alle, som har haft Lejlighed til i Aar at deltage i en god Mindefest

om 1864, vil sande, at det har kunnet gøre danske Hjerter godt.

Derimod stod det ved Aarets Begyndelse som noget vemodigt for mig, at de Begivenheder, man kunde vente sig, kun var Mindefester for svundne Tidens store Tildragelser, mens den nuværende Tid ikke syntes at bære noget i sit Skød, som kunde blive mindeværdigt om hundrede Aar. Det er jo en fattig Tid, hvor Jubilæerne er det eneste, som ristes paa Sagas Tavle. En saadan Tid er sørgelig paa ringere Maade end hine Aar, hvor Folket vel havde større Modgang, men til Gengæld kæmpede og led af Hjertens Grund og derfor levede rigt trods al ydre Nød.

Men var jeg lidt trist ved Tanken om, at Fortidens historiske Tildragelser syntes at overskygge Nutidens, saa skal jeg love for, at den Sorg er bleven grundig slukket, ja voldsomt druknet i Aarets Løb, nu, da vi overvældes af Verdensbegivenheder, som ingen nulevende har kendt Magen til, og som atter viser Menneskeslægten »det Gigantisk-Kolossale«, der syntes bortskyllet i Kulturens jævne Strøm.

Saa tungt, næsten knusende er Verdenskrigens gruelige Kendsgerning faldet over vore Sind, at de historiske Minder, som de poetiske Stemninger, i første Øjeblik syntes at blegne og svinde bort i Skæret af Virkelighedens Blod og Brand. Man var ikke stemt til at fordybe sig i historiske Fortællinger om gamle Dage. Den Historielæsning, som alle rakte efter, var den, som Dagbladene bragte i deres Telegrammer fra Krigens Skuepladser. Avisernes Indhold blev for en Gang Skyld mere vægtigt end de ærværdige Krønikers.

Men efterhaanden som vi vænner os til de usædvanlige Verdensforhold, vi nu lever under, vil vi ikke længer nøjes med at stirre forfærdet paa det gruelige Uvejr, der ogsaa har lagt mørke Skyer over Danmarks

Himmel. Men vi vil spejde efter de Fremtidsmuligheder, der glimter som Lysninger i Skydækket. Og samtidig vil man faa Brug for det Lys, som Fortidens store Minder kan kaste over de nuværende Verdensbegivenheder.

I saa Henseende har jeg især fundet *Minderne fra 1814* lærerige og opbyggelige.

Vi maa disse hundrede Aar tilbage for at finde Tilstande i Evropa, der med Rimelighed kan lignedes med dem, vi nu lever under. — Dengang som nu var næsten alle Stormagterne i langvarige Krige indbyrdes. Dengang som nu var det en overlegen Militærmagt — for hundrede Aar siden Frankrig under Kejser Napoleon, nu Tyskland under Kejser Vilhelm, — der drev de andre Stormagter til at slaa sig sammen imod den. Dengang som nu var Øriget Storbritanien den ihærdigste Modstander af Fastlandets Militarisme. Det kæmpede naturligvis dengang som nu for sin egen Sag, men har ved Siden deraf nu som dengang mere end et Skin af at være et Værn for Folkefriheden imod Krigsmagts Vold.

Ogsaa i Danmarks Stilling under Verdenskrigen er der Lighed mellem Tiden for hundrede Aar siden og nu.

Det var ved Udbruddet af de langvarige Kampe mellem Frankrig og de andre Stormagter i Slutningen af det attende Aarhundrede Hovedsagen for den dansk-norske Regering at holde de to Broderriger neutrale under den store Krig til Lands og til Vands. Vi havde en udmærket Leder af vort Udenrigsstyre i Grev A. P. Bernstorff. Det lykkedes ham gennem sin Levetid at holde Danmark-Norge udenfor Verdenskampen. Og efter hans Død fortsatte hans Sønner i god Forstaaelse med Kronprins Frederik den Bernstorffske Neutralitetspolitik til stor Fordel for den

dansk-norske Søhandel, der i hine Aar blomstrede op som aldrig før og bragte vort Land megen Rigdom, skønt den stadig var udsat for Farer og Tab paa Grund af den engelske Skibskontrol, der endog førte til et kortvarigt Fredsbrud i April 1801.

Men i Længden lykkedes det dog ikke at holde vort Land udenfor den ødelæggende Verdenskrig.

I Sommeren 1807 sluttede Napoleons sejeste Modstander paa Fastlandet, Rusland, pludselig Fred og Forbund med den franske Kejser, og det blev Aftalen imellem dem, at de skulde dele Verdensherredømmet med hinanden og knække Englands Magt ved at spærre det ude fra al Handel paa Fastlandet.

Det er den største Lockout, der nogensinde er lavet, og de to mægtige Kejsere gjorde blandt andet den hemmelige Tilføjelse til Aftalen, at Danmark-Norge med sine vidtstrakte Kyster og anselige Flaade skulde »overtales« til at slutte sig til Fastlandsspærringen.

Herom vidste de danske Statsmænd intet. Men de engelske fik hurtig Underretning derom, og da de var bleven angst for de store Farer, som truede Ørigets Tilværelse, foretog de i deres Overilelse det urelfærdige og uforstandige Skridt, at sende en Flaade med 30,000 Mand til Sælland, omringe og bombardere vor uskyldige Hovedstad og røve den stolte Orlogsflaade, der laa aftaklet i Havnen.

Alle Danske harmedes med Rette over Englændernes Røvertog. Men de fleste mente dog, at der efter Kapitulationen ikke var andet at gøre end at slutte Fred med den overmægtige Fjende.

Men anderledes tænkte *Kronprins Frederik*, som under Københavns Belejring havde opholdt sig ved Hæren i Holsten, og som nu efter Englændernes Bortsejling i Oktober 1807 vendte tilbage til sin skamskudte Hovedstad med dens tomme Orlogshavn. —

Han havde kun faa Pægle Blod i sin lille Krop. Men de foer ham altid til Hovedet, naar det gjaldt Danmarks Ære. Og nu erklærede han med dirrende Harme, at han ingenlunde vilde slutte Fred med de engelske Røvere, men kriges med dem, saa længe han havde en Baad tilbage.

Følgen blev en langstrakt ulykkelig Krig fra 1807 til 1814, hvori det var umuligt for det lille Danmark at gøre Storbritanien nævneværdig Skade, skønt vore Søgutter udførte mangan rask Bedrift paa de hjemlige Have; men hvori England i Bund og Grund ødelagde den blomstrende Søhandel, der indtil 1807 havde været Danmarks bedste Rigdomskilde.

Krigen kostede langt mindre Blod end Penge. Mens Kampen i 1864 gav Folkelegemet et blodigt Saar, paaførte den engelske Krig det en tærende Sot. Den stjal i den Grad Kræfterne og Livsmødet, at det tilsidst truede med Døden — ikke paa den blodige Val, men i den mugne Sengehalv.

Kun ved Slutningen af den lange Krigstid saae det ud til, at Danskerne skulde prøve en Vaabendyst i i aaben Mark.

Napoleon havde lidt sit store Nederlag paa de russiske Stepper i Vinteren 1812—13. Han var ilet tilbage til Frankrig, havde rejst en ny Hær og ført den ind i Tyskland. Men nu rejste baade Preussen og Østrig sig imod ham. Det tyske Folk greb til Vaaben for at afkaste Tyrannens Aag, og alle Solemærker tydede paa, at den store Kejsers Tid var omme. — Kun een lille Magt holdt sig trofast til ham. Det var Danmark, hvis Konge i August 1813 begik den gruelige Dumhed at forny sit Forbund med Napoleon og derved blev dragen med i hans store Nederlag, som alle klartseende fandt uundgaaeligt.

Klogere førtes Sveriges Politik af den valgte Tron-

følger, Franskmanden Bernadotte, som, uden Hensyn til sit eget franske Blod og Svenskernes Harme over Finlands Tab, sluttede sig til Rusland og dets Allierede imod et Løfte om at faa Norge til Erstatning for Finland.

Som dygtig Hærfører af Napoleons Skole fik han Kommandoen over de Allieredes højre Fløj, da den samlede Hærmagt som en mægtig Ørn drog over Tysklands Sletter imod Vest for at drive den saarede franske Ørn tilbage til sin Rede.

Under denne Fremrykning naaede Bernadotte i Slutningen af Aaret 1813 til Danmarks daværende Grænse ved Elben og prøvede paa med et Slag af Ørnens Vinge at tvinge den danske Konge til at slippe Norge af sin Haand.

Frederik den Sjette var — imod Sædvane — i den Ende af Landet, hvor Slaget skulde staa. Han havde en Del af sin Hær i Holsten og laa selv med Resten i Vestfyn, hvor han havde valgt Hindsgavl til sit Hovedkvarter. — Alle vaagne Danskere og Nordmænd ventede, at Kongen vilde holde et Braavallaslag med Svensken ved Nordens sydlige Grænse for at væрге det firehundredaarige Broderskab mellem Danmark og Norge.

Den Spænding, som dette fremkaldte, og som blev øget ved Rygtet om, at der var rejst Landestorm i Jylland, satte især Hovedstadens unge Studenter i stærkt Røre. De var som Akademikere fritagne fra almindelig Soldatertjeneste, men desmere følte de sig drevne til at melde sig frivillig ved Fanerne under Fædrelandets store Fare.

Grundtvig opholdt sig den Gang som tjenstledig Kapellan i København, og da han var kendt som en varmhjertet Ven af den danske Sag, blev han opfordret til at tage Del i de Forhandlinger, som førtes

blandt Studenterne. Han glædede sig ved den almindelige Offervilje og var ogsaa selv rede til at gaa i Kampen. Men han følte straks, at det var nødvendigt at dæmpe Ungdommens Vovemod. Der var nemlig ikke faa, som paa staaende Fod vilde afsted til Hæren, og dem lagde han da alvorligt paa Sinde, at de ikke maatte fare saa tankeløst frem. De skulde naturligvis først tilbyde Kongen deres Tjeneste og siden paa hans Kald møde ved Hæren.

Men der var ogsaa et andet Forhold, som gjorde Grundtvig betænkelig ved Studenternes Færd. De stolede aabenbart for meget paa dem selv og glemte at tage Gud med i Regningen. — Han maatte derfor paa det alvorligste gøre gældende under deres Forhandlinger, at det var en Dumdristighed, der næsten maatte kaldes selvmorderisk, naar de bildte sig ind, at deres uprøvede Flok ved egen Kraft kunde hamle op med Europas bedste Soldater, der endog havde drevet Napoleon paa Flugt. — Kun naar Gud var med, vilde der være mindste Haab om Sejer i denne ulige Kamp.

Dertil svarede nogle af Studenternes Førere raskt, at her var ikke Spørgsmaal om Tro paa Gud, men kun om Kærlighed til Fædrelandet, og een af dem, vistnok Christian Flor, gav deres Tanke det Udtryk, som Digteren Valdemar Rørdam i vore Dage har sat paa Vers, at — »et Folk, som ikke *vil* forgaa, heller ikke *kan* forgaa«.

Men Grundtvig svarede myndigt: Hvad er dog det for en Galenskab? Kan et Menneske, som ikke vil dø, da heller ikke dø? Eller veed I ikke, at Døden er stærkere end baade Enkeltmænd og Folkeslag? —

Nej, men *det* Folk kan ikke gaa til Grunde, som *Gud* vil bevare. Derpaa alene kan vi bygge vort Haab om Danmarks Frelse, og kun med den Tro er det

forsvarligt at gaa i Kamp mod Danmarks overmægtige Fjender.

Paa dette Spørgsmaal delte Studenterne sig i to Flokke. Den største, som ikke vilde have Religionen blandet ind i deres fædrelandske Foretagende, tilbød i et Brev Kong Frederik deres Tjeneste. Den mindre Flok samledes til et bevæget Møde, sluttede en højtidelig Pagt og underskrev et af Grundtvig forfattet Brev til Kongen, hvori de tilbød i Guds Navn at ofre deres Liv for Fædrelandet. Dette Brev fik henvend halvhundrede Underskrifter i alt.

Frederik den Sjette svarede paa de to Henvendelser under eet, at han skulde gøre Brug af Studenternes Tilbud, hvis det behøvedes, »men aldrig glemme de Følelser, de ved denne Lejlighed havde lagt for Dagen.«

Dette hændte i Helligtrekongersdagene 1814, og Studenterne ventede spændte paa at blive indkaldte. — Men der blev ingen Brug for deres Offer paa Fædrelandets Alter. En Uge efter, *den 14. Januar 1814*, sluttede Kongen *Freden i Kiel* med Sverige og England, hvorved han — saa godt som uden Sværds slag — afstod Norge til den svenske Konge.

Budskabet derom fremkaldte en uhyre Skuffelse hos alle dem, der havde været opsat paa at give deres Liv hen for Broderrigernes Fællesskab, og ikke mindst for Grundtvig maa det have været meget vanskeligt at vinde den Overbevisning, at hans elskede Frederik den Sjette ogsaa ved denne Lejlighed havde handlet ret. Men det lykkedes ham virkelig at bøje sig lydigt under Kongehaanden.

Andre blev maaske lidt oprørske i Sindet. Men hele Bevægelsen, som Grundtvig selv havde lignet ved »det døende Hjertes Krampeslag«, viste snart sin Afmagt derved, at alle meget hurtigt faldt til Ro ved Kongens Afgørelse.

Dog var det ikke en velgørende Ro med nyt Mod til fredelige Foretagender, der skabtes ved den ydmygende Fred i Kiel. Det var snarere Dødens Ro, som lammede Folkets sidste Handlekraft efter den korte Opblussen i Krigens sidste Uge.

Aldrig har Danmark i de sidste halvtredjehundrede Aar været saa langt nede, saa nær ved Undergangen, som i 1814. Ganske vist blev det vedtaget under Fyrsternes Møde i Wien, at det ældgamle Kongerige fremdeles skulde bestaa i sin stærkt formindskede Skikkelse. Men det almindelige Indtryk var dog, at det kun var et Tidsspørgsmaal, naar det helt vilde blive udslettet af Staternes Tal.

Det laa saa lavt og værgeløst, uden Bjerger, ja uden Diger, i Bølgernes Favn, at det var mer end sandsynligt, at det vilde blive aldeles overskyttet, næste Gang der rejste sig en Stormflod i Verdenshavet, saa at kun Bølgerne i Fremtiden vilde nynne om, hvor det een Gang havde ligget.

Og der var heller intet i Folkets Evner eller Ydelser, som kunde give Tro til Rigets fortsatte Tilværelse. Aandslivet var ringe, og den ydre Velfærd helt ruineret.

Grundtvig skrev i 1813, at i en aandløs og ugudelig Tidsalder maatte *Pengevæsenet* i et Land være det klareste Spejl paa Folkets Tænkemaade. Men førte man Danmark i 1814 hen for dette Spejl, kom dets Ringhed ret tilsyne.

Det havde været en Mangel ved det ellers saa udmærkede Statsstyre i de lykkelige Fredsaar inden 1807, at der ikke var sørget for en god Orden i Rigets Pengesager. Skønt det vilde have været let at indskrænke Statsgælden og sikre Seddelkursen ved maadeholdende Skatteudskrivninger hos den velstaaende Befolkning, var dette blevet forsømt, mens Tid var. Allerede da Krigen brød ud, var Statsgælden svim-

lende høj, og Pengesedlerne langt under deres paalydende Værdi. Hvor meget mere maatte da ikke Gælden stige og Kursen synke i de ulykkelige Krigsaar, da Indtægtskilderne udtørredes og Udgifterne stadig voksede.

Tilsidst kom det saa vidt, at Staten »spillede Bankerot« i Begyndelsen af 1813. Regeringen nedskrev selv Værdien af sine Pengesedler til omtrent en Tiendedel af deres Paalydende og paabød samtidig en lignende Nedsættelse af al Privatgæld i Landet. Men denne store Nedskrivning var endda ikke i Stand til at gøre Ende paa de stadige Kursfald, som tilsidst naaede saa vidt, at en Rigsdalerseddel i Handel og Vandel gjaldt lige med en Enesteskillling af Kobber.

Dette var jo ikke alene en gruelig Forstyrrelse i Statens Finansvæsen, men Følgerne maatte nødvendigvis blive frygtelige for hvert eneste Hjem i Landet. Det var, som om Vandet pludselig sank 50 Alen i alle Brønde, en »Naturbegivenhed«, som med et jernhaardt Slag tilintetgjorde mangfoldige Menneskers Velstand og Livslykke.

Min Farfader i Fredensborg gav i de Tider 500 Rigsdaler for et Par Støvler, og Skomageren kunde dog ikke købe 3 Skæpper Rug for Pengene. — Efter et Regnskab paa Hvolbøls Gaard i Ferup gav Manden der 36 Rigsdaler for et Pund af den billigste Kaffe. Man forstaaer, at der blev Ende paa Kaffedrikningen i jævne Hjem. — Jakob Chr. Lindberg, som dengang var halvvoxen, fortæller fra sit Præstegaards-hjem i Ribe: Kaffe og The saae vi ikke mere. Vi ristede Rug og hældte kogende Vand derover. Det maatte om Formiddagen gælde for Kaffe og om Aftenen for The. — Værre var det, at en Underofficer for et helt Aars Løn ikke kunde købe en eneste Tønde Hvede!

Dette Træk minder om, at Landmændene i al Fald

fik høje Priser for deres Korn, saa længe Krigen varede. Men efter Fredsslutningen sank Kornpriserne saa stærkt, at der var Tider, hvor man kun fik et Par Kroner for en Tønde Rug. Ja, det hændte, at ret gode Sædemarker blev staaende uhøstede, fordi det kostede mere at lønne Høstarbejderne, end Afgrøden var værd i Handelen.

Dette synes mig at være det mørkeste Træk i hele Billedet af Tidens uhyggelige Fattigdom. Gud giver Grøde paa Marken, — det var endog særlig frugtbar Aar efter 1814, — og saa har Mennesker ikke en Gang Kraft til at gøre Brød af den gyldne Sæd.

Den ydre Armod svarede kun altfor godt til Folkets indre Tilstand. Den Aandløshed, der havde hengivet sig til verdslige Glæder i den glimrende Handelsperiode før Krigen, stønnede nu under verdslige Bekymringer. Næringssorgen, den goldeste af alle Sindsrørelser, var herskende overalt. Enhver tænkte bekymret paa, hvor han den næste Dag skulde faa Brødet til sig og sine. Man sugede mismodigt paa Labben, og ingen havde Mod og Mandshjerte til at sætte nye, indbringende Foretagender i Gang. Reformbevægelsen fra Slutningen af det 18. Aarhundrede gik aldeles i Staa. — Folket var lammet og syntes hensunket i en dødlignende Dvale, en sørgelig Sovesyge, der gerne kunde ende med Døden selv.

Det er nok værd at mindes efter hundrede Aars Forløb, at vore Forfædre var komne saa langt ned, at Danskerne, der nu gennemgaaende er saa velstaaende og virksomme, dengang var saa fattige og modløse, men ogsaa saa nøjsomme, at intet Fattiglem i vore Dage vilde tage til Takke med den Kost, som dengang blev stillet paa de største Gaardmænds Bord.

Man skulde virkelig tro, at Danmarks Timeglas var ved at udrinde, at Folket sørgeligt vilde hensmægte paa Dødslejet. —

Og saa foregik der dog i hin kummerlige, tilsyneladende aandsforladte Dvaletid temmelig uformærket en Vending til det bedre, som bragte aandelig Oprensning og udvortes Fremgang paa alle Omraader i Løbet af den næste Menneskealder. Midt i Armoden fandt Folket de Rigdomskilder, hvoraf al Velsignelsen i det følgende Aarhundrede fik sit Udspring.

*

Denne Vending ved Guds Naade faar man bedst Forstaaelsen af, naar man ser, hvorledes den artede sig for een af Danmarks bedste Sønner, den unge Præst og Digter *N. F. S. Grundtvig*, der med dyb Deltagelse oplevede sit Fædrelands sørgelige Elendighed i Aarene omkring 1814.

Han havde begyndt sin Forfatterbane, inden Verdenskrigen endnu var naaet til vore Landemærker. Danskernes Misbrug af den ydre Velstand til et letfærdigt og kælent Liv i Nydelser havde vakt hans Harme og ægget ham til at male dem Oldtidens Kæmpeliv for Øje for derigennem at genoplive den indslumrede Heltekræft.

Efter 1807 blev den unge Digters Harme endnu dybere, da han blev Vidne til, at Ulykken, som ramte vort Folk, ikke fremkaldte Alvor og Ydmyghed, men at hans Landsmænd letsindig søgte at glemme Sorgen under fortsat Lystighed. Han oplevede, at der i den paafølgende Vinter blev holdt store Maskerader baade paa de langelandske Herregaarde og i Hovedstaden, der endnu laa halvt i Ruiner, og han mente at stemple dette Uvæsen efter Fortjeneste, da han i sin første selvstændige Digtning skildrede *Maskeradballet i Danmark*, hvor Fædrelandets Sønner og Døtre dansede paa Randen af deres Faders Grav, indtil Hel slugte dem alle.

Da han nogle Aar efter blev kristelig vakt gennem

en streng Sjælekamp, fandt han den dybere Aarsag til Danmarks Elendighed i Folkets Gudløshed og varslede, som en Daniel paa Babylons Gader, om Landets snarlige Undergang, hvis dets Indbyggere ikke omvendte sig i Sæk og Aske.

Man skulde derfor have troet, at han i 1814, da Rigets Kraft var fuldstændig brudt efter Skilsmissen fra Norge, vilde have sagt med bitter Stolthed: Ser I, nu kommer den Gudsdom, hvorom jeg forgæves har varslet!

Men det mærkelige er, at Grundtvig netop i det Aar, da det saa aller ynkeligst ud for Danmark, fattede et underligt stort Haab om dets Fremtid, som han siden aldrig mistede.

Det var ikke, fordi han opdagede ny glimrende Egenskaber hos det lamslaaede Folk, at han fik dette i hans egne Øjne urimelige Haab. Det er overhovedet en grov Misforstaaelse, naar man har ment, at Grundtvig overvurderede det danske Folks Dyder og Dygtighed. Han begyndte jo netop sin offentlige Bane med en streng Fordømmelse af dets Fejl og Svagheder, og paa det Tidspunkt, da han fik sit lyse Haab til dets Fremtid, var der visselig ikke noget hos Folket at prale af eller bygge store Forventninger paa. — Men det var ogsaa paa en hel anden Grund, han byggede sit folkelige Haab.

Som kristelig Historiker saae han ud over Verdensriggerne og saae det samme dengang, som vi nu er Vidne til: — »Med Kugler og Mandehoveder leger de mægtige Folkefærd Terning og Skaktavl om Verdens Forfængelighed, om Ros og om Vælde, og før skulde et Blodhav opluge Jorden, Dynger af Lig fylde Havet, end de vorde kede af den forfængelige Strid, den blodige Leg« (»Til Fædrelandet«, 1813).

Naar han da spurgte sig selv, hvilket af disse ærgerlige, kampgridske Verdensfolk der kunde være egne

til at gaa Guds Ærinde, maatte han svare: intet! thi de stolede alle kun paa deres egen Kraft og kæmpede kun for deres egen Sag. Guds Navn blev kun brugt til at besmykke deres uretfærdige Handlinger med!

Derefter vendte han sit Blik mod sit lille stakkels Fædreland, og hvad saae han her? En Plet af Jord, som stadig syntes udsat for at bortskylles af Bølgerne. Saaledes sang han *Til Fædrelandet* i Begyndelsen af 1814:

Fædreneland!
 Paa Gravens Rand
 Saa bleg og blaa
 Du ligge maa;
 Nu spænder Hel
 Sin Buestreng
 Og reder vel
 Din Ormeseng. —

Danmark laa dengang aandelig talt lige saa lavt og øde, som det udvortes kom til Skue med sine nøgne Ler- og Sandholme, da det første Gang dukkede op af Havet, efter at Isbjergene var bortsmeltede i denne Egn af Kloden. Men dette graa Ler i de blaa Bølger mindede om det Muld, hvoraf Skaberen danner Mennesker og Folkeslag. Efter at alt det var nedbrudt og bortskyllet, som Mennesker selv havde dynget op i deres selviske Pral, var der nu intet andet tilbage end selve Jorden, som Gud havde skabt. Den laa der udsat for at oversvømmes af det stormende Hav, men den laa der ogsaa som en aaben Ager under Guds Himmel, en Plet af Jord, hvor der ingen Hindring var længer for Solens Glød og Himlens Sød, — paa Afgrundsranden, men samtidig i Guds Haand.

Muldjord i Bryst
 Ser den Høje med Lyst,
 Dær kan Solstraalen bo,
 Dær kan Himmelbyg gro.
 Han, som hører, naar Muldjorden sukker,

Den med perlende Taarer bedugger.
 Med den Trøst kommer Troen tilbage,
 At end lever den Gamle af Dage!

Det var Grundforholdet, i Folkelivet som i det enkelte Menneskes Liv, der kom til at staa ham klart for Øje under Fædrelandets ængstende Kaar. — Det er jo i Virkeligheden altid saaledes, skønt det til Daglig tilsløres af udvortes Omstændigheder, at Livet maa leves paa Afgrundsranden, udsat for Undergang i Bøgedybet. End ikke den største Omsorg for egen Sikkerhed kan bjerge et Menneske eller et Folk fra denne stadige Fare. Men det er ogsaa altid saaledes at Gud opholder Menneskelivet og Folkelivet, selv om det kun ved mærkelige Lejligheder kommer frem for Bevidstheden.

Disse Livskaar blev klare for Grundtvig under Danmarks Krise paa Dødslejet, da han sad bøjet i Bøn for sit Fædrelands Frelse. I den Stund skønnede han, hvad han senere i muntre Øjeblikke udtrykte i den Paastand, at her til Lands har Lykken altid været bedre end Forstanden. Dermed mente han nemlig, at Gud bragte Danmark Hjælp, hver Gang Nøden var størst.

Men naar han stundom gik saa vidt som til at sige: Gud havde Brug for Danmark, og derfor vilde han frelse det, saa var Tanken deri denne: at det danske Folk netop i sin Ringhed var egnet til at gaa Guds Ærinde, fordi det mindre end de store Folk kunde glemme, hvor Kraften kommer fra, da det maatte erkende sin egen Afmagt og tage al sin Lykke som en Gave fra Himlen.

Ved at gennemleve de sørgelige Aar, som Danmark prøvede omkring 1814, fik Grundtvig den »Føling« med sit Folk, som siden var hans Styrke.

Da han havde siddet ved vor Moders Sygeleje, mens Pulsen var svagest og Livsmodet længst nede, kunde

han ogsaa følge Udviklingen Skridt for Skridt henimod Helbredelsen, kunde glæde sig ved det ny Folkeliv af Guds Naade, hvortil den døende vaagnede op efter Dvaletiden, og kunde blive een af dem, der med Ordets Himmelbyg var med til at bringe Lægedom og ny Grøde i det genvakte Folkeliv, indtil det laa for hans Øjne, ikke som en nøgen Lerholm, men som en frugtbar Ø med gyldne Marker og grønne Skove, blomstrende skønt i Bølgernes Favn.

For Grundtvig blev det fattige Begreb om »Kongen af Guds Naade«, der i Frederik den Sjettes Tid fristede forvovne Knægte til at sige: »Gud naade os for Konge, vi har!« — afløst af det rigere om »et Folkeliv af Guds Naade«, der for ham gav hele den følgende Tids Danmarkshistorie sin rette Forklaring.

Der var til Lykke andre, som i de fattige Tider fik nyt Haab paa de samme Veje som Grundtvig. Det gælder især *de gudelig vakte Lægfolk*, der ikke faldt i Søvn, men netop vaagnede til Gavns under Fædrelandets Nød og fandt Trøst over den udvortes Armod i det evige Livs Rigdom.

Derfra stammer Velsignelsen, som har fulgt vort Folk i det forløbne Aarhundrede. Men har vi i de senere Aar været nær ved at glemme Grundforholdet og overse Kilden til Folkets Lykke, saa maa vi haabe, at den ængstende Skygge, som den ny store Verdenskrig kaster over vort lille Fædreland, maa være nok til atter at vække Bevidstheden om Livsfaren og Frelsen derfra, saa Folkelivet af Guds Naade maa kunne fortsættes i Fred, — maaske med den Virkning, at Budskabet derom kan bringes fra os til vore store Naboer med Lægedom for de dybe Saar, de nu slaar hinanden i den selviske Kamp om Verdensherredømmet.

Friskolelærer Niels Kristensen.

DET er nu henved en Menneskealder siden, jeg lærte ovennævnte Lærer at kende, og skønt mit Samvær med ham ikke blev af lang Varighed, idet det ikke strakte sig ud over to Maaneder, og han i den Tid var bundet til Sygelejet og mærket til Døden, fik det Samvær dog en afgjort Betydning for mit Liv. Derfor vil jeg gerne fortælle Aarsskriftets Læsere lidt om denne Mands Liv og Virke.

Det var i Sommeren 1881. Jeg havde om Vinteren været Lærling paa Vallekilde Folkehøjskole og var nu bleven tilbage paa Skolen for ved Lærernes Hjælp at forberede mig til Lærergerningen. Højskoleforstander Albrechtsen, Hjørlande, var den Gang Friskolelærer paa Solbakken ved Vallekilde, og under hans Vejledning hjalp jeg til med Undervisningen i Friskolen. Da, en Morgen tidlig, før jeg endnu var kommen i Klæderne, kom Trier ind paa mit Kammer og sagde, at jeg uopholdelig maatte rejse til Fyn og hjælpe en af hans gode Venner, en Friskolelærer, som havde skrevet til ham, at han var syg og vanskelig kunde holde sin Skole gaaende. »Og jeg ved, naar han skriver saaledes, saa er han meget svag og trænger haardt til Hjælp. De maa derfor straks rejse over at hjælpe ham. Toget gaar fra Jyderup om et Par Timer, saa kan De naa derover til Aften«. Da jeg indvendte, at jeg ikke kunde naa Jyderup, før Toget gik, sagde

Trier: »Ja, vent saa til Middag, saa gaar min Vogn til Stationen. Den tager De med, saa er De i Nyborg Kl. 12; derfra tager De saa med Postvogn til Ellerup Friskole, hvor De vil være i den tidlige Morgenstund.«

Da jeg ytrede Ængstelse for, om jeg nu ogsaa kunde være Manden til nogen Nytte, sagde Trier: »Giv Dem Gud i Vold og tag Arbejdet op med ærlig Villie, saa skal det nok blive til Velsignelse for Dem«. Jeg kunde ikke gøre flere Indvendinger, og afsted maatte jeg, skønt jeg fandt det lidt svært ikke at faa taget Afsked med mine Forældre, som boede et Par Mil fra Vallekilde.

Da jeg kort efter kom op hos Trier for at sige Farvel og faa mit »Pas« udleveret og Rejsepenge til Turen, var der tilstede en svensk Kvinde, for hvem jeg blev forestillet med de Ord: »Her er en ung Mand, en af mine Lærlinge, som gerne vil være Lærer. Han rejser nu til Fyn for at hjælpe en Friskolelærer, som er syg. Nu skal det saa vise sig, hvad han duer til. Paa den Maade skaffer vi Arbejdere til den danske Friskole.«

Ja, saaledes gik det til, at jeg Onsdag Morgen den 29. Juni til Forundring for mig selv, men endnu mere for Niels Kristensen og hans Hustru, stod udenfor Ellerup Friskole, som ligger nær Skoven, vel gemt mellem de høje fynske Hasselhegn.

Friskolebygningen var ikke stor. En lille Dagligstue, et Soveværelse, et meget lille Køkken med Spisekammer, Skolestue og ved Siden af denne et lille Værelse med Murstensgulv — tidligere brugt til Brændselsrum — hvor jeg kom til at bo, det var alt. Men dog levedes der under disse beskedne Forhold et rigt og godt Familieliv. Jeg maatte tit tænke paa Lærkesangen: »Her er jo ikke megen Plads, men desto mere Glæde«.

Det var ogsaa her i dette lille Hjem, Trier havde været Vidne til, hvorledes Far og Mor ved Aftenstid knælede ned ved deres lille Barns Vugge, sang deres Aftensang, bekendte Troen og bad Fadervor. Ja, noget af det, der gjorde stærkest Indtryk paa mit dengang saa modtagelige Sind, det var den stille, inderlige Gudsfrygt og den Ærbødighed for Sandheden i smaat som i stort, der prægede dette Hjem.

Niels Kristensen var en ægte Jyde. Han blev født paa Gaarden Sønderholm i Brande Sogn den 23. Februar 1842 og var den ældste af seks Søskende. Alle-rede som Dreng viste han Lyst og Anlæg for Lærergerningen, og straks efter sin Konfirmation blev han Lærer ved Egnens Biskoler, og denne Virksomhed fortsatte han en fem Aars Tid. Sin første aandelige Paavirkning fik han ved Lærer Utoft, Træden Skole ved Horsens, hvis Medhjælper han blev, og af hvem han blev forberedt til Seminariet i Gedved, hvor han blev optaget 1865.

Dette blev det andet Sted, der fik Betydning for ham. P. Bojsens livlige Undervisning og hans stærke Tale for en vidtgaende Omdannelse af det offentlige Skolevæsen tiltalte i høj Grad Niels Kristensen. Det blev her ikke Hovedsagen for ham at læse til Eksamen, men at uddanne sig til en saa grundig og alsidig oplyst Lærer som muligt, og dette opnaede han ogsaa at blive som kun faa.

Det kneb imidlertid med at skaffe de nødvendige Læsemidler til Veje. Faderen, der sad med den fattige Hedegaard, kunde ingen Hjælp yde ham, kunde maaske heller ikke forstaa, at Sønnen valgte denne Levevej, og stillede ham i Udsigt, at han kunde faa Fædrenegaarden, hvis han vilde opgive Læsningen og komme hjem og tage Del i Arbejdet. Dog derpaa kunde Niels Kristensen ikke indlade sig. Han forlod

Gedved og blev paa ny Utofts Medhjælper, og senere var han igen en Tid Lærer ved Biskolerne i Brande.

Men sin tredie og stærkeste Paavirkning fik han, da han 25 Aar gammel kom som Lærling paa Kolds Højskole i Vinteren 1867—68. Dette Ophold blev afgørende for hans Fremtid. Her opstod Tanken, og modnedes Beslutningen hos ham om, at han ikke længere vilde arbejde i den offentlige Skole, men at han herefter vilde ofre sine Kræfter i Friskolens Tjeneste, og Kold styrkede ham naturligvis stærkt dertil baade mundtlig under Opholdet paa Skolen og senere skriftlig gennem Breve.

Men før han paa egen Haand tog Arbejdet op i Friskolen, vilde han dog praktisk og paa nært Hold gøre sig kendt med denne Skoles Virkemaade, hvorfor han Sommeren efter var hos Klaus Berntsen i Højby og en lille Tid hos Friskolelærer, senere Folketingsmand Kristian Stenbæk i Ormslev ved Slagelse. Efter derpaa at have prøvet sig frem en kort Tid paa Langeland og siden som Lærer i nogle Friskoler paa Fyn, fik han endelig i 1870 en om end kun lille, saa dog fast og varig Plads som Friskolelærer i Ellerup, en lille Landsby mellem Nyborg og Svendborg.

Ellerup Friskole sad den Gang til Huse hos en Gaardmand Rasmus Kristensen, hvis Gaard laa noget afsides og langt fra offentlig Vej. Rasmus Kristensen havde selv ingen Børn, men han og hans Hustru var stærkt grebet af Vilhelm Birkedals Forkyndelse og havde sluttet sig til hans Menighed, til hvis Kirke de havde en Vejlængde af 2 Mil. Og da disse to Mennesker, der begge var Børnevenner, følte Trang til at være med i et Arbejde for Udbredelse af det Livssyn, som mødte dem i Ryslinge, opstod hos dem Tanken om at faa oprettet en Friskole, der maatte kunne

blive et godt Samlingssted for Børnene, Ungdommen og de ældre der paa Egnen.

De begyndte da saa smaat at tale om deres Plan med dem af Egnens Folk, hos hvem de ventede at finde Forstaaelse. Og da der var Udsigt til, at nu kunde de faa 5 à 6 Børn i Skole, byggede Rasmus Kristensen straks et Par Fag Hus til sin Gaard og lod indrette Skolestue og et Værelse til Læreren. Nu gjaldt det blot om at finde en Lærer og faa begyndt Skolen. Rasmus Kristensen talte med sin gode Ven Kristen Hansen i Vejstrup om Sagen. Og hos ham fik han ikke blot gode Raad, men tillige fandt han her, hvad han søgte, idet Kristen Hansens Søn, Peder Kristensen, tilbød sig som Lærer i den nye Skole. Og saaledes blev det. Den 24. Maj 1866 begyndte Skolen.

Efter at Peder Kristensen, der imidlertid var blevet trolovet med en Søsterdatter til Rasmus Kristensen, havde været Lærer der en tre Aars Tid, vilde han gerne giftes. Men da »Embedet« var for lille til at gifte sig paa, søgte han og fik Pladsen som Friskolelærer i Ferritslev paa Fyn, og Niels Kristensen blev da hans Afløser i Ellerup.

Da Niels Kristensen havde arbejdet der en Tid og var bleven kendt med Forholdene, indsaa han, at dersom Skolen skulde vinde Fremgang, vilde det blive nødvendigt at flytte den hen til et mere centralt beliggende Sted. Han talte med Skolekredsen derom og vandt Forstaaelse for sin Plan, og ingen var ivrigere for at faa den gennemført end Rasmus Kristensen, skønt baade han og hans Hustru følte, det vilde blive et Savn for dem ikke at have Skolen i umiddelbar Nærhed. Der blev købt et lille Stykke Jord ved Svendborg—Nyborg Landevej, og her blev den lille Skolebygning rejst ved frivillige Gaver fra de faa Familier, som havde lært at værdsætte den Gerning, som øvedes i Friskolen.

Det er mig fortalt af den Mand, paa hvis Fæstejord Skolen blev bygget, at Niels Kristensen, der tildels selv forestod Byggearbejdet, holdt paa, at der skulde bygges saa smaa som muligt; solidt og godt skulde det gerne bygges, og en rummelig Skolestue maatte der være, men ingen overflødig Plads til Beboelse. Selv Haven skulde være lille, men saa skulde den til Gengæld plejes vel, hver Plet skulde udnyttes. Og hvor holdt han dog af denne Have, og hvor var han glad ved Blomsterne, baade dem, han opelskede i Haven, og dem der voksede ude paa Mark og i Skov.

Dette fik jeg et stærkt Vidnesbyrd om en af de første Dage, jeg var hos ham. Skønt svag og lidende vilde han gerne gaa en lille Tur hver Dag, og en af de første Dage fulgtes vi ad hen til den nærliggende Skov, hvor vi satte os paa Grøftekanten, og Talen kom snart til at dreje sig om Blomsterne, det vil sige, han talte, og jeg lyttede. Han tog Blomst efter Blomst, gjorde mig opmærksom paa deres Skønhed, deres Bygning, og hvad der nu kunde være ejendommeligt for hver enkelt. Og alt som han talte, kom der Glans i hans skarpe og mørke Øjne.

Han fortalte ogsaa om, hvor megen Glæde, han havde haft ved at gaa botaniske Fodture sammen med flere af sine Venner, særlig med Friskolelærer Knud Larsen, Vormark, der i Begyndelsen af 70erne var Friskolelærer i Nyborg. De havde i en Høstferie gennemvandret Jylland. Og Knud Larsen havde ført ham sammen med Præsten Morten Lange i Nyborg — Jakob Langes Fader —, der ogsaa var en stor Blomsterelsker og en varm og forstaaende Ven af Friskolen. Her fik han mangan en god og hyggelig Samtale baade om Blomsterne og Børneskolen og andre Spørgsmaal. Han kom til at holde meget af Præsten, og det var ham en Fryd, naar han en enkelt

Gang kunde faa ham ud at holde Foredrag i sin Skole. Men Lange var allerede den Gang meget svag, og ved Midsommer 1875 døde han.

Fem Aar efter, at Niels Kristensen var kommen til Ellerup, holdt han Bryllup med en Bondepige fra Nabosognet. Han havde lært hende at kende ved de Aftenmøder, han holdt hver Lørdag Aften om Vinteren for de unge fra Omegnen, og nu begyndte der et nyt og rigt Afsnit af hans Liv. Han havde her fundet en Brud, som med Forstaaelse kunde følge hans Skolearbejde og styrke ham deri, og hun forstod med smaa Midler at bygge det lille Hjem og med en sjælden økonomisk Sans at faa de smaa Indtægter til at dække deres daglige Behov, ogsaa da Familien voksede til fem Medlemmer. Hun delte sin Mands Tro, at Gud kunde og vilde lægge sin Velsignelse i det smaa, blot vi ikke hindrer ham deri. — Da jeg en Dag kom til at tale med Niels Kristensen om deres økonomiske Forhold, sagde han: »Jeg har altid haft det daglige Brød til mig og mine, og det har jeg hidtil kunnet lade mig nøje med, og jeg har nu den Tro, at blot Vorherre vil give mig noget at leve for, saa vil han ogsaa give mig noget at leve af«. Dette blev sagt saa jævnt og stilfærdigt, men med saadan en Klang i Stemmen, at jeg aldrig glemmer det. Jeg følte, det var ikke Mundsvejr eller Talemaader.

Aaret efter Bryllupet var der i det lille Hjem en stor Festdag, vistnok den største, der var oplevet, det var den Dag, de bar deres første Barn, en lille Pige, til Daaben. Men herom tillader jeg mig at anføre, hvad deres Præst, Rasmus Pedersen ved Valgmenigheden i Vejstrup, sagde i sin Tale ved Niels Kristensens Jordefærd:

»For hans troende Hjerte var Vorherres Ord saa sandt, derfor bøjede han sig saa dybt for det, derfor

greb det ham saa stærkt, derfor bar det ham saa sikkert. Med stor Glæde tog han mod sande og gode Ord fra Mennesker, men Ordet fra Vorherres Mund var ham tusinde Gange bedre end alle Menneskeord; ja, han brød sig slet ikke om Menneskeord, naar Gudsordet ved Daab og Nadver lød til ham. I denne Henseende har jeg et Minde om ham, som jeg aldrig glemmer, og jeg drager det frem, netop for at det kan lyse for Menigheden. Da han og hans Hustru førte deres første lille Pige til Daaben, da stod han saa ydmyg og stille der henne ved Døbefonten, og da saa Pagtens Ord, Forsagelsens og Troens Ord lød til det lille Barn, og det saa i Daaben blev ført ind i Guds Rige, da blev han saa hjertelig glad og bevæget, at Taarerne randt ned ad hans Kinder. Vi ser det saa ofte, at et varmt og kærligt Menneskeord kan bevæge Hjertet saaledes, men sjældnere, at Gudsordet sætter Hjertet saaledes i Bevægelse. For ham var det fuld Sandhed, at Herren stod der selv, talte selv, lukkede Døren op og lagde det i Gud Faders Favn som hans eget Barn og gav det Plads og Arv i Guds Rige.«

Hvad Præsten her vidnede, havde jeg haft Lejlighed til at erfare baade ved Samtaler og da særlig ved Morgen- og Aftenbønnen i Hjemmet.

Men det var ham ikke nok, at Herrens Ord var Sandhed for ham, men det gjaldt for ham ogsaa om, at Guds Kærlighed kunde blive Sandhed i ham, kunde blive Surdejen i hans Liv i smaat som i stort. Ved et af de smaa Vennemøder, han jævnlig holdt i sin Skole, og som Vennekredsen var saa taknemmelig for, fordi de var saa jævne og sandfærdige, talte han om, at der blev holdt saa mange udmærkede Præker, hvori Guds Kærlighed blev skildret med levende Farver, saa Tilhørerne blev grebne deraf, men større

var det, naar hver enkelt Kristens Liv kunde blive en Præken om Guds Kærlighed, saa vi i vort Liv og Levned kunde blive smaa Lys, der kunde vidne om det store Lys, at det havde skinnet i vore Hjerter.

Ja, et saadant lille Lys, om end i Skrøbelighed, var Niels Kristensen. Han, som bøjede sig saa dybt for Sandheden i Vorherres Ord og lod det lyse for sig i Hjerter, Ord og Gerning, han maatte jo ogsaa lægge denne Sandhedskærlighed for Dagen i al sin Færd og Omgang, saa det straks faldt i Øjnene.

Denne Sandhedskærlighed, der var den dybe Tone i hans Liv, kom selvfølgelig ogsaa til at præge hans Skolearbejde, og her var det, han havde sin egentlige Livsgerning. Han var en overordentlig nidkær og ualmindelig dygtig Lærer, der levede mere end de fleste for og i sin Skole. Han havde i høj Grad Forstand paa Barnenaturen og havde særdeles Greb paa, hvad der kunde og burde bydes Børn. Derom vidner blandt andet ogsaa den Stave- og Læsebog, han udgav i 1879.

Denne Bog begyndte ikke som de gamle A-b-c'er med hele Bogstavrækken og de meningsløse Stavelser som ba, be, bi o. s. v., men den begyndte med virkelige Smaaord, der giver Mening og kan fornøje Børn i Stedet for at kede dem, og disse Ord er end ogsaa fra første Side af forbundne med hinanden til hele smaa Sætninger, der atter er stillede saaledes sammen, at det giver en sammenhængende Mening, f. Eks.: en ø laa i en sø — paa en sø maa vi ro — paa en ø maa vi gaa o. s. v. — Denne Bog hilstes med Glæde af Friskolen og Hjemmene, der her havde faaet et Middel i Hænde, hvorved de kunde gøre den for Smaabørnene saa vanskelige Kunst, at lære at læse, let og festlig. Bogen var forsynet med et skønsomt Udvalg af smukke og vel udførte Billeder, og saa flittig blev

den brugt, at den næppe to Aar efter maatte udsendes i nyt Oplag. Den efterfulgtes af en 2. Del, indeholdende et godt Udvalg af Fabler, Folkesagn, Eventyr, Digte, Fortællinger, Kæmpeviser og Ordsprog, og det var Tanken, at denne skulde være efterfulgt af 3. Del, som skulde indeholde historisk Læsning, naturhistoriske Stykker og en Del svenske Læsestykker. Planen var færdig og Arbejdet begyndt, men saa kom Sygdommen og Døden og standsede det.

Der blev arbejdet med Liv og Lyst i Niels Kristensens Skole, Arbejdet skulde gøres grundigt og godt. Jaskeri taaltes ikke. Smukkere skriftlige Arbejder end her har jeg ikke set i nogen Skole. Saa her passede det ikke, hvad der somme Tider af Modstandere har været lagt Friskolen til Last, at Børnene ikke lærte noget, og at de kunde faa Lov til at gøre, hvad de vilde. Og jeg tvivler paa, at det overhovedet har passet paa nogen virkelig Friskole.

Men Niels Kristensens Skole var først og sidst en Ordets Skole. Her spurgtes ikke om, hvad Tiden krævede, men hvad der var gavnligt for Børnene, og hvad de havde Ret til at kræve. Derfor var det ogsaa en Fryd at overvære Undervisningen i hans Skole, høre ham fortælle for Børnene og tale med dem. Og han var ydmyg nok til at føle sig som Hjemmenes Tjener.

Trods manges Svingning holdt han urokkelig fast ved den Grundtanke, at det er Forældrene, der egentlig skal og bedst kan sørge for Børnenes hele Opdragelse, Undervisning og Oplysning, og idet han holdt fast ved denne Sandhed, kunde han netop tjene Hjemmene, rigtig være Børnelærer. »Vi Friskolelærere skal arbejde paa at gøre os selv overflødige,« sagde han en Dag til mig. Det var hans Haab, at Forældrene skulde vokse frem til at tage hele Under-

visningen saa vel som Opdragelsen i deres Haand. I den Henseende satte han sin Lid til Højskolen. Naar den Ungdom, som udgik der fra, dannede Hjem, saa maatte den Tid vel komme, hvor saa een og saa en anden Familie vovede at tage denne store Sag op, og saa vilde snart flere følge efter. Selv gik han trolig rundt i sin Skolekreds og talte med Forældrene om Sagen og gav dem gode Raad og Vink om, hvorledes de bedst skulde tage Arbejdet op. Skoletvang og Undervisningstvang var ham en Uting, og han kunde bruge stærke Ord, naar han talte om den Uret, der var øvet imod Forældrene, ved at Staten havde taget Omsorgen for Børnenes Undervisning bort fra Hjemmene.

Det var hans faste Overbevisning, at blot Undervisningstvangen blev taget bort, og Ansvarret for Børnenes Undervisning blev lagt, hvor det med Rette burde ligge, hos Forældrene, saa skulde Ansvarsfølelsen nok blive levende, og enhver Far og Mor vilde tage denne Opgave op og løse den langt bedre, end Staten med sine Skoler kunde gøre det.

Disse Tanker og i det hele taget sit Syn paa Skolegerningen fremsatte han med Styrke baade i Samtaler med de enkelte og paa de Kredsmøder, som Friskolelærerne i Sydfyn jævnlig lod afholde, og da kunde det vel hælde, at Ordskiftet kunde blive skarpt; thi Niels Kristensen kunde ikke bøje af fra det, der for ham stod som Sandhed. Han var en selvstændig Natur, og »sin egen Vej gik han, om den ogsaa gik lige imod Strømmen«, har en af hans Vennner sagt om ham. Men selv om han i Øjeblikket kunde støde an, maatte dog alle anerkende hans overlegne Klarsyn.

Denne Selvstændighed og Ubøjelighed kom maaske for mange, der stod ham fjernere, til at staa som Umedgørlighed og Stivsind, men alle, som stod ham

nærmere og kendte hans ædle, grundsande, jævne og ligefremme Karakter, højagtede og elskede ham.

Det blev kun faa Timer, jeg fik Lejlighed til at høre Niels Kristensen undervise i Skolen, for han var som nævnt meget syg, da jeg kom, mere end hans Omgivelser anede.

Et Aars Tid eller to efter, at han havde holdt Bryllup, begyndte han at skranke, og Lægen erklærede, at det var en begyndende Brystsygdom, der havde faaet Tag i ham. Dette i Forbindelse med de smaa Kaar, hvorunder der levedes, kunde vel nok give Anledning til Ængstelse. Men Niels Kristensen havde ikke Tid til at ængstes, og han lod sig ikke kue. Han haabede paa, at Sygdommen kunde overvindes, og han passede trolig sin Gerning.

Det saa i Virkeligheden ogsaa ud til, at det skulde lykkes at standse Sygdommen. Men i Foraarstiden 1881 begyndte han at føle stærke Smerter, og Kræfterne begyndte at svinde; og tre Uger efter, at jeg var kommen derover, kom Lægerne til den Erkendelse, at det var en stærkt fremskreden Mavekræft, han var angrebet af.

Det blev alvorstunge Dage, der nu oprandt for det lille Hjem. Det var svært at blive fortrolig med, at det var Døden. Niels Kristensen vilde saa gerne blive rask og leve, leve for sin Skole, men først og sidst leve for sin Hustru og sine tre Smaapiger, som han saa gerne vilde hjælpe frem til at leve det Liv, han elskede.

Men ogsaa i disse Dage, da Skyggerne stundom faldt tungt over ham, var det velsignet at være i dette Hjem; der blev kæmpet og sejret.

En Aftenstund, jeg sad ved hans Leje, og Smerterne var stærke, sagde han: »Ja, det er strengt; og dog naar jeg tænker paa, hvad min Moder maatte

lide, hun døde af samme Sygdom, saa er mine Lidelser intet derimod; men nu har jeg i flere Aar været forberedt paa at skulle dø af Brystsyge, og det er vist forholdsvis en let Sygdom at dø af. Dog jeg ved jo, at ogsaa dette vil jeg blive hjulpet over.«

Og hvor var han taknemlig mod sin Hustru, som plejede ham med inderlig Trofasthed, og imod mig, der søgte at hjælpe saa godt, jeg kunde. Naar jeg saa sad hos ham i den stille Nattetime og efter hans Ønske havde fremsagt Grundtvigs Salme: »At sige Verden ret Farvel i Livets Gry og Livets Kvæld er lige tungt at nemme«, og han med sit milde Blik saa hen paa mig og fremhviskede en stille Tak, ja, saa følte jeg, at Guds Fred var til Huse, og at ogsaa jeg havde faaet en lille Gerning at øve i dette Hjem.

Der var særlig en af Vennerne, Niels Kristensen længtes stærkt efter de sidste Dage, han levede, og det var Ernst Trier fra Vallekilde. Allerede mens han var hos Kold, havde han lært Trier at kende, og senere havde han flere Gange besøgt Vallekilde og taget Del i Efteraarsmøderne; ligesom Trier ogsaa, naar han kom paa Foredragsrejse til Fyn, besøgte Niels Kristensen og holdt Foredrag i hans Skole. Den danske Friskole har blandt Højskolemænd ikke haft varmere Talsmand end Trier, og at han holdt af denne Skole, viste han ikke blot i Ord, men ogsaa i Gerning. Hos ham kunde Niels Kristensen finde fuld Forstaaelse for sine Skoletanker, og han kom til at holde af denne varmlodige »Søn af Israels Stamme«, som Trier kom til at sætte Pris paa den stiltfærdige, sandru Jyde. De blev Venner.

Nu laa Niels Kristensen der og længtes efter Vennen. Der var sendt Brev, og Trier havde lovet at komme; men saa var der kommen Forhindringer, og Rejsen var bleven udsat. Endelig den 3. Septem-

ber om Eftermiddagen kom Trier. Niels Kristensen var da meget svag og kunde næppe tale hørligt; men da Trier sammen med ham og Hustruen havde bekendt Menighedens Tro og bedet Fadervor, var det, som han samlede sin sidste Kraft i en Tak til Vennen, der var kommen i den sidste Nattevagt. Denne Tak blev hans sidste Ord; faa Timer efter gled han stille ind i Døden.

Otte Dage efter jordfæstedes han under stor Deltagelse paa Vejstrup Valgmenigheds Kirkegaard. Og ud fra de Ord, som Apostelen Johannes i sit 3. Brev skriver til Vennen Kajus: »Jeg blev meget glad, da Brødrene kom og vidnede om din Sandhed, hvorledes du vandrer i Sandheden. Større Glæde har jeg ikke end dette at høre, at mine Børn vandrer i Sandheden«, holdt Valgmenighedspræst R. Pedersen en stærkt personlig Tale om Niels Kristensens Virke i Hjem, i Skole og i Kirke og om, hvorledes hele hans Færd vidnede om dette, at han gerne vilde vandre i Sandheden. Derfor maatte der ogsaa fra Menigheden lyde en Tak til Gud Fader, for hvad han havde skænket den med det Liv, som nu var afsluttet her paa Jorden. Og han sluttede sin Tale med at sige: »Gud give, at Niels Kristensens Minde: *han levede sit Liv i Sandhed*, maa blive os alle til Velsignelse«.

Mange Aar er rundne siden. De gamle der ovre i Kredsen, der var med fra Begyndelsen, er vel snart borte alle, og en ny Slægt er vokset frem; men Mindet om Niels Kristensen lever. Den lille Skole, der for mig rummer saa rige Minder, ligger der endnu uforandret med sin venlige Have, i Ly af Nøddebuskene, og den Gerning, Niels Kristensen her øvede, er fortsat jævnt og stille og i samme gode Aand, som han virkede.

Den danske Friskole har ikke altid haft blide ydre

Kaar, men den har haft mange trofaste Arbejdere. Niels Kristensen var en af dem.

Maatte da alle, der elsker Barnelivet og gerne vil være med til at værne om det, ret skønne paa den Gerning, der øves i Friskolen, saa vil den heller ikke i Fremtiden komme til at mangle gode og trofaste Arbejdere, der gerne vil tjene Hjemmene.

Ole Jensen.

Af en Tale ved Elevmødet 1914.

I GRUNDTVIGS »Dansk Ravne-Galder« sammenlignes et Sted den gamle Skole med den ny, Folkehøjskolen; det hedder et Sted i Digtet:

Den gamle Læremaade
var netop bagvendt fremfor alt,
thi da i alle Skoler
gav Kyndigheden Spørgsmaal blot,
Vankundighed gav Svaret,
hvorved den ene glemte alt,
den anden intet lærte,
de kappedes, men kun derom,
at kjede sig og gabe;
i Folke-Skolen derimod
Vankundigheden spørger,
saa Kyndigheden Dag for Dag
maa svede for at svare,
maa rappe sig hver Morgenstund,
ydmyge sig hver Aften.

Ud herfra kunde nu holdes mangan god Højskole-tale, men jeg vil kun bruge de to sidste Linjer, jeg vil gerne understrege dem for andre og for mig selv: »At rappe sig hver Morgenstund«, det taler om det arbejdsomme Sind.

Alle de, der dovner, skulde vide, hvilken Glæde og

Sundhed, der findes i Arbejdet. Og alle Pyntedukker skulde vide, hvor det gør et Menneske smukt, at det er arbejdsomt og dygtigt. Jeg kan huske, at nogle af mine første Foredrag, mens jeg var Lærer paa V. Vedsted Efterskole, handlede om Kristian den Anden, denne arbejdsivrige Mand. Jeg forstod, at han maatte lide, da han blev hensat som Fange paa Sønderborg Slot, blev henvist til Uvirksomhed.

Der trænges til trofast, udholdende Arbejde alle Vegne her hjemme.

Der staar et Sted i Salomons Ordsprog: »Jeg gik over en lad Mands Ager og over et uforstandigt Menneskes Vingaard. Og se, den var aldeles løbet op i Tidsler, dens Overflade var skjult med Nælder, og Stengærdet derom var nedbrudt. Da jeg saa det, lagde jeg mig det paa Hjerte, jeg saa til, jeg annammede en Lærdom: at sove lidt, at slumre lidt, at folde Hænderne lidt for at ligge — saa skal din Armød komme som en Vandringsmand, og din Mangel som en skjoldvæbnet Mand.«

Ja, saadan gaar det den enkelte, og saadan gaar det et Folk, naar det mister Lysten til at arbejde. Lad os opmuntre hverandre til at arbejde. Der er Tidsler nok og Nælder nok at rykke op og rydde til Side, baade bogstaveligt og i Folkelivet.

Hver enkelt arbejde paa at blive et dygtigt Menneske i sin Gerning og et oplyst Menneske. Vi kan blive dygtigere til at regne, læse og skrive, og vi kan faa større Viden om mange Ting.

Men der er en Trøst for dem, der ikke kan naa saa langt frem ad Oplysningens Vej. For de kan alligevel nok eje Handlekraft og Arbejdsevne.

Jeg tænker f. Eks. tit paa dem, der var med i vore Krige. Der staar et Sted i et af Plougs Digte om den danske Bonde:

»Han har ej svigtet, da det kneb;
ved Frederits og Isted skrev
han selv med Blod sit Adelsbrev,
og hædret skal han være.«

Det er rigtigt, men det kan saamænd være, at de, der her skrev deres Adelsbrev, de, der her handlede, slet ikke kunde skrive saa godt og rigtigt, og maaske læste de maadeligt.

Men Arbejdet alene skaber ikke den hele afrundede Lykke.

Den kommer først, naar man lærer at ydmyge sig hver Aften.

Lad os lære dette, lad os opleve, at hvor arbejdsomt vort Liv end er, der er dog et Suk i vor Sjæl efter noget rigere, et Suk, der aabenbarer for os, at kan vi end ved vort Arbejde naa mange og smukke Maal, der er ét, vi aldrig naar ved egen Hjælp, at faa Guds Kraft ind i vort Liv, det naas kun ved at ydmyge sig hver Aften.

Der er et Digt af Chr. Richardt. Vasen hedder det. Der fortælles om en Kunstner, der tager alt Metal, han ejer, Sølv og Guld, at Formen kan fyldes, at hans Kunstværk, der skal støbes, kan træde frem, saa Gude-skikkelsen kan staa der med faste, uudslettelige Præg.

Og saa overfører han dette paa Menneskers Forhold til Gud: Vi kan give en Del hen, saa hans Billede træder frem i vor Sjæl, og intet skal være os for kostbart, men saa fortsætter han med denne Bøn:

»O fyld da efter med din rige Naade,
at Jesu Billed dog maa vorde synligt!
En lille Tro, en fattig Kærlighed,
et bange Haab, en Længsel mod dit Rige,
tag den for Lydighed og Kraft og Renhed,
og nøjes for en Vase med et Lerkar!«

Her kan *vort* Arbejde intet udrette. Her gælder det om ydmygt at bøje sit Sind og modtage.

Det Sind, der efter Dagens Arbejde ydmygt bøjer sig og modtager, dette ydmyge Sind ønsker jeg mig selv, og det Sind tilønsker jeg alle, som nu saa venligt har hørt paa mig.

Fred. Nørgaard.

Christopher Bruun i 64.

DER er nu gaaet et halvt Aarhundrede siden vor sidste Krig. 1864 rev meget i Stykker. Danmark blev amputeret ikke alene for det Stykke Tyskland, som for os kun vilde være Dødkød, men tillige for en Del af det danske Folkelegeme.

Men ogsaa andet gik i Løbet. Fantastiske Forestillinger om egen Overmagt og om vore Naboers Offervilje og Hjælpsomhed blev revet i Laser. Vel medførte det en gavnlig Lære, men det var en drøj Kur at gennemgaa!

Selv om vi i 64 stod forladt af vore nordiske Nabofolk, som Folk betragtede, kom dog enkelte trofaste Venner os til Hjælp, og dem skylder vi saa meget mere Tak.

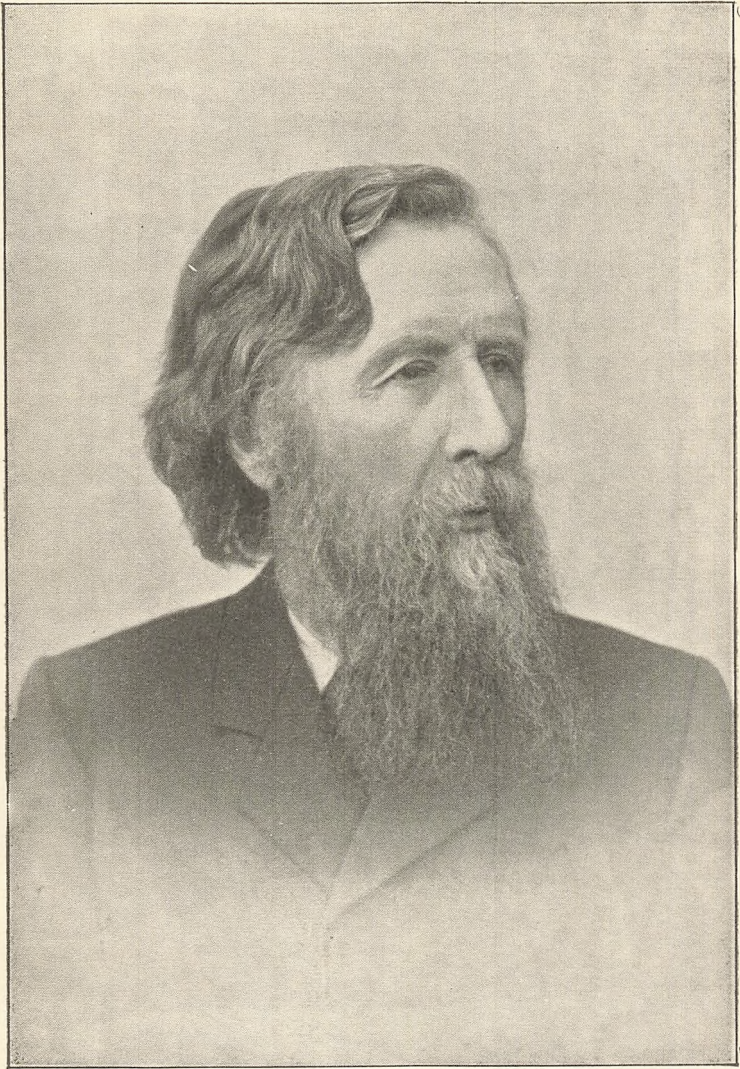
En af dem var Nordmanden Christopher Bruun, og om hans Oplevelser i 1864 skal her fortælles. Chr. Bruun, der tilhører en norsk Patricierslægt, er født den 23. September 1839, og han blev Student 1856. De norske Studenter var paa den Tid stærkt optaget af Skandinavismen, og Chr. Bruun, der med Alvor og Kraft deltog i Studenterlivet, havde ogsaa følt sig løftet af denne Tanke. Efter at han 1862 var blevet theologisk Kandidat, deltog han i Studentermødet i København samme Aar. Imidlertid havde hans yngste Broder, en begavet Billedhugger, faaet Brystsyege, og Lægen tilraadede et Ophold i Syden. Han var for svag til at rejse alene. Moderen kunde ikke klare Sproget, og Enden blev da, at Fru Bruun rejste med

alle sine tre Børn: Christopher, Thea og Peter. Faderen var død for mange Aar siden. C. B. har sikkert glædet sig meget til denne Rejse, først fordi han haabede paa, at den skulde bringe Broderens Sundhed tilbage, men desuden fordi han efter sin Eksamen var i Vilderede med, hvad han skulde være. Han var stærkt optaget af Søren Kierkegaards Tanker og følte, at en Præsts Gerning turde han slet ikke paatage sig. Blive Lærer ved en Latinskole kunde heller næppe falde ham ind. De grundtvigske Skoletanker havde tiltalt ham, og Latinskolen havde han et godt Øje til. Men hvad saa? — Ja, saa kom Italiensrejsen. C. B. kom til at opholde sig i Rom i et Par Aars Tid, og om dette Ophold, som blev bestemmende for hans Liv, og om sine Oplevelser i 1864 har han selv fortalt en Del i et Foredrag, han holdt 1878 ved et Folke-møde paa Lillehammer. Det findes gengivet i et norsk Blad.¹⁾

Dette Ophold i Rom, siger C. B., blev Aarsagen til, at han tog Del i Krigen 1864, og dette falder sammen med, at det var under dette Ophold, han fik Lejlighed til den rigeste menneskelige Udvikling, som var faldet i hans Lod. Der var to Ting i Rom — Verdenshistoriens By — som især tiltrak ham. Det var først og fremmest Minderne fra den ældste kristne Tid, Katakomberne med deres skjulte Gravsteder og Colosseum, hvor talløse Kristne for deres Tros Skyld var blevet revet ihjel af vilde Dyr. Dernæst var det Minderne om Grækernes Liv. De havde jo Ord for, at det ægte menneskelige hos dem var kommet til fuldere og skønnere Udfoldelse end hos noget andet Folk paa Jorden. C. B. gik omkring og nød al den græske Billedhuggerkunst, som fandtes i Rom. Men det var ham

¹⁾ »For Kirke-, Skole- og Folkeoplysning«, Tillæg til »Oplandenes Avis«, redigeret af Forstanderen for Sagatun Højskole, O. Arvesen.

ikke nok. Oppe paa Capitoieum laa et præjsisk protestantisk Kapel, og ved Siden af fandtes en tysk videnskabelig Bogsamling. Derop kom C. B. og bad om at laane en Grækenlands Historie. Den fik han, og nu gik han frem og tilbage i den store Læsesal, hvor han i Reglen var alene. Saa betaget var han af dette Folks Saga, at han selv siger, han levede det, mere end han læste det. Han fulgte Grækernes Historie med Spænding, frydede sig ved Folkets Poesi og dets Helteliv, men især begyndte Hjertet at banke, da han kom til at læse om Perserkrigene, hvor den Tids første Stormagt væltede sig ind over det lille Hellenerfolk for at tilintetgøre det. C. B. havde, siger han, en egen Hjælp til at kunne tænke sig levende ind i, hvordan Stillingen var i hine Tider, thi netop mens han læste om disse Begivenheder, rustede to af Tidens største Magter, Prøjsen og Østerrig, sig for i Forening at falde over det lille Danmark, men der var en mærkelig Forskel paa Grækernes Dage og nu. Grækerne troede, at det lod sig gøre for et tappert Folk at vinde Sejr over den umaadelige Overmagt, og Udfaldet viste, de havde Ret. Og — fortsætter C. B. — han var ikke utilbøjelig til at tro, at hvis Danmark vilde gøre som Grækerne, saa kunde endnu den Magt, som raadede for Historien, lade Sejren følge den retfærdige Sag. Men rundt omkring sig hørte han den Mening gjort gældende, at mens Tapperheden i gamle Dage var det afgørende, vandt nu om Stunder den Sejr, der havde flest Folk og flest Penge. »Denne Lære blev fremført næsten som en uimodsigelig Trossætning. Men jeg fik stærkere og stærkere Tvivl imod den, alt som jeg læste videre om Grækernes Forsvar for sit Land. Thi jeg saa, at Grækerne seirede, alene fordi de spændte alle sine Kræfter paa en Maade, som det aldeles ikke faldt Danmark ind at spænde sine, ja, paa en Maade, som ikke

Christopher Bruun.

noget Folk nu om Dage har Forestilling om at gøre det.« Og saa fortæller han om, hvordan Grækerne lod deres Land hæрге og brænde (»Tænk Dem Jylland hærjet og brændt paa lignende Vis!«) og om, hvordan de endelig forlod deres Hovedstad for at kæmpe til Søs, hvor Overmagten ikke var saa stor, og hvor Grækerne havde den Fordel, at de var de bedste Søfolk. Grækerne sloges, og de vandt. Men mere end een Gang hang Grækenlands Skæbne i et Haar.

»Og nu mener jeg, at ethvert Folk, som er i Stand til at gøre noget lignende som det, Grækerne dengang gjorde, det vil endnu i Dag, til Trods for alle Krigskunstens Forandringer, have Grund til at vente Sejr over den frygteligste Overmagt. Lad os faa se et Folk, et helt Folk, som ofrer sit Land til Herjing, sine Byer til Ødelæggelse, som lader sin Hovedstad brænde, som fører de svage og værgeløse bort, mens hver *Mand* gaar mod Fienden, lad os faa se det, saa tænker jeg nok ogsaa vi skal faa se, at Lykken følger det. Tænk Dem tilbage til sidste danske Krig. Tænk Dem, hvordan det vilde set ud, om bare hver voksen *Kjøbenhavn* havde gaaet imod Fienden. Eller om bare alle de *dannede* Mænd havde gjort det, de som dog vilde vide, hvad et Fædreland er. Alene dette lille vilde have vakt en ganske anden Aand i hele Folket end den, som nu var oppe. Alene det vilde have givet os en Smag af, hvad det vil sige at kæmpe for sit Fædreland *paa græsk*«.

C. B. læser om, hvordan Grækerfolket efter denne sin store Prøve naaede sin Blomstring i Digtning og Kunst. Men til Slut gik Grækermagten under paa Grund af indbyrdes Splid mellem de forskellige Smaastater. »Og jeg tænkte paa min egen Stamme, paa *Norrøna*-Stammen, paa de blodige Krige, som saa længe har tæret dens Kraft, og paa dens Mangel paa

Sammenhold endnu i denne Tid. Jeg tænkte paa den Skjebne, som truer den: at de to af dens Folk kan blive slugt af Rusland, og det tredie af Tydskland. Jeg vidste, at hvis Norge og Sverige kom Danmark til Hjælp nu i Kampen mod Tydsklands Overmagt, saa vilde *det* for Danmark veie langt mere end bare det Tal af Soldater, vi kunde føie til dets lille Hær. Den broderlige Hjælp i Nøden vilde styrke det svigtende Mod. Derfor gruede jeg for, at Norge og Sverige skulde unddrage sig for at gjøre sin Skyldighed. Jeg gruede for, at det skulde komme til at hedde i Verdens Historie om den norrøne Stamme, at den gik til Grunde, fordi den ikke vidste saa meget som at holde sammen i Nødens Stunder. — — — Derfor rejste jeg fra Rom og fra Fortidens Minder tilbage til Norge og til Nutiden, for at se om mit Fædreland vilde følge Danmark i Kampen, og for selv i alle Tilfælde at kunne faa være med. Jeg kom tilbage fuld af Tanken paa det ægte græske. Men det jeg fik se og høre her hjemme, var ikke meget græsk. Det klang ikke græsk, det som vort Storthings første Mand skulde have sagt: Danmarks Sag er retfærdig, og den har Krav paa vor Hjælp, men hvem vover at paatage sig det Ansvar, at styrte vort Folk i en Krig? Jeg vover det ikke. Og heller ikke klang det græsk, det jeg fik høre i det norske Studenter-Samfund.«

Lad os foreløbig bryde af her og se, hvad de norske Studenter havde foretaget sig i Vinterens Løb.

I December 1863 havde Henrik Ibsen offentliggjort sit Digt »En Broder i Nød«, som ingen Dansk kan læse uden at blive varm om Hjertet:

»Nu flokker sig om Tyras Borg, —
 kan hænde sidste Gang, —
 et Folk i Nød, et Folk i Sorg,
 med Flaget halvt paa Stang.

Forladt, forladt paa Farens Dag,
forladt i Stridens Stund!
Var saadan ment det Nævetag,
der loved godt for Nordens Sag
i Akselstad og Lund?

De Ord, der flød, som om de kom
fra Hjertet lige hid, —
de var da kun en Frase-Flom;
og nu er Tørkens Tid!
Det Træ, som Blomstrings-Løfter gav
i Festens Solskinsvæld,
det staar, af Stormen kvistet af,
som Kors paa Nordens Friheds Gray,
den første Alvorskvæld!

— — —
— — —
Det var en Drøm. Vaagn stærk og kæk
fra Folkesøvn til Daad!
En Bror i Nød! Hver Mand paa Dæk; —
her gælder rappe Raad!
End kan det staa i Saga slig:
dansk, dansk er Tyras Vold.
End Dannebrog's forrevne Flig
kan over Nordens Fremtid rig
slaa ud sin røde Fold!

Det norske Folk tog Digtet til Efterretning.

I Studenternes Forening, Studentersamfundet, havde man allerede ved et ekstraordinært Møde d. 9. Dec. nedsat et Udvalg til at udarbejde en Adresse, der først skulde meddeles til de svenske Studenter, bag efter til de danske. Ved det almindelige Studentermøde den 12. Dec. behandlede Adresseudkastet gennem en lang og livlig Forhandling. Det var navnlig de ældre, deriblandt et Par Professorer, der talte for Adressen. Af Modstandernes Udtalelser skal nævnes en ung Students iøvrigt træffende Bemærkning om, at tusinde Adresser var ikke saa meget som een Draabe Blod. Resultatet blev ifølge »Studenterblade«

1863—64, hvorfra disse Oplysninger er tagne, at 302 stemte for Adressen, 120 imod. Men de 120 var unge, vaabenduelige Mænd, mens de gamle fandtes blandt de 302.

Adressen, der Dagen efter telegraferedes til Upsala og Lund, begyndte saaledes:

»Svenske Brødre!

Danmark trues af Uret og Vold.

Gjennemtrængte af den Erkjendelse, at Nordens tre Folk har en fælles Fremtid, har vi i Festens Stund saamangen Gang tilraabt hverandre med Stemningens Begejstring: Danmarks Sag er vor Sag. Lad os da nu i Farens Time sige hverandre med Villiens Alvor: Danmarks Sag er vor Sag.«

De fra Svenskernes Side i den Anledning opstaaede Adresser skål jeg ikke dvæle ved. Det var jo Papir altsammen.

I et senere Nr. af »Studenterblade« skriver en Student, at man ikke paa de skandinaviske Studentermøder har lovet at gaa med i *Krig*. Studentens Opgave var en aandelig — at arbejde blandt sine Landsmænd for et samlet Norden. I samme Nr. siger Redaktionen, at Stemningen blandt Studenterne er trykket, idet de fleste føler, at »Alvorets Stund er kommet«. I næste Nr. advarer en Indsender, O. M., Studenterne mod at blive Filistre, de burde drage paa Studentertog, ikke til København, men til *den danske Arme*. I Nummeret for 17. Marts meddeles, at man har vedtaget at give 700 Spd., som var blevet tilovers fra Studentertoget i 1862, til Understøttelse og Hjælp for norske frivillige ved den danske Hær.

Det var kun ganske faa norske Studenter, der havde meldt sig under den danske Fane. Men den 2. April fik de, der var blevet hjemme, noget at høre. Den

Aften stod den fireogtyveaarige Christopher Bruun, der var rejst fra Moder, Søster og sin dødssyge Broder hjem til Norge, paa Talerstolen i Studentersamfundet. Hans Tale findes gengivet i »Studenterblade« for 21. April 1864, og for en Gangs Skyld maa man sande, at Bladets Indhold stemte godt overens med dets Hoved, hvor Thor med Hammeren var afbildet.

Det var jo selve Thor med Hammeren, som stod paa Talerstolen, og hvor han brugte den!

Af denne enestaende Tale skal her meddeles udførlige Uddrag. Chr. Bruun begynder saaledes: »Den skandinaviske Tanke er nu traadt ligeoverfor Virkeligheden og stiller der sine Krav. Det Øieblik er kommet, som der er talt og sunget om saa ofte: Danmark er i Fare og Nød. Vi mindes kanske Alle, hvad der i slige Taler blev sagt, vi vilde gjøre; men jeg tænker endda, det kunde være godt, om Studenterne nu, da det er blevet Alvor, vilde klare sig, hvad de bør gjøre.«

Lige ned til de laveste Klasser i Folket hører man den Mening udtale, at hvis Danmark lider noget Tab, og Studenterne bliver ved at læse til Eksamen som før, da er det daarligt gjort af Studenterne. Mange mener det samme, men siger det ikke, eller de siger det modsatte, fordi de ved, at de selv i dette Tilfælde vilde have gjort det samme. Men er det heldigt, at Studenterne faar Ord for at være daarlige Folk?

»Den norske Student har vedkjendt sig den Tanke, at Nordens tre Folk, tidligere eller senere i Historiens Løb, vil blive truede med Undergang, aandelig og materiel, af overmægtige Naboer, og at hvad de havde at gjøre derimod var at slutte sig sammen til indbyrdes Styrkelse. Og denne Tanke om Nordens Enhed og Nordens Samslutning har grebet os med en Idees Magt. Vi har i glad Begeistring følt det som vor

Pligt at arbeide for, at vort Fædreland skulde blive gjennemtrængt af dette Syn for sin historiske Stilling«

»Nu, det norske Folk har baade talt og handlet ligeoverfor denne Tanke, — og det er vel overflødigt at tale om, hvorvidt det har vist sig gjennemtrængt af den eller ej. Raden er kommen til Studenterne at aflægge sit Vidnesbyrd. Thi Studenterne skulde være de, som, naar Folket i det Hele ikke er baaret af den sande Aand, viste, at der dog gives dem, som havde Aanden: naar Folket røber, at det har en snever Synskreds, som baade vidner ilde om dets aandelige Standpunkt, og som tidligere eller senere vil blive dets Undergang, saa skulde Studenterne eie det friere Blik og en høisindet Tankegang, for at man dog kunde haabe paa en bedre Fremtid for det norske Folk.

Dog det er ikke herpaa, jeg lægger den største Vægt. Det er ikke paa Erkjendelse af vort Forhold til Danmark eller paa »danske Sympathier«, det har skortet mest. Hører man paa de gjængse Udtalelser, saa er der gjerne ingen Mangel paa Sympathier. Der er andre Tanker, som gjøres gjældende, og det er, at det vil koste os saa uhyre meget, og at det kanske endda ikke vilde hjælpe. Man erkjender i Grunden, at Norge burde hjælpe Danmark, kun at man vogter sig for skarpe klare Udtryk, som kunde være forbindende, og nøjer sig med de ubestemte, løse Udtalelser, som man synes ere uskyldige. Man føler nok, hvad der var det Hæderligste, men man ser paa Skillingen, og man maaler Vanskelighederne, tænker paa Fiendens Styrke; man *vil* ikke og man *tør* ikke

Dette, naar det kommer til Handling, ikke at se først og fremmest paa Folkets Ære og høiere fremtidige Velfærd, men derimod paa de øieblikkelige

Ofre, som man selv skal bringe, det kalder jeg Kræm-
meraand. Og det, naar Pligt og Ære kalder til Kamp,
da at se paa Overmagten, det kalder jeg Feighed.« —

»Historien vil dømme, at der er sat en Flæk paa
vort Folks Ære, i alle Fald ved dets Optræden
hidtil i denne Sag. Lad være, at der ikke er noget
at sige paa den Ting, at et Forsvarsforbund var lige
ved at undertegnes, men at det Hele gik overstyr, da
der pludselig blev Udsigt til Fare; lad være det. Jeg
skjønner mig ikke paa Regjeringshandling, og det
kommer mig ikke ved at dømme. Men den Aand,
som ytrer sig rundt om os, den kan jeg dømme om,
og den giver Ret til *den* Dom af Historien: at det
norske Folk sveg i Nødens Stund den, det havde
spillet Broderskab med i de gode Dage — thi har
ikke Folket i vide Kredse sympathiseret med den
skandinaviske Bevægelse — og at det gjorde det,
fordi det var for kortsynet til at følge sin sande
Fordel og for feigt til at tænke paa sin Ære. Jeg
siger ikke, at denne Aand er den eneste i Folket,
det er langt fra; men den er der, og den er raadende
i vide og indflydelsesrige Kredse, og den mødes næsten
ingensteds med den Afgjorthed og Kraft, som vilde
sømme sig for Folk af Ære. Mod denne onde
Aand i Folket skulde nu Studenterne aflægge sit Vid-
nesbyrd. Thi det skulde jo være Studenterne, som
med Blikket opladt for Aandslivets Herlighed, skulde
vidne mod alt, der er lavt og feigt. Og gjør de det
ikke, er de selv smittede af den samme Aand, saa
er deres Skyld saa meget des større, som de har
mindre Fristelse til at falde hen i Pengeaand og til at
lade sit Syn for, hvad der er Ret og Sandhed, forvilde
af de materielle Vanskeligheder.

Jeg har talt om, at Studenterne skal aflægge sit
Vidnesbyrd om den gode Aand, og der er kanske

mange, som vil sige sig enige med mig i dette, ogsaa af dem, som jeg ikke skjætter om at være enig med. Thi »Vidnesbyrd« det er saadant et uskyldigt, fredeligt Udtryk; det kan man da altid gjøre, naar det hører med til at være en god Student. Men jeg siger, at til Vidnesbyrd hører Handling, eller i alle Fald Redebonhed til Handling. Tænk Dem blot ind i Forholdet, mine Herrer! Begynd paa at tale varmt og klart om Historiens Krav til os i dette Øieblik om Ære og Ret og Sandhed, forsøg at tale skarpt og kraftigt imod Lunkenheden og Smaaligheden og Feigheden rundt om os. Og tænk saa paa, om det sømmer sig derefter at gaa hjem og sætte sig til at læse sine Lektier, eller hvad man ellers har fore, og kanske være glad ved, at man har holdt en smuk Tale. Jeg tvivler ikke paa, at der kunde findes dem, som vilde forsøge paa at gjøre, hvad jeg før sagde: tale høie Ord og ikke tro, at de havde noget med at handle; jeg tiltror Folk adskilligt i saa Stykke. Men jeg tvivler paa, at naar man sagde ham, at Sligt var ikke Studenteraand, men Jammerlighed — da tvivler jeg paa, at han endnu havde Mod til at sige, at Studentens Pligt var fyldestgjort herved. Thi Sagen ligger vist temmelig klar for hver Enkelts Samvittighed. I hvor høj Grad Vidnesbyrd kræver Handling, det viser sig noksom i de Taler, som er holdt i denne Sag. Hvorledes har man ikke der manges Gang næsten udfordret Faren for at faa Leilighed til at vise, hvor oprigtigt og alvorligt man var greben af Tanken. Man længtes efter, at det skulde bryde løs, at Danmark maatte komme i Fare. Og om det end i en Forstand var ubesindigt, var det dog naturligt og i Grunden sandt, netop fordi en Tanke kræver at sættes i Handling, og en skjøn Tanke kræver en Handling, som koster; man føler, at man ikke for Intet har

Ret til den Glæde at blive delagtig i en Tankes Skjønhed«.

» nu er Handlingens Øjeblik; det er den historiske Time. Nu handler det norske Folk, og den Aand, hvori det handler, bliver optegnet i Historien, og den vil mindes nedigjennem og virke paa Eftertiden, eftersom den selv er, god eller ond.«

Hvad her er sagt om Villighed til Handling — fortsætter C. B. — gælder kun Skandinaver, ikke dem, som af en eller anden Grund er Antiskandinaver. En Mængde af Studenterne er ikke Antiskandinaver, men de staar heller ikke i noget Forhold til Tanken. Dette er tilgiveligt, hvis Grunden er den, at man har været optaget af Tanken fra andre Aandsfelter. »Men er dette Tilfældet, har man straks det løftede Blik, saa vil nu Begivenheden uvilkaarlig lægge dette Spørgsmaal frem for En, og man vil komme i Forhold til Tanken, hvis man har Mod til at følge en Tanke, ogsaa naar det kan blive ubehageligt. Ogsaa de, som i Sløvhed har glemt, hvad der dog engang greb dem i nogen Mon, ogsaa om dem gjælder det, at Begivenheden vil vække dem op til gamle Minder, hvis deres Sind er rent og mandigt. Men her viser der sig det omvendte Tilfælde. Af dem, som ikke før var Skandinaver, tror jeg ikke mange bliver det nu, derimod er der adskillige, som tidligere altid har været det, men som nu pludselig er gaaet over til det »ikke at have nogen afgjort Mening i Sagen««

Skandinavismen har for Studenterne og for en stor Del af Landet staaet som en Ide. Hvis det hele nu, da der er Lejlighed til Handling, kun bliver til Ord, vil det da ikke blive en Triumf for alle dem, der sætter en Glæde i at haane Ideer og Troen paa dem. »Ideer, det taler man om i høje Toner paa Fester — og naar det saa kommer til Stykket, gjør man intet

for dem«, det har været hørt ofte og høres nu allerede med Henblik paa Studenternes Færd.

»Se, saaledes dør et Menneske den aandelige Død, naar han siger sin Idealitet Farvel, og saaledes lærer ogsaa et Folk at tabe Troen og synker hen imod sin moralske Opløsning. Det er dette, som gjør mig denne Tid saa alvorfuld, at ved en saadan Handling af Folket sker der tillige en Begivenhed i dets indre aandelige Udvikling, et Skridt til Liv eller Død. Det er ikke for Skandinavismen, jeg taler, det er ikke den, som for mig er det brændende i denne Sag, det er for Sandhed, det er ikke for Danmark, men for Norge, for Sandhedens Vækst i mit Fædreland.«

Der kan være saa mange Hindringer at overvinde; en har sit Embedsstudium, en anden sin Skole. »Jeg erkjender, at der gives Baand, som ikke kan brydes af de Hensyn, jeg har fremsført. . . . Men »det skal man vide, at der er noget Stort, som foregaar her, om saa end Mange ikke mærker Noget til det. At Danmark er i Fare, at vort eget Folk er i Fare for at handle ilde mod sin Ære, at Studenterstanden staar i Begreb med at svigte, saaledes, at det sent vil udslettes baade af Andres Omdømme og af deres egen Bevidsthed, det burde vække Folk op af deres daglige Døs til lidt større Tanker — det giver dem ogsaa andre Pligter end til dagligdags. Ellers gaves der overhoved ingen Pligt lige overfor det historiske Øieblik; thi et saadant Øieblik kommer ikke netop, naar alle Mennesker har Ferier. Ellers gives der ikke synderlig anden Pligt mod sit Fædreland end den at søge sig et Embede i Statens Tjeneste«. —

»Det er en vigtig Handling, som vi staa i Begreb med; thi ikke at handle kan ogsaa være en betydningsfuld Handling. Og enhver Handling er en Styrkelse for den Aand, den er fremgaaet af; denne Hand-

ling — det er let at se — vil styrke os meget i den Aand, som fornægter Ideer. Derfor er det, jeg vender mig til hver enkelt Student, hvem det er om at gjøre at være en brav Student og at gjøre sit for at hæve sin Stand, og beder ham tænke over, om ikke han vil og kan vidne kraftigt og klart for den gode Aand i et Øieblik, hvor det er høit fornødent. Og videre skal han ikke med Ord; af dem har der været mange i denne Sag, saa mange, at det halvt ærgrede mig, at jeg skulde være nødt til at tale her. Thi at holde Tale her var kun nødvendigt, fordi der var saa faa, som formaaede saa meget som at forstaa Handlingens Sprog. Jeg beder hver brav Student at vidne i Handling over for al overgivende Smaalighed og Feighed, om hvad der er løftet Syn og Myndighed, men først og fremst om det, at Idealitet, Sandhed og Ret ikke er Noget, man har til at holde Taler over ved festlige Leiligheder, men til at leve, kjæmpe og dø for, om det kræves.«

Der kom næppe videre ydre Resultat ud af denne skarpe og rammende Tale. Men der har nok været en og anden Student, som er gaaet hjem og har begyndt at gøre op med sig selv, hvad der var Sandhed, og hvad der var Løgn. C. B. har uden Tvivl hos mere end en vakt en »Uro i Retning af Inderlighed«, saaledes som Søren Kierkegaard havde gjort det hos ham og andre.

Men Studenterne havde — hvad Chr. Bruun jo ogsaa var forberedt paa — truffet deres Valg. De blev hjemme. Svenskeren A. W. Möller, der opholdt sig i København fra Begyndelsen af Februar 1864 og omtrent Aaret ud, har udarbejdet en Fortegnelse over de svenske, norske og finske frivillige ¹⁾. Han har

¹⁾ Berättelser från 1864 års danska krig samt om deri deltagande svenska, norske och finska frivilliga. Samlade och utgifna af A. W. Möller. (Jönköping 1865.)

dog kun medtaget dem, der var med i Krigen i længere Tid, og hvoraf de fleste blev staaende i Hæren til Krigens Slutning. Efter hans Opgivelse deltog fra svensk Side 75 Officerer, 1 Officersaspirant, 351 Underofficerer og Menige og 8 Læger samt 7 Læger for kortere Tid, ialt 442. Af Nordmænd var der 4 Officerer, 75 Underofficerer og Menige, 6 Læger samt 4 Læger for kortere Tid, ialt 89. Af Svenskerne opgives 10 at være Studenter, af Nordmændene 4. Dog har der altsaa været en Del flere frivillige for kortere Tidsrum, og muligt er det ogsaa — om end ikke meget sandsynligt — at der mellem de 351 Svenske og 75 Nordmænd kan have været enkelte Studenter ud over de 10 og 4, idet der er en Del frivillige, hvis Stilling ikke er opgivet. De norske Studenter gjorde dog noget — noget meget ufarligt ganske vist. De meldte sig som frivillige i den norske Hær. I »Studenterblade« for 18. April 1864 skriver en anonym Indsender om Studenterne og Skandinavismen. Det er erkendt fra næsten alle Sider, siger han, at de norske Studenter har lovet at staa deres danske Brødre bi paa Kampens Dag, ligesom ogsaa adskillige er enige om, at man ikke kan sige, at man i Sandhed kæmper for en Ide, som man ikke vil dø for. Men Studenterne har hidtil kun gjort halve Skridt, thi kun »meget faa Studenter befinder sig i de kjæpende Danskes Rækker, medens største Parten af dem, der tænker paa at indfrie sine Løfter, er gaaet ind som Reserveofficiers Aspiranter i den norske Arme«¹⁾.

Men »samtlige norske Studenter kan ikke ved blot at blive Reserveofficerer i Norge siges at hjælpe Danmark for to danske Skilling«.

»Med hvilke Følelser læser disse Mennesker Beretningerne om Kampene ved Dybbøl?« —

¹⁾ Ifølge »Fædrelandet« for 18. April 1864 var 104 af dem, der havde meldt sig til Tjeneste paa Reserveofficerskolen, akademiske Borgere.

Chr. Bruun havde lettet sin Samvittighed, og nu drog han i Krig. Han prøvede at faa enkelte af sine Venner med sig, men uden Resultat. Kristofer Janson fortæller i »Hvad jeg har oplevet« (S. 56) følgende: »*Christopher Bruuns* luende Alvorstale slog ned og tændte hos nogen faa. Og jeg maa tilstaa, jeg kjæmpet en Kamp med mig selv, da Bruun, fuldt rustet til Færden, stod paa mit Værelse og spurgte, om jeg gik med. Jeg følte mig som sagt ikke bundet ved Løfter, avlagt under Studentertoget i Champagnerus, jeg stod helt uklar i det skandinavisk-politiske Spørgsmaal og — jeg var en forlovet Mand, og det stod jo ikke som noget lystelig for mig at faa hele min Fremtid avhugget ved en tysk Geværkugle eller Sabelklinge.«

Denne Udtalelse er særdeles betegnende for den Studentertype, der først drak Champagnen og bagefter blev hjemme.

De bedste Nordmænd følte sig forfærdelig nedtrykte over Folkets Stilling. For Henrik Ibsen blev Opholdet i Norge i Længden for pinligt. »Indtrykkene af al denne Smaalighed og Ynkelighed brændte sig ind i ham, de gjorde hans Syn paa Menneskene mørkere, end det allerede var, det gjennemglødede ham med Foragt for den Nation, han tilhørte«. (Jæger: Henrik Ibsen, S. 170.)

Og den 2. April — samme Dag som Chr. Bruun gjorde op med Studenterne i Studentersamfundet — forlod Ibsen Norge. I Digtet »Troens Grund« giver han sine Landsmænd en sviende Snert til Farvel. De skulde siden faa mere.

Bjørnson, som naturligtvis ogsaa var stærkt optaget af Danmarks Skæbne, skriver i et Brev af 14. December 1863 (»Gro-Tid« II S. 108): »Jeg for min Del har ikke liden Lyst til at gaa med i en Krig; det synes mig saa underligt at synge Andre op til det, som man selv ikke vil gjøre.«

Ja, tilvisse!

At Bjørnson ikke selv gik med, skyldtes hans daarligere Syn.

Pudsigt er det for Resten at se netop Kristofer Janson være færdig at æde Ibsen i et lille Digt¹⁾, hvori det hedder:

Soldatarne blødde paa slesvigske Vollar
men kjære min Ibsen! — hvor var du den Dag?

O. s. v.

Det falder egentlig ligesaa naturligt at spørge, hvor Kristofer Janson var den Dag. En Mand som han, der selv boede i Glashus, skulde nødig kaste med Sten. Men maaske heller ikke vi Danske skal kaste alt for mange Sten efter de norske Studenter, thi hvad gjorde vi selv? Lad mig nævne, hvad Jes Vaaben fortæller fra sit Seminarieophold i Jelling i Krigsaaret. Han skriver i »Højskolebladet« om Hærens Tilbagetog fra Dannevirke følgende: »Det var et haardt Slag for de Fleste, og der blev en stærk Bevægelse blandt Seminariets Elever. Der blev hurtigt indvarslet til et Møde paa Seminariet for at raadslaa om, hvad der fra vor Side skulde gøres. Mødet var talrigt, og man mærkede, at de, der førte Ordet, virkelig var grebne af Øjeblikkets Alvor. Det blev da foreslaaet, at enhver vaabendygtig Mand skulde forlade Seminariet og melde sig som frivillig til Kamp mod den fremtrængende Fjende. Medens en Del af os talte stærke Ord om den Lyst og Trang, vi følte til at være med, sad Marinus Jørgensen [Bladudgiver Konrad Jørgensens Broder, død 1878, 33 Aar gammel] stille bag ved os og tog tilsyneladende liden Del i Bevægelsen. Men en af de næste Morgener længe før Daggry rejste han ene, stille og ubemærket ud af Byen

¹⁾ »Oplandenes Avis« for 3. December 1872.

og meldte sig faa Dage efter til frivillig Krigstjeneste ved den danske Hær. Vi andre snakkede og raadslog fremdeles, og Enden blev, at vi alle — blev hjemme!« —

Men tilbage til Chr. Bruun! Han gjorde sin Pligt. Ide har den Mand aldrig savnet; Ligevægt vandt han i sit Liv ved at besidde et tilsvarende Mod. Selv om denne Harmoni i sig selv indeholder en Glæde, var dog Chr. Bruun fyldt af den dybeste Smerte — paa sit Folks Vegne. Og derom siger han i det oven for nævnte Foredrag i Lillehammer: »Jeg tog med mig fra disse Dage — nogle af de sterkest bevægede jeg har oplevet — et alvorligt Spørgsmaal for mit senere Liv. Det lød saa: hvem staar høiest, enten disse materialistiske Bønder, som vore dannede kalder dem, disse Bønder, som ikke kjender noget til de store Tanker, som aldrig har været grebne af dem, *eller* vore dannede, som kjender Idéerne, som har været grebne af dem, som stadig hylder dem, men som svigter dem, naar det gjælder? Hvem staar høiest, enten vore materialistiske Bønder eller vor materialistiske Dannelse?

Med dette tunge Spørgsmaal i mit Indre gik jeg ned til den danske Krig.«

Den 7. April blev Chr. Bruun indrullet i den danske Hær. Han kom ind i 10. Regiments 1. Kompagni og var med i Skanserne i Dybbøl under Prøjsernes Kugleregn. Sidst i Marts var Aarøes Strejfkorps blevet oprettet. Det bestod for en væsentlig Del af frivillige fra Norge og Sverrig, og da Aarøe efter Dybbøls Fald maatte afgive 100 Mand, han havde haft fra 2. Regiment, fik han Lov til at skaffe sig Erstatning ved frivilligt Mandskab saavel fra Eksercerskolen som blandt de frivillige Nordmænd og Svenskere. Ved denne Lejlighed er det sikkert, at Chr. Bruun er indtraadt i Aarøes Korps, hvor han blev Underkorporal.

Man kan ikke just sige, at Danskerne begejstrede ham. Der var ikke meget Græsk at høre eller se her-nede heller.

»Overalt mødte jeg den Klage: »de er saa mange, og vi er saa faa«. Det var som deres eneste Tanke. Derfor var de enige, baade høie og lave, om at det ikke kunde nytte til noget at kjæmpe. Og saa gik det da, som det gjorde. Thi naar et Folk ikke selv tror, at det nytter at kjæmpe, saa er det sikkert, at de ikke vinder Seier over Overmagten. Det er Troen, som »gjør Gjerningerne« ogsaa i Krigshistorien. Themistokles og hans Grækere eide den Tro, som kan flytte et Berg, menneskelig talt. Men Danerne eide den ikke.

En Gang under Krigen blev jeg og den Afdeling jeg hørte til, lagt over til en dejlig liden Ø,¹⁾ et Stykke borte fra der, hvor Krigen førtes. Folket der syntes Synd i os Soldater. »Ak, de Stakler! de Stakler! som skal ligge og slide saa ondt, og blive skudt ihjel«, sagde de om os, da vi kom. Og de vidste ikke alt det gode de vilde gjøre imod os. Kvinderne der var overlag rædde. De havde vist ikke ofte set en Bøsse, og troede det var en forskrækkelig farlig Ting. Jeg havde en Gang sat fra mig min i Gangen. Da kom min Værtinde og bad mig, at jeg dog maatte tage den bort; »det var dog saa ængsteligt at gaa forbi den, og hun vovede ikke at flytte den«. »Ja men den er ikke ladet«, sagde jeg. »Ja jeg tør lige godt ikke gaa forbi den«. — Saa var det en Gang hun og hendes Nabokoner sad og talte om de Soldater hver af dem havde i Kvarter. De havde hørt, at der var nogle »slemme Karle« imellem os, som havde gjort baade et og andet galt, før de gik i Krigen. Men alle vilde de gjerne tro godt om dem, de selv havde faaet; og

¹⁾ Under Vaabenstilstanden, 9. Maj--26. Juni, laa Strejfkorpset i Kvarter paa Taasinge, hvor der blev vist Soldaterne megen Gæstfrihed, og især blev der gjort Stads ad de svenske og norske frivillige.

de vilde ogsaa gjerne være stolte af dem og skryde lidt hver af sine. »Ja vores den lille, han er nu Student«, sagde min Værtinde. (Vi var to der i Huset, og jeg hed stadig »vores den lille« og min Kammerat »vores den store«). »Ja da kan Du saamæn tro, han har gjort noget ondt«, svarte en af de andre. »Tror Du, han var kommen her ned for at slide ondt og lade sig skyde ihjel, hvis han var Student og kunde blive Prest derhjemme i Norge?« Det krænkede min gode Værtinde meget, men hun kunde nok ikke negte, at Sandsynligheden talte for den andens Mening. Hun spurgte da i al Hemmelighed efter hos min Kammerat, om jeg virkelig havde gjort noget ondt; jeg »saa dog saa skikkelig ud«. Han var nok saa heldig at kunne stille hende tilfreds i saa Stykke. Men hvorfor jeg da var gaat i Krigen, det kunde han ikke faa hende til at skjønne. Saa spurgte hun mig. Ja jeg sagde da, hvad jeg kunde, om Danmarks Fare, og at vi Nordmænd gjerne vilde, at de Danske skulde hjælpe os, naar vi kom i Knibe; og saa syntes jeg, at vi burde hjælpe dem nu. Ja, hun fik vist ikke meget ud af det; hun bare svarte, at »det var dog forskrækkeligt, at Mennesker saadan skulde ligge og slaa hinanden ihjel.« Senere talte hun igjen med sin Nabokone om Sagen. Hun hævdede med stor Bestemthed, at jeg var en rigtig skikkelig Fyr. Men det der om Fædreland og at gaa i Krigen, det kunde hun ikke rigtig greie. Saa sagde hun til sidst: »ja, Du kan tro, at Fædreland og saadan noget, det har nok noget at betyde for saadanne Folk.«

Denne Ytring slog mig som mærkelig. Den var i sin Troskyldighed et fuldgodt Vidnesbyrd om, hvor aldeles *intet* Fædrelandet havde at betyde for hende og hendes lige. Og paa samme Tid sagde den, at der fandtes en Del »saadanne Folk«, for hvem »Fædre-

land og saadan noget« vist maatte have meget at betyde, og som havde det i sin Magt at sende hendes jevnlige ud for at lade sig skyde ihjel for det Fædreland, som ikke betød noget for dem.

For et Indblik i den danske Bondes Stilling til denne Krig! Et Indblik, som jeg hundrede Gange fik stadfæstet. Og for et Indblik i det hele i Bondens Stilling i vor Tid til alt det, som »saadanne Folk« skulde sætte Pris paa, til alle den menneskelige Dan-nelses Goder.

Uvilkaarlig gik min Tanke til mit eget Folk og dets Bønder. Var det anderledes med dem? Aa nej, jeg vidste i Grunden godt, at det ikke var, og ikke kunde være, meget anderledes i alle Fald. Mere krigeriske kunde jeg nok haabe de skulde vise sig. Nordmændene har for det meste havt bedre Greb paa at slaas end de Danske. Men mere fædrelandskærlige? det var vist tvivlsomt. Der fandtes selvsagt i Norge Bønder, som havde mere Greie paa Fædrelandets Betydning end denne snille danske Kvinde havde. Og det fandtes da i Danmark med lige saa vist. Men Mængden, den kunde vist i begge Lande godt gjøre hendes Ord til sine.

Jeg vendte tilbage fra den danske Krig med det brændende Ønske, at det maatte gaa an at lære norske Bønder den Sætning: det er godt og det er Hæder at faa dø for Fædrelandet. — — —

Jeg skjønte, at skulde der nogensinde blive noget af Norge som Folk, saa maatte vore Bønder komme til at elske sit Fædreland, saa maatte de lære at sætte Pris paa, at de hørte med til det norske Folk.«

Saaledes talte Chr. Bruun i 1878.

Det er nedslaaende at læse dette, og man spørger sig selv: Var der ikke andet at sige om vort Folk i 1864, end det Chr. Bruun her har sagt? Jeg tror

det. Gennem Chr. Bruuns Bedømmelse af Danskerne lærer man maaske nok saa meget hans egen Sjæls-tilstand, som man lærer det danske Folk at kende. Chr. Bruun havde oplevet en dyb Skuffelse, og under Trykket af denne Smerte blev han — som saa mange andre er blevet det under tilsvarende Forhold — særlig klarsynet over for det lave og jammerlige.

I dette Aar, Halvtredsaaret efter 1864, har Chr. Bruun flere Steder fremdraget Minder fra Krigen, og de er set gennem en noget anden Stemning. Han fortæller saaledes i et lille Stykke med Overskriften *En Helt* ¹⁾ om en aldrende Sønderjyde, han stod sammen med i Dybbøl. Denne Sønderjyde var den sparsommeligste Mand ved hele Regimentet. Mens de andre havde svært ved at faa deres Lønning til at slaa til, lagde han Penge op — ja han havde ikke mindre 14 blanke Dalere indsyet mellem Vesten og Foret. Han havde en stærk Hukommelse, og det vakte altid Morskab, naar man fik ham til at citere »Baron Holberg«, som han kaldte Digteren. Han kunde lange Stykker udenad af Holbergs historiske Værker. Det skete, han forvekslede et Par Navne, men saa blev Morskaben bare saa meget større. To andre Ejendommeligheder havde han. Han holdt meget af Brændevin, men var dog aldrig beruset, og han var en lidenskabelig Strømpestopper. Snart kom han hen til Chr. Bruun, som han havde opdaget ikke brød sig om Brændevin: »Du Nordmand, vil du give mig dit Brændevin, saa skal jeg stoppe Strømper for dig.«

En af de sidste Dage før Dybbøls Fald, da Officererne sagde, at Prøjsernes Skydning var omtrent den heftigste, som Krigshistorien havde kendt, sad han om Morgenen med Ryggen ind mod Brystværnet og stoppede Strømper. Han sad i Læ for Batterierne i Fron-

¹⁾ Af *Veteraner fra vor sidste Krig*, udg. af L. Ravn-Jensen.

ten, men ikke for dem paa Broager. Et Par Mand blev ramt ved Siden af ham, saa rejste han sig endelig op og satte sig hen bag en af de Trævolde, der gav Dækning mod Broager, og der stoppede han videre paa sine Strømper.

»Rød var han ikke«, hedder det til Slut. »Og han fik Dannebrogskorset for sin Strømpestopning«.

I et Interview bringer det norske Blad *Aftenposten* for 18. April d. A. nogle Udtalelser af Chr. Bruun.

Den 18. April stod han sammen med sin Afdeling paa Als. »Men selv her uden for Kamptummelen viste Stemningen blandt Tropperne, hvordan Udfaldet *maatte* blive. Ikke saa, at jeg under hele Krigen saa en eneste dansk Soldat, som var rød. Men Selvtilliden, Troen paa, at det kunde nytte, var helt borte. Naar Kanontordenen og Geværsalverne lød ud til os fra Land, rystede Gutterne paa Hovedet: »Denne Gang holder hun ikke.« Der faldt ofte slige Ytringer blandt Soldaterne som: »Vi er saa faa«, eller »Gid vi fik Fred igen, saa jeg fik komme hjem til Mutter og Rollingerne«. »Vi er jo forraadte«, hørte jeg mangfoldige Gange.

Krigen blev jo ogsaa ført saa uhyre slet, at en ikke kan undres paa, at mange troede sig forraadt af Ledelsen.«

Efter Krigen Slutning havde C. B. en Samtale med sin Kompagnichef i Aarøes Korps, og denne Officer, en svensk Baron, bedømte Krigen saaledes: »En Krig uden Nerve. Den danske Armestyrelse har det største Ansvar over for Historien.«

Det var netop Chr. Bruuns Mening: Der var ingen Vilje i Krigen.

»Jeg husker, medens jeg laa i Skyttegraven. Ret imod os holdt Preusserne paa at lave Løbegrave. De danske Mundladningsgeværer rak ikke saa langt. Men

min Bøsse, som jeg havde med fra Norge, havde større Rækkevidde. Jeg fik da Ordre til at skyde paa Tyskerne, som grov. Men straks kom en liden dansk Officer styrtende til: »Hold op med det der«, raabte han, »hvad kan De med Deres Bøsse udrette mod Tyskernes frygtelige Vaaben? *Man skal ikke irritere Fienden!*« Det blev sagt Soldaterne imellem, at den sidste Ytring var Parolen under hele Krigen, og at den stammede fra højeste Sted.

De danske Soldater *skulde* altsaa blive liggende stille og lade sig skyde ned. Og det gjorde de ogsaa med beundringsværdig Ro. Jeg tænker ikke, de vilde have været daarligere til at gaa paa heller, men det fik de altsaa ikke Lov til. — — Om de blev saarede, blev de sig ikke ilde for det. Derimod hørte jeg flere svenske saarede, som ynkede sig og raabte paa Vand. Der var en dansk Soldat, som fik knust Læggen af et Skud. Han løftede bare Benet op med Hænderne, vrikkede lidt paa Læggen og sagde: »Ja, hun er da af«.

Det følte næsten, som Krigen slet ikke var til, saa roligt som de danske Soldater tog alt, hvad der hændte. Det gik saa rent lunt og husligt til. Der var ingen Tanker paa Fædrelandet. For Haabet havde de mistet.«

— — —
Chr. Bruun blev staaende i den danske Hær, indtil han sammen med de fremmede frivillige blev afskediget den 22. August.

Imidlertid opholdt hans Mor sig stadig i Rom sammen med sin Datter og sin dødssyge Søn. Henrik Ibsen, som ogsaa var kommet til den evige Stad, besøgte dem ofte, og engang sagde han, at hvis Christopher Bruun faldt i Krigen, saa skulde *han* i Digt rejse ham en Bautasten, som skulde blive til Skam

for hele det norske Folk, thi Bruun var den eneste Nordmand, der havde gjort sin Pligt. Da svarede Fru Bruun: »Dersom De gør det, skal jeg begrave Stenen med mine egne Hænder«.

Hun vilde ikke, at hendes Søns Ære skulde gøres til Skam for Norge. Men ved dette Svar fik Ibsen Taarer i Øjnene.

Senere vendte Bruun tilbage til Rom. Der saa det trist ud, Broderen blev svagere og svagere, og om Vinteren døde han. Han ligger begravet paa den protestantiske Kirkegaard i Rom.

Chr. Bruun og Henrik Ibsen mødtes jævnlig dernede i den evige Stad. De havde adskillige Berøringspunkter, de var jo ogsaa begge Søren Kierkegaards Disciple, var det, fordi de følte sig beslægtede med ham.

De kom ogsaa begge til at præge deres Folk omend paa meget forskellig Maade. Chr. Collin siger i sin Bog om Bjørnson, at efter den »hellige Alliances« Tid kom der en Reaktion, som for mange unge gav deres Idealisme et Stød og en Svækkelse, som gjorde, at *de brugte Idealerne til at slaa med i Stedet for til at bygge med*. Den saarede Idealisme blev hævnende og fik en vis Forkærlighed for det mørke og det raadne.

1867 udkom Ibsens »Per Gynt«, og samme Aar drog Chr. Bruun op til Sel i Gudbrandsdalen og oprettede en Højskole. Drivkraften i begge var Idealitet, men med adskillig Ret kan man sige, at der var den Forskel, at Ibsen brugte Idealerne til at slaa med, mens Bruun brugte dem til at bygge med. Som det gik Ibsen efter 1864, gik det adskillige andre — ogsaa her i Danmark. Det Aar begravedes Romantikken — hvoraf dog ikke følger, at den ikke kan gaa igen — og snart skød Realismens saftige Blomst op af

Jorden. Men mange Danske gik det som Chr. Bruun: Ulykken lærte dem at bygge.

I seks og tyve Aar satte Chr. Bruun al sin Kraft ind paa at lære de norske Bønder, hvad Fædrelands-kærlighed betød. Hans Skole *Vonheim* blev en Skole for det ægte menneskelige, og den hed ikke Haabets Hjem for ingenting, thi Chr. Bruun havde ligesom andre af de største Bygmestre inden for det norske Folk, Mænd som Wergeland og Bjørnson, et stort Haab for Norges Fremtid. Iøvrigt skulde der megen Kraft til at holde Haabet oppe. Den Modstand, Chr. Bruun maatte kæmpe imod, fik ham undertiden til at længes efter en Kamp med Bajonetter. Saaledes udbryder han (Folkelige Grundtanker S. 98): »Jeg for min Del har i alle Fald mere end én Gang været fristet til at ønske mig en Kamp for min Sag, hvor Livet rask sattes i Vove for en stor Seier, ønske mig en Række fiendtlige Bajonetter at kaste mig imod, frem for det mit Liv igjennem at skulle trækkes med denne fornemme Haan fra oven og denne seige Sløvhed hos det menige Folk. Men det tjener til ingen Ting at sidde og ønske. Vi faar tage Arbeidet og Kampen op under de Vilkaar, som er blevet vor Lod. Her er Kampene smaa og Æren ringe og Faren ingen anden end den, at et Livs Arbeide kan spildes som en Elv, der taber sig i Sand. Men Maalet er det samme: Folkets Gjenfødelse efter sin store Fortids Billede.«

Aandelige Kampe har Chr. Bruun i alt Fald ikke savnet. Et skarpt Blik for det hule og uægte har han haft, ligesom Henrik Ibsen havde det. Mod og Stridslyst har han heller ikke manglet, og man har ikke uden Grund kaldt ham en Bodsprædikant.

Atter og atter har hans Tanker kredset om Ulykken — det norske Folks Ulykke — i 1864. Derom udtaler han sig saaledes i 1878 i »Folkelige Grundtanker«

(S. 269): »Denne sidste danske Krig var kanske ligesaa skjebnesvanger for det øvrige Norden, som for Danmark selv. Danmark tabte en Del af sine bedste, troeste Undersaatter. Men Norge — og vel Sverige med — tabte det, som er endda mere. De tabte Troen paa, at de store Tanker (eller Idéer) kan og skal gennemføres til Virkelighed. Det blev aabenbart, at vor Dannelses varmeste Ord ikke var til at lide paa, naar det blev Alvor. Siden den Tid kalder vor Dannelse saa gjerne ethvert begejstret Ord for »Frase««

Nu kan man nok indvende enkelte Ting ogsaa mod Chr. Bruuns Begejstring og de Domme, som den har affødt. En Sammenligning mellem Grækenland og Persermagten paa den ene Side og Danmark og Prøjsen-Østerrig paa den anden er næppe saa ligetil, som Chr. Bruun opfattede den. Men forøvrigt betyder det forholdsvis mindre, om man finder, Chr. Bruun har Ret eller Uret angaaende denne eller hin Anskuelse. Thi hans Karakter — Sjælens Tyngdepunkt — maa man beundre. Her ser man en Mand, hvis Begejstring ikke var falske Sedler. Han ejede altid det Viljens røde Guld, som behøvedes for paa Forfaldsdag at kunne indløse hvert givet Løfte.

Intet karakteriserer Chr. Bruun som Ordet Troskab. Han var tro mod Danmark — ja, i 1870 rejste han endog herved for at være parat til straks at melde sig under Fanen, hvis Krigen brød ud. Han var tro mod sit Land og er det den Dag i Dag. Og begge Dele har sin Aarsag i, at han var tro mod sig selv. Dette har gennem Tiderne kostet ham Haan og bittert Fjendskab fra mange Kanter. Men tro mod sine Ideer blev han, saadan som han fra sin Ungdom havde haabet det. Og dette sit Ungdomshaab udtrykker han i følgende betegnende Ord (i Folkelige

Grundtanker 1878 S. 24—25): »Skal Folkets og skal den enkeltes Liv reddes fra at synke, saa maa de unge, som har lært at gløde for høie Idealer og fagre Tanker, ogsaa lære at holde dem fast. Og jeg synes, at om saa dette skal kjøbes gennem et Liv i Savn, gennem Tab af anset Stilling, gennem Tab af almindelig Agtelse, ja om man saa skal gaa som et Spektakel gennem Livet for sin Kjærlighed til Ungdoms-Drømmen, saa er det *det* vel værdt. At jeg maa kunne gjøre det, er endnu som i min tidligste Ungdom mit bedste Haab om Lykke her paa Jorden. Og jeg har nu lært at sætte det i den Mægtiges Haand. Til Ham vender jeg nu det Ønske, at det i *Barmhertelighed* maa undes mig at være tro.«

— — —

I seks og tyve Aar stod Christopher Bruun i Folkehøjskolens Tjeneste, i en og tyve har han været Præst i Kristiania. Det er en lang Arbejdsdag, og den er bygget paa hans Troskab i 64.

1864 var for ham som for mange andre den store Prøve. At han bestod den, skylder han sin senere Styrke og Myndighed.

For kort Tid siden fyldte Chr. Bruun 75 Aar. Der er derfor god Grund til for os Danske — ikke mindst vi danske Højskolefolk — at ønske ham hjertelig til Lykke.

Til Lykke og Tak!

Anders Uhrskov.

Indtryk fra Feltlivet 1914.

NAAR ogsaa jeg skal sende gamle Elever en Hilsen gennem Aarsskriftet, saa kommer mit Bidrag paa Grund af Tidernes Ugunst til at forme sig som en Røst fra de Indkaldtes Lejr.

Det blev desværre ikke ret længe, at jeg uforstyrret fik Lov til at virke som Lærer paa Frederiksborg. Da jeg midt i Januar kom ud til Skolen en kold Vinteraften, noget beklemmt i Sindet ved Tanken om, at Studieaarene nu laa bag mig, og ved Uvisheden, om jeg nu ogsaa evnede at bruge min Viden og Arbejdskraft i den levende Folkeoplysnings Tjeneste, turde jeg ikke rigtig tage imod den Hilsen, som den første Elev, jeg stødte paa, modtog mig med: »Er det den nye Lærer?« Jeg følte mig endnu ikke værdig til dette Navn. Først fra Maj af, da jeg havde faaet mit eget Danskhold og faste Timer at raade over, turde jeg regne mig med til Lærernes Kreds, og igennem de korte Sommermaaneder blev jeg Dag for Dag knyttet nærmere og nærmere til Skolen og til Frimenighedskredsen, der er saa inderlig forbundet med den.

Naar jeg nu tænker tilbage paa denne Sommer, saa straalder den med en sjælden Festglans. Der var høj Sol over den baade i det ydre og over Arbejdet indendøre, og det holdt sig lige til det sidste, skønt

det allerede da begyndte at mørkne ude i Horisonten i det store Europa. Vi unge mente til at begynde med, at det maaske nok kunde komme til Krig, men skænkede det knap en alvorlig Tanke, at den lille Gnist dernede fra den serbisk-østrigske Grænse med saa rivende en Hast kunde tænde Europas største Lande i Brand.

Men ikke saa snart var Eleverne borte, før de frygtelig alvorlige Efterretninger derude fra kom Slag i Slag. Og det varede ikke længe, inden vi mærkede, at der ogsaa kunde blive alvorlig Fare for vort gamle Land. Straks da de første Indkaldelser til Sikringsstyrken kom, Lørdag den 1. Avgust, var jeg forberedt paa, at jeg kunde blive indkaldt i Nattens Løb, saa jeg sørgede for at faa »Grejerne« klar til hurtig Udrykning. Jeg havde i de Dage travlt med at renskrive Navnelisten til Begtrups store Bog og arbejdede under Højtryk for at faa dette Arbejde saa vidt fremmet som mulig. Det var med Spænding og dyb Alvor, vi hver Aften modtog de sidste foruroligende Efterretninger, men det gjorde godt at kunne dele det med en kærlig, forstaaende Vennekreds.

Saa kom endelig Onsdag Aften Lærer Jensen op til mig med Løbesedlen om Indkaldelse af 2.—8. Aargang. Klokken var saa mange, at jeg ikke kunde naa sidste Tog, men jeg belavede mig paa at tage af Sted med første Tog næste Morgen. Da jeg var ovre for at sige Godnat til Begtrups, følte jeg selv, at det kunde være det sidste alvorlige Farvel inden Krigen. Dog føltes Marchordren næsten som en Befrielse fra de foregaaende Dages Uvished og urolige Spænding.

Næste Morgen, da jeg som saa mange andre hastede hen ad Landevejen og gennem Gaderne ned til Bane-gaarden med mindst mulig Bagage, var Stemningen allerede mere frejdig. Paa Sølvgadens Kaserne tog

Jyderne imod os, og Alvoren veg for den øjeblikkelige Munterhed over atter at mødes med gamle Rekrut-kammerater. Vi blev hurtigst muligt iklædt og i Smaa-flokke sendt ud til Landsbyerne bag Vestfronten.

Mange af dem, der ikke skulde med, misundte vist i de første Dage de Indkaldte. De troede, at vi maatte leve særlig stærkt med i de store Begivenheder og selv være i høj Grad optaget af Tanken om mulig at skulle sætte Livet ind paa at værne vort Land. En saadan Misundelse var desværre ubegrundet!

Jeg maa naturligtvis her udtale mig med al mulig Forbehold. Trods Uniformen er Forholdene saare forskellige ved de forskellige Vaabenarter, Afdelinger og Kvarterer for ikke at tale om Modsætningen mellem Krigsstyrken og Reserven. I saa afdæmpet en Form, som jeg her kan give mine Indtryk, tror jeg dog, at de vil stemme med mange andres Iagttagelser.

De første Dage gik med godt Humør. Vi troede, at det sjællandske Mandskab blot var indkaldt for at afværge en øjeblikkelig Overrumpling af Hovedstaden og sætte Fæstningen i Forsvarsstand, saa det almindelige Samtaleemne var straks fra første Dag af: »Naar skal vi hjemsendes?«

Denne Sorgløshed vil vist falde mange for Brystet. Den forklares delvis ved, at ingen i dette Land har saa daarlig Adgang til at følge Begivenhedernes Gang som netop de Indkaldte, der kun ser en Avis i Ny og Næ. Men ogsaa selve Tjenestens Art bidrog i væsentlig Grad dertil.

For de fleste gamle Soldater staar Rekrutskolen som en haard Tid med kedsommelig ensformig Eksercits, hensynsløs Kommandotone fra Befalingsmændenes Side og kneben Frihed for Rekrutterne. Derimod har de afsluttende store Øvelser med fornøjelige Ind-

kvarteringsforhold under Kantonnementerne noget af Glansen fra Soldatens glade Liv over sig. — Vi havde ventet, at denne Indkaldelse, saa vidt Forholdene tillod det, vilde faa et lignende Præg som Kantonnementsøvelserne. Nu eller aldrig maatte vore Befalingsmænd vise os, hvad de evnede som Førere i Felten og sætte alt ind paa, at hver Mand blev fuldt ud fortrolig med sin Opgave under den vanskelige Sikringstjeneste, der kræver stor Aarvaagenhed, Paapasselighed og klar, hurtig Tanke af den menige Vagtpost, saavel paa Fæstningen som i aaben Mark. — Men vi blev skuffet!

Det blev den gamle Lektie fra Rekruttiden om igen med »Gevær i Hvil« og »Præsenter Gevær«, med Parademarch, »skarp Opretning« og — Renlighedsparade ikke at forglemme. Den egentlige Felttjeneste fik vi den første Maanedstid saa godt som intet af og det til Trods for, at de enkelte Stikprøver, der blev taget, klart nok viste, at mange Menige ikke havde Begreb om, hvordan de skulde te sig paa Post eller Patrouille. Vi har ganske vist siden i »Septemberkrigens« Tid haft enkelte store Divisionsøvelser, men Regnen tog Glansen af de fleste af dem. Det mest tilfredsstillende er Arbejdet paa at sætte Fæstningen i bedre Forsvarsstand.

Friheden er knap tilmaalt; normalt kan vi kun faa Orlov hver femte Søndag, skønt her intet er at bestille, og vor Bevægelsesfrihed i Fritiden indenfor Kantonnementet hemmes ved talrige Appeller.

Ved mange Kompagnier løber Tallet paa de straffede foruroligende højt i Vejret. For dem, der siden skal have Statsansættelse, spiller det en afgørende Rolle ikke at faa Soldaterbogen ødelagt, men naar en Mand først har faaet en Streg over den Linie: »Ikke ikendt Straf ved Hæren«, er han ofte ret ligeglad med, om han faar et Par Dages mørk Arrest mere eller mindre. —

Paa Grund af den uransagelig vise militære Straffelov ser man desværre Eksempler paa, at Handlinger, der efter en borgerlig Morals Maalestok maa stemples som forargelige og oprørende, ikke straffes tilnærmelsesvis saa haardt som en kaad Overtrædelse af Respektpligten. Har et Kompagni mange straffede, bliver det vanskeligt at styre.

Den rette Disciplin kan næppe bankes ind ved Hjælp af Eksercits og »Stroppeture« med »spredt Orden«; man faar i bedste Fald derigennem kun et Skin af Disciplin. De fleste unge, danske Mænd kommer man i Virkeligheden videst med, naar man kan vække Lysten hos dem til selv at arbejde med, til muligvis at udmærke sig fremfor Kammeraterne, men først og fremmest ved at vække Kærligheden til Fædrelandet og den dermed følgende Pligtfølelse af, at det er en Æressag for hver enkelt Mand, at staa fast paa sin Post og efter bedste Evne udfylde sin Plads. — Det viser sig straks, at den Befalingsmand, som tager Folkene med det gode, beder dem udføre den paa-gældende Øvelse godt en eneste Gang, saa skal de faa Hvil, og som kan tale til dem som en ældre forstaaende Ven, kommer længst med sine Folk. Thi det bør ikke glemmes, at de Indkaldte for en væsentlig Del er Mænd, som allerede i det borgerlige Liv er ved at skabe sig en selvstændig Stilling. Mange af dem har ikke blot forladt Hus og Hjem paa ubestemt Tid, men lider ogsaa store økonomiske Tab.

Jeg talte forleden med en Pioner, der havde ledet vort Gravearbejde. Han er til daglig Gartner i Skive. Fra sit niende Aar har han været ude at tjene og ikke faaet en 25-Øre hjemme fra siden. Nu var han kommen saa langt, at han havde faaet samlet et Par Tusinde Kroner til at købe Ejendom for; han er nygift, og foruden den Jord, han har lejet til sit Gartneri, havde

han Tilsyn med 14 af Byens bedste Villahaver. — Saa kom Indkaldelsen. Den Mand, der skulde bestyre hans Bedrift, vanskøttede den og løb med en Del af Pengene; Tilsynet med Villahaverne er gaaet over paa andre Hænder. »Naar jeg kommer hjem, har jeg vel ikke saa mange Hundrede Kroner, som jeg før havde Tusinde, og saa kan jeg begynde forfra«. — Og der er mange, det er gaaet som ham. Den Slags Mænd skulde de unge Befalingsmænd tage deres Hat af for. Det er dem, der ofrer sig for deres Land.

Men naar jeg tænker paa Folk som hin Gartner, saa kommer det til at staa for mig som en skrigende Uretfærdighed, at den almindelige Værnepligt i vort Land ikke er effektiv. Mange kasseres paa Session eller hjemsendes efter kort Tjeneste paa Grund af en ubetydelig Legemsfejl; det er ganske meningsløst, at den Slags Mennesker skal have et Fortrin i det daglige Livs Kappelstrid fremfor de Værnepligtige. Kan de ikke yde deres Legemskræfter til Fædrelandets Tjeneste, saa burde de i det mindste svare en klækkelig Værneskat i Stedet. Det er maaske særlig paa sin Plads at gøre opmærksom herpaa nu, da Staten vel faar Brug for nye Indtægtskilder til at dække de overordentlige Udgifter til Forsvaret.

Mange af de Indkaldte mødte med virkelig Begejstring. Ovre paa Horsenseggen kom Indkaldelsesordren saa sent Lørdag Aften, at de Indkaldte ikke kunde naa Aftentogene paa Smaabanerne, men de mødtes og var straks klar over, at det ikke gik an at vente til næste Morgen, saa de lejede Vogn til Horsens for at naa Natekspresen. I de jyske Købstæder bølgede store Menneskemasser gennem Gaderne; det Farvel, de gav Soldaterne med, maatte præge sig i deres Sind. Herinde mødtes vi med mange, der havde

været i Udlandet, og som havde forladt deres Arbejde derude, fordi de hørte, at Fædrelandet var i Nød. Der kom en fra London, her en, som var bleven vist ud af Strassburg og gentagne Gange anholdt i Tyskland som russisk Spion, og her mødte man en, som var kommen lige ud af Essen osv. Saaledes var der noget at bygge paa for dem, der forstod at udnytte Stemningen.

Jeg formoder, at Afgørelsen af det Spørgsmaal, om en Mand skal blive Forsvarsven eller Antimilitarist, for en væsentlig Del beror paa de Indtryk, han faar som Soldat, selv om han maaske ikke er sig dette bevidst, naar han senere som Vælger skal afgive sin Stemme. Nu da de sidste Dages sørgelige Begivenheder brutalt har kuldkastet det Dogme, at en Krig i vore Dage er umulig, vilde et kraftigt Forsvar utvivlsomt kunne være sikret vort Land i den næste Menne-skealder, dersom Officererne havde magtet at skabe Tillid til vort Værn og vinde deres Mandskabs Hengivenhed ved en venlig, men dog fast Optræden og ved et dygtigt Førerskab i Marken. Om dette nu vil lykkes, skal jeg lade være usagt.

For alle Soldater spiller Kvarter og Forplejning en væsentlig Rolle. Jeg hører til dem, der har været saa »heldige« i to Maaneder at ligge paa en afsides stor Gaard, hvor vi den meste Tid har været 60 Infanterister indkvarteret foruden Befalingsmænd og Artilleri. Det siger sig selv, at det er ret umuligt for Herskabet at gøre noget videre for saa mange Menige. Vi har da heller ikke været i Seng en eneste Nat, siden vi blev indkaldt, men stadig ligget i Hø og Halm i en stor Lade. Saalænge det var Sommer havde vi en vidunderlig Dagligstue i Vejgrøften, men i de lange, kolde Efteraarsaftner, hvor vi kun har Vognskure og

Lader at hytte os i med en osende Lygte eller et Stearinlys i en Flaske til Oplysningens Fremme, er her noget skummelt. — En enkelt Gang er her gjort Gilde for os, men ellers har vi maattet tage til Takke med den militære Kostforplejning, der hveranden Dag lyder paa Suppe og Kød, mens de gule Ærter og Flæsk nu de andre Dage varieres med kogte Pølser, Klipfisk eller Fiskeboller. Tænderne løber formelig i Vand ved Tanken om den gode Kost, Eleverne faar hver Dag hjemme paa Skolen! — Her i Landsbyen er der gjort ikke saa lidt for Soldaterne. Kompagni efter Kompagni har været til Chokoladegilde hos en af Byens bedste Borgere. Næsten hver Søndag er der bleven delt Kaffeletter ud. I Skolens Gymnastiksal er der Soldaterhjem, og paa den kommunale Badeanstalt faar vi varmt Brusebad.

»Tonen i Hæren?« spørger man om. Fra Underofficerernes Side synes jeg gennemgaaende ikke, Behandlingen giver os Grund til Klage. Mange Korporaler er indkaldte og omgaas os som Ligemænd. Sergenterne er ogsaa som Regel jævne og ligefremme. Det er snarest en Del af de yngste Officerer, der som bekendt vedblivende er Hærens svage Punkt paa Grund af Mangel paa pædagogisk Erfaring.

Blandt Mandskabet indbyrdes er Tonen ofte ubeskrivelig raa. Af militære Grunde er der her jysk og sjællandsk Mandskab mellem hinanden; jeg betvivler, at det er heldigt. Københavneren, der kan servere en raa Historie paa en vittig Maade, fører det store Ord, som Jyden ikke kan lade være med at trække paa Smilebaandet af. De besindige, retvendte Elementer dukker sig. Hvor bliver Højskoleeleverne af? Deres Tilstedeværelse mærkes næsten ikke, maaske fordi de drager sig ind i deres egen Hule, maaske fordi de fristes til at »tude med de Ulve, man er iblandt«. — Man skal være en

meget fast Karakter, dersom ens Moral ikke i mindste Maade, i alt Fald for en Tid, skal tage Skade her. Den almindelige Soldatermoral er simpelt hen »at klare den« med mindst mulig Anstrængelse.

Kan der gøres noget for at skabe en bedre Aand i den danske Hær? Ja utvivlsomt! Men hele Arbejdet maa lægges til Rette med dette Formaal for Øje.

Det stadig gentagne om og om igen virker uendelig sløvende paa Mandskabet; der er intet, som kan tage Fantasien fangen, fordi der intet nyt er at lære. Men hvor unge Mænd samles uden at have noget alvorligt at tænke paa, dér faar de slibrige Historier Hovedordet. — Naar den rent militære Uddannelse er tilfredsstillende fremmet, maatte der kunne lægges en Undervisning til Rette saaledes, at Soldaternes sjælelige Vel blev plejet ved Siden af det legemlige Arbejde i de for den opvoksende Slægt saa kostbare Ungdoms-aar. Hvis der blev sat et Par Timer daglig af til Legemsøvelser af forskellig Art med et Par Dage om Ugen udelukkende til Felttjeneste, Marchture og større Øvelser, kunde der indvindes megen Tid, som paa en langt nyttigere Maade — og det hvad enten Sagen ses fra den enkeltes, fra Statens eller fra Hærens Synspunkt — kunde anvendes til en Undervisning i de praktiske Færdighedsfag (Dansk, Regning, Tegning o. lign.) og, hvor Lejlighed gaves, tillige i Aandsfagene (Historie, Litteratur, Geografi osv.). Men for at faa noget saadant i Gang med virkelig Udbytte maatte der gives Mandskabet mere Tid til Hvile og Søvn og maaske ogsaa bedre Kost. Og først og fremmest maatte Officererne føle det som et Led, ja maaske endog som det vigtigste Led af deres Gerning under Fredsforhold at virke som Folkeopdragere. Fik vi nogen Undervisning i Gang, skulde de lette Elementer nok komme til at respektere den Højskoleungdom,

som er vant til at tænke alvorligt over Livets Spørgsmaal og til at arbejde selvstændigt med aandelige Ting.

At der er en Trang til Stede ogsaa nu efter aandelig Paavirkning, er der selvfølgelig ingen Tvivl om. Her i Byen holder den unge Præst hver Aften en af Soldaterne vel besøgt Aftenandagt. Da Uhrskov engang holdt et tankerigt Foredrag om Bjørnsons Ungdom, var de 75 Mand, som hørte det, ikke saa lidt optaget deraf. Men med det strenge legemlige Arbejde, vi nu har, og den ringe Søvn er Mandskabet ikke vaagent nok til ret at kunne tage imod det levende Ord eller lade sig rive med af Sangens Magt.

Nu rykker vi i Vinterkvarter og haaber saa paa bedre Kaar, mens jeg misunder dem, der hjemme snart skal tage fat paa Skolearbejdet.

Disse Maaneder kunde være bleven »en aandelig Saatid« for Hærens unge Mandskab. Efter mine personlige Erfaringer tvivler jeg om, at den gennemgaaende er bleven det, men det skulde kun glæde mig om mit Indtryk er for mørkt.

11. October 1914.

Frederik Schrøder.

Efterskrift: Da vore militære Forhold er saa aktuelle i Øjeblikket, finder jeg Anledning til udtrykkelig at bemærke, at disse Indtryk er en privat Meddelelse til Skolens Venner, hvorfor mulige *Eftertryk* af hele eller Dele af Artiklen *forbydes*.

FR. S.

Det danske Folks Historie.

Holger Begtrup: Det danske Folks
Historie i det 19. Aarhundrede. —
Gyldendalske Boghandel, Nor-
disk Forlag 1909—14.

FOR nogle Aar siden var der en kendt Præst, der fremsatte den Opfattelse, at Historien burde fortælles »baglæns«. Det vil sige: man skulde i sin Historiefortælling begynde med den nyere og nyeste Tid og derfra gaa tilbage til Fortiden. Og Meningen hermed maa vel have været, at man derved lettere vilde vinde Nutidsmenneskers Øren for den historiske Tale og Oplysning.

Hvorvidt nu dette forholder sig rigtigt eller ej, vil jeg lade staa hen. Men under Læsningen i Holger Begtrups nylig afsluttede store historiske Værk er den gode Præstemands Idé stadig dukket op i mit Sind, og jeg har ikke kunnet frigøre mig for den Tanke, at naar jeg læste Begtrups Fremstilling af det 19. Aarhundredes Historie med saa stor Interesse, var det bl. a. ogsaa, fordi den omhandlede det nævnte Tidsrum.

Og mon det ikke vil gaa andre paa lignende Maade? De fleste vil dog vist helst høre eller læse om den Tid, der ligger umiddelbart forud for deres egen, og hvorpaa de bevidst eller ubevidst bygger deres eget Liv og Virken.

Langt mere end Tidsrummet er det imidlertid det Synspunkt, hvoraf hele Fremstillingen er baaret, der gør Begtrups Værk til en saa tiltrækkende Læsning. Hvad Begtrup har villet, er intet mindre end at skrive

en folkelig Aandshistorie, og det Spørgsmaal, han stadig stiller, er, om de forskellige Begivenheder, der er foregaaet, og de Personligheder, der har levet i det omhandlede Tidsrum, har bidraget til at fremme det aandelige Liv i den almene danske Befolkning. Det er vistnok første Gang, at noget saadant er forsøgt, og man kan ikke andet end følge Forsøget med den mest levende Interesse.

Der er altid den Fare ved at anlægge et bestemt Synspunkt paa historiske Tildragelser, at disse derved netop faar den Farve over sig, som er nødvendig for at fremkalde det Billede, det paa Forhaand har været den historiske Fortællers Hensigt at skabe. Men er en saadan Fremgangsmaade alligevel ikke den, der giver det mest frugtbringende Resultat? Fuld objektiv Historiefortælling er nu en Gang en Umulighed, og der kan da næppe være Tvivl om, at en af et virkelig ægte Synspunkt baaret Fremstilling er den, der er mest formaalstjenlig, og som i Virkeligheden giver det sandeste historiske Billede.

Den Skildring, Begtrup ud fra sit Synspunkt giver af det danske Folks Historie i det 19. Aarhundrede, er i alt Fald baade levende og sand, saa vist som det altid er sandt, hvad et Menneske, der virkelig har levet med i sit Folks Liv, fortæller om dets Sorger og Glæder, dets Sejre og Nederlag.

Og Begtrup er jo tilmed en ganske ypperlig Fortæller, der som faa behersker Modersmaalet og er i Stand til at lade det klinge fra alle dets Streng. Man læse t. Eks. blot hans fint tegnede Billede af den unge Øhlenschläger, og mærkeligt vilde det være, om man ikke følte sig grebet derved og fik en levende Fornemmelse af, hvad folkelig Historiefortælling vil sige.

Historisk set er Værkets svageste Del ganske naturligt den, der omhandler Tiden fra 1870 op til vore

Dage; den er ikke født, der er i Stand til at skrive Historie om den Tid, han selv har levet eller lever midt i. Der vil derfor nok mod Begtrups Fremstilling af dette Tidsrum komme til at foreligge flere Indsigelser som den, der allerede er fremsat af Olfert Ricard, fordi et Par af Indre Missions Præster og den kristelige Ungdomsbevægelse ikke er omtalt mere udførligt og med den Anerkendelse, som de efter hans Mening fortjener.

Jeg kunde ogsaa nedlægge Indsigelse mod den altfor korte Omtale, der bliver Arbejderbevægelsen til Del. Det, der er sagt om denne Bevægelse, er imidlertid saa smukt og vidner om en saadan Forstaaelse, at man kun sjældent træffer Magen dertil. Jeg vil derfor lade Indsigelsen fare — i det Haab, at der i de historiske Skildringer af det 19. Aarhundrede, der fremtidig maatte udgaa fra Højskolen, vil blive mere Plads til Omtale af Arbejderbevægelsen og dens betydelige Indskud i det danske Folkelivs Udvikling.

I det hele har det været mig en overordentlig Glæde at læse i Begtrups historiske Værk. Den levende og livlige Skildring kaster navnlig ved det Synspunkt, der bærer den, et nyt Lys over meget af det, der er hændet her i Danmark i det nys svundne Aarhundrede. Og det er vel værd at have Kendskab hertil, ikke mindst naar man skal klare sig sin Stilling til de Begivenheder og Bevægelser, man selv lever midt i, og som det tidt kan være vanskeligt nok at komme i det rette Forhold til.

En god folkelig-historisk Fortælling er det, Begtrup har sendt ud i Verden. Underligt vilde det være, om den ikke blev grebet og tilegnet af dem, den er skrevet om og for: den almene danske Befolkning.

Alfred Hansen.

Det første Elevmøde.

Af

Hans Løjmand.

Elev 18^{97/98}.

EN KLAR SEPTEMBERDAG med høj Luft og flyvende Sommer for 16 Aar siden samledes Deltagerne i det første Elevmøde paa Frederiksborg Højskole.

Der var gaaet et betydeligt Arbejde forud. Et stort Udvalg var nedsat til at forberede Dannelsen af en Elevforening. Indbydelse var udsendt til samtlige forhenværende Elever. Disse gav Møde i stort Tal med Feststemning og forventningsfulde efter, hvad der forestod.

Ved min Ankomst meddelte Udvalgets Formand mig, at jeg var udset til Dirigent ved den forberedende Generalforsamling. Samtidig stak han mig et Stykke Papir i Haanden, hvorpaa var gjort Udkast til Love for Foreningen.

Efter at have spist til Middag samledes vi i Foredragssalen til saglig Forhandling. Sjældent har vel en Generalforsamling været afholdt af saa uprøvede eller uerfarne Deltagere. Det gik da ogsaa ganske uparlamentarisk til, og jeg var paa Dirigentpladsen flere Gange Fortvivlelsen nær, naar Ændringer og Underændringer til Lovforslaget stilledes i Flæng, ganske umotiveret, eller naar Forsamlingen holdvis diskuterede Lovparagraferne i Munden paa hinanden.

Men gennem Veltalenhedens brusende Strøm mærkedes en inderlig Begejstring for at føre den foreliggende Sag — Frederiksborg Højskoles Elevforening — frem i en Skikkelse, der kunde staa livskraftig og frisk gennem Aarene som et Forbindelsesled mellem Skolen og dens tidligere og fremtidige Elever.

Jeg selv var lige saa uprøvet i Forhandlingens vanskelige Kunst som alle de andre Deltagere. Men min — senere saa sørgeligt skuffede — Forestilling om parlamentariske Former var mønsterværdig. Hvor ofte har jeg ikke siden tænkt paa denne Dag, naar jeg har overværet Møder og Forhandlinger i vore berømte Andelsselskaber. Disse overgaar i Reglen *ikke* hint i overfladisk Form, og de staa langt, langt derunder i Hjerternes Kultur og i Deltagernes Samfølelse.

Trods den ringe Forudsætning og den hjælpeløse Fremgangsmaade lykkedes det i forholdsvis kort Tid at føre Forhandlingerne til Ende. Den nu saa blomstrende Elevforening blev lagt i Svøbet, værnede af nænsomme Hænder, der ofte som en øm og ukyndig Moders af bare Omhu for den spæde var nær ved at kvæle det fremspirende Liv.

Efter en Pavse samledes Deltagerne paany i Foredragssalen, hvor Taler blev holdt af Begtrup, Th. Bredsdorff og Ole Jensen. Talere og Tilhørere har vel næppe nogensinde før eller senere været saa grebet af Situationens Ejendommelighed. Her var de nu samlede Ansigt til Ansigt som saa mange Gange før, og dog var Forholdet saa vidt forskelligt fra tidligere. Hvor ofte var ikke Tankerne vandret tilbage med Glæde og Vemod til den Tid, da man sad her til daglig i den herlige Højskoletid — hvor ofte havde man ikke gennemlevet disse dyrebare Minder om en svunden Tid, der ikke mere kom igen. Og nu stod

man overfor den overraskende Glæde paany at skulle opleve noget af denne tabte Virkelighed.

Vore kære Lærere, der Aar efter Aar ofrer sig stykkevis Dag for Dag til bestandig nye Hold og kun i Ny og Næ atter træffer en af deres Elever efter at have sluppet dem i Holdet, de var her som aldrig før paa Skolen stillet overfor en Trop af hengivne Tilhørere med forberedt og opladt Opmærksomhed. Det mærkedes.

Jeg har hørt disse Mennesker tale mange Gange baade før og senere, varmt og hjerteligt, med Kraft og Begejstring, som de kan gøre det, men aldrig mærkede jeg en saadan Understrøm af Inderlighed og Selvhengivelse i deres Tale som paa denne Dag. Flere af Mødets Deltagere, som jeg har talt med derom, har haft det samme stærke Indtryk deraf som jeg. —

-- Der er nu holdt adskillige Elevmøder siden den Tid, Møder, som maaske paa Deltagerne har gjort lige saa stærkt og varigt Indtryk som det her omtalte. Men vi, som havde den Lykke at opleve dette første Møde, vil næppe oftere opnaa en saa rig og stemningsfuld Stund som den, jeg her har søgt at skildre.

Naar jeg her har prøvet paa at fremføre en Skildring af Frederiksborg Højskoles første Elevmøde, da er Hensigten ikke dermed at skrive et Stykke af Elevforeningens Historie. Dertil er Tiden ikke inde endnu. Og derfor har jeg undladt at nævne Navne og at gaa i Enkeltheder om, hvad der passerede ved den Lejlighed. Det har været mig kært her at fremdrage et af mine skønneste Ungdomsminder og at fremstille for de yngre Aargange Frederiksborgelever, at vi Veteraner fra Skolens første Hold ikke føler os som Levninger fra en fattig Fortid.

Frederiksborg Højskole ser anderledes ud nu end den Gang baade ude og inde. Men glædeligt er det, at man paa Skolen møder den samme Aand og det samme Hjertelag nu til Dags som forhen. Derfor føler man sig bestandig som paa hjemlig Grund, naar man kommer der, og derfor bliver de Baand, der knytter én til Skolen, stærkere og stærkere, som Aarene gaar.

Maglebrænde pr. Stubbekøbing, Oktbr. 1914.

Den store Forskel.

DER ER en af Fortællingerne i den gamle Pagts Bog, som mine Tanker ofte vender tilbage til. Det er Fortællingen om *Josef* — Jakobs Søn. Det er en Skildring af et rigt og frodigt Liv — bølgende og bevæget, som Livet er, naar det virkelig leves.

Josef gik i sit dejlige Barndomshjem, omgivet af Faderens Kærlighed — ja, var Faderens »Øjesten«. Det var vel ikke helt uden Grund, for Josefs senere Liv viste, at der var en Hjærtebund i ham, som ikke er helt almindelig.

Saa en Dag gaar han glad ud paa Marken for at se til sine Brødre — men de gik derude med en Misundelsens Glød i deres Hjærter, der til sidst blev til en Brand, der tager Magten over Brodersindet hos dem, og de skiller Josef fra det, der var hans Hjertes Glæde: Livet i Barndomshjemmet under Faderens Kærlighed. Hvem der har følt at miste noget, som ens Hjertes Glæde var knyttet til, vil forstaa noget af Smerten i Josefs Graad, da han maa forlade sine Barndomsegne — og dog var det vel nok den mest stikkende Braad i Josefs Smerte, at det var hans egne Brødre, der i vildt Had forvoldte ham alt dette. At det var det onde, der havde faaet Magt over hans Brødres Sind og bragt Sorg og Lidelse — ikke blot over ham, men ogsaa hans kære gamle Fader — det ondes Magt til at bringe Sorg og Ulykke over Menne-

skehjærtet, *det* var sikkert Braadden, der smertede Josef dybest, naar han baade i Trængselstider og i Medgangstider lod Tankerne gæste Hjemmet.

Sorgen og Trængslerne kan blive til Menneskers Undergang — men de kan ogsaa blive til Menneskers Oprejsning, det beror ganske paa Menneskehjærtets Maade at tage det paa. Josef tog det paa den rette Maade. Under det altsammen gav han sig Gud i Vold, og saa gik han ud af Sorgen og Lidelsen med en Livserfaring, der ikke paa nogen Maade kan købes for dyrt. Da han som gammel Mand stod foran Dødens Port, da havde Hjertesorgen og Lidelsen gjort ham uendelig rig, for han havde erfaret, at Guds Kærlighed var tilstede i alt det, der ellers saa ud som en Ulykke for ham. Ud fra denne Oplevelse er det, han kan sige til sine ængstelige Brødre: »I tænkte ondt mod mig — men *Gud* tænkte at vende det til det gode«. Ja det var Josefs Livsresultat: det, der begyndte med Graad og Mørke derude paa Marken, da Brødrene drev ham bort fra det kære Barnedomshjem, det endte med Tak og klar Dag, da Striden var til Ende. Det Liv var ikke levet forgæves, men det var vokset i den rigtige Retning. Ikke fra Lys og Herlighed og ned mod Fortvivlelsens Afgrund, men *opad* — fra Smertens Nat til Guds Herligheds sollyse Dag.

Naar det var gaaet saaledes, havde det jo sin Grund i noget ganske bestemt. Det havde sin Grund i, at Gud var med Josef. *Derfor* kom der Lys og Lykke ud af det mørke og ulykkelige. For mangan en anden vilde det være gaaet saadan, at som Trængslen og Modgangen voksede, vilde ogsaa Hænderne knytte sig i Had og Hævnløst, saa Livet til sidst vilde ødelægges i Ondskab.

Det gør en afgørende vældig Forskel paa et Men-

neskes Livsresultat, om det har Gud med sig eller ikke — saa stor Forskel, at det, der kan blive til Fortvivelse og Undergang for det gudløse Menneske, det kan blive til Vækst og Oprensning, ja, til evig Lykke for det Menneske, der har *Gud med sig*.

Alle er vi jo ens stillede overfor Livets Love — dets Glæder og Lidelser. Gud lader jo Solen skinne over onde og gode og lader det regne over retfærdige og uretfærdige. Guds Rige er jo *her*, midt i denne syndige Verden med alle dens Rædsler, og Rædslerne rammer jo lige saa godt den, der staar indenfor, som den, der staar udenfor Gudsriget. Grænserne kan jo ikke sættes saadan, at det kan siges: de, der bor indenfor Grænserne, de er sikrede imod Verdens Rædsler og Pinsler — tværtimod — det er jo til Tider saadan, at Rigets Børn er mere udsatte for Rædslerne end Verdens Børn. Det er ikke *der*, Forskellen ligger mellem Kristne og Ikke-Kristne. Det er ikke saadan en grov ydre Forskel, der gør sig gældende — saa det kan siges: se, der er Gudsriget, for der er ingen Fare, der truer. Nej, Forskellen ligger ene og alene i de to Slags Menneskers Oplevelser — og i de Resultater, de kommer til gennem disse Oplevelser. Det onde er ikke bundet, det virker efter sin egen fri Vilje, som det gode virker efter sin.

Hvor er da Guds Kærlighed? Naar den tillader, at Guds Børn skal lide sammen med dem, der holder sig udenfor Gud? *Guds Kærlighed er midt i det hele*. Midt i Lidelsen og Nøden. Ikke saadan, at Nøden kommer *fra* Gud — nej, det har sin Rod i Synden og det onde — men Gud kan tage Nøden og Lidelsen i sin Tjeneste, saa han giver af sin Kærlighed derigennem. Saa beror det paa os selv, om vi vil give os Guds Kærlighed i Vold og bæres af den gennem Lidelsen, eller vi vil gaa ind under Lidelsen uden

Guds Kærlighed. Deraf afhænger det, hvilket Resultat og hvilke Oplevelser vi kommer til. Giver vi os Guds Kærlighed i Vold, lever i den og af den fra Dag til Dag, saadan som den er os givet i Guds levende Ord, da skal vi erfare, at »Kristne har kronede Dage«, at vi har et Fredens Sted mid i al Verdens Larm og Lidelser.

For Lysets Børn er der ingen Tid paa Dagen saa herlig som den dejlige Morgenstund, og det, der gør Morgenens saa dejlig, det er jo dette, at der er vundet en ny Sejr over Mørket. Vi kender Morgenens Herlighed, *fordi* vi kender til at gaa ind i Nattens Mørke og komme vel ud deraf. Saaledes kommer vi ogsaa tættere ind i Guds Kærlighed ved at *bæres af den gennem Nød og Sorg*.

For den, der lever *uden* Gud, bliver Sorgen og Lidelsen til Fortvivlelse og Fortræd — for den, der lever *med* Gud, bliver den samme Sorg til Oprejsning og evig Lykke. *Det er Forskellen* paa de to — en Forskel som paa Nat og Dag.

Kølstrup, den ²/₁₀ 1914.

Thomas Simonsen.

Fra Roemarken.

DE aller fleste af dette Skrifts Læsere véd nok — saadan paa det nærmeste da —, hvordan det gaar til at luge Roer; en stor Del har ogsaa hørt noget om en Roekarlebevægelse ude i Holbæk Amt; men da jeg tør gaa ud fra, at Kendskabet til denne er mindre end Kendskabet til at luge, bliver det nærmest Bevægelsen, jeg her skal omtale.

For saa vidt som der ikke er noget nyt under Solen, er Roekarlebevægelsen selvfølgelig heller ikke noget nyt. Ja, maaske kunde der dog være noget nyt ved den alligevel? — Sammensætningen — der har vi det nok — en ny Maade at drage i Arbejdsmarken paa — altsaa en Slags ny Arbejderbevægelse.

Den er — i al Korthed sagt — fremkommen af følgende Grunde: Fordi der til Roedyrkningen kræves en betydelig Forøgelse i Arbejdskraften, da Roelugningen indtræffer paa en Tid, hvor der er fuldt op af Travlhed med Hø og andet Arbejde, og fordi Roelugning nu en Gang er et Arbejde, mange Landboere gerne selv vil være fri for.

Den foregaar da paa følgende Maade:

Fra det ene Aar til det andet eller i Vinterens Løb gør en Roentreprenør Akkord med Bønderne om at passe deres Roemarken — Akkord om at lægge Roerne, om at luge og udtynde dem 1, 2 eller 3 Gange — rense dem og tage dem op med Haand eller Maskine i Efteraaret — alt sammen efter Landmandens

Ønske og Trang — tager saaledes Roerne i Entreprise og skaffer sig samtidig Mandskab efter de paatagne Roearalers Størrelse.

For at begynde med Begyndelsen kan jeg lige saa godt straks fortælle, at den væsentligste Ophavsmand til Roekarlebevægelsen er Jens Carl Nygaard, nuværende Proprietær paa Vilhelmsdal ved Mørkøv St. Selvfølgelig har han ligesom de fleste Foregangsmænd, der har udrettet noget, begyndt i det smaa for at prøve, om det kunde gaa — første Aar med Hakke i Haand selv i Spidsen for 4—5 Karle. Styrken paa de 4—5 Karle voksede imidlertid i Løbet af 4—5 Aar til en Styrke paa omtrent 50 Mand, og Roefeltet til et Areal paa 350—400 Tdr. Land, spredt i mange Miles Omkreds.

Dermed var Virksomheden sat godt i Gang, og Nygaard kunde overlade os at føre den videre, da han giftede sig, købte en forsømt Gaard og fik nok at efterse dær.

Naar jeg nævnte før, at Bevægelsen foregaar i Holbæk Amt, da vil det sige, dær har den sin Hjemstavn og sin største Tilslutning endnu, men er ellers ogsaa udbredt til andre Egne af Sjælland i flere Hold, hver under sin Anfører — alt i alt sidste Aar vel omfattende op imod et Par Hundrede Mand.

Naar jeg skal beskrive, hvorledes saadan et Hold eller saadanne Hold griber Arbejdet an, mindes jeg uvilkaarlig Samson, der fangede 300 Ræve, bandt dem sammen to og to, stak dem en Fakkelt i Halen og lod dem løbe hver til sin Side osv., noget lignende foregaar nemlig her, idet Anføreren giver Karlene hver en Hakke i Haanden og sender dem ud til alle Sider og i alle Retninger, ganske vist ikke for at ødelægge Afgrøderne som Rævene, men for at ødelægge al Slags Ukrudt saa godt, det lader sig gøre.

»Kært Barn har mange Navne«.

Roekarlekompagniet er ogsaa tildelt flere ærefulde Titler for dets ihærdige Foretagsomhed, bl. a. »det flyvende Roekorps« — for Resten et ret betegnende Navn. Karlene maa rejse fra Gaard til Gaard »og ta' Ranslen paa Nakken og Hakken i Haand« og saaledes føre en ikke saa lidt flyvende eller omflakkende Tilværelse, mens Arbejdet staar paa.

Det hele foregaar paa Akkord; naar Entreprenøren eller Anføreren har paataget sig Roerne, maa han atter gøre Akkord med Karlene. Kost og Indkvartering kommer naturligvis derind under, saa Karlene spiser, drikker og sover, hvor de virker. Jeg maa for Resten sige, at baade Kost og Modtagelse de fleste Steder er upaaklagelig — sine Steder endogsaa overordentlig god. Men nu skal vi høre lidt om, hvad det er for Mennesker, der tager fat paa denne Maade; thi det spiller jo unægtelig ikke saa lille en Rolle, bl. a. ogsaa for Modtagelsens Skyld.

Af det foregaaende tror jeg, at Læserne har faaet et nogenlunde Indblik i Bevægelsen, dens Størrelse og dens Maade at orientere sig paa, dertil kommer nu, hvilken Nytte eller Skade, hvilke opbyggende eller nedbrydende Omstændigheder i aandelig eller timelig Henseende en slig Bevægelse kan foraarsage paa Egnen, hvor den virker. For hvem der ikke er kendt i Egnen, kan jeg oplyse, at der omtrent midtvejs mellem Holbæk og Kalundborg ligger en velbekendt Højskole, nemlig Vallekilde; den maa betragtes som Centrum eller Udgangspunkt for Bevægelsen. Proprietær Nygaard begyndte nemlig Virksomheden derud fra, og bl. a. har han nok ogsaa lært dær, hvad »en god Tone i Hæren« vil sige; thi Hæren, han hvervede sig, bestod først af Tropper fra samme Sted, hvor han havde mærket, den gode Tone holdt til Huse, og senere til-

lige næsten udelukkende af Tropper fra lignende Steder, bl. a. saaledes ogsaa fra Frederiksborg.

Nu vil Læserne kunne forstaa, naar jeg fortæller, at det den Dag i Dag selvfølgelig gaar paa samme Vis, at det er en større Flok paa en Maade af jeres egne Folk, der saaledes drager til Roemarken, og vil tillige kunne forstaa, at jeg med Rette kan tillægge Højskolerne en Del af Ansvarret for, hvad der ud over Roearbejdet kan komme ud af en saadan Flok Elevers Samvær med hinanden og med Beboerne paa Egnen.

Eet Maal har alle tilfælles, som rejser til Roemarken — at tage fat for at skaffe sig Penge.

Mangen ægte, god Socialdemokrat sætter her alle sine Anskuelser om en 8-Timers Arbejdsdag til Side til efter Roetiden og hugger løs paa Ukrudtet fra 5 Morgen til 9 Aften for at slaa Mønt, mens Tid er. Nogle søger paa denne og andre indbringende Arbejdsmaader at skaffe sig økonomiske Midler i Hænde til at skabe sig en Livsstilling for — andre de fornødne Midler til at kunne fortsætte Læsning og aandelig Udvikling paa Højskoler og lignende Steder. De sidste kommer der ikke faa af; og for disse bliver Roearbejdet saaledes en indirekte Vej til at skaffe sig aandelig Ernæring paa.

Men nu vil vi ogsaa let kunne forstaa, at slig en Flok aandelig vakte unge Mennesker ikke kan nøjes med at tænke paa de Penge, Arbejdet skal indbringe — Pengene er jo kun en Nødvendighed som Betalingsmiddel —, men at der maa være »digtende Trang gennem Arbejdets Gang«.

Det er paa den lyse Tid af Aaret, at Arbejdet i Roemarken foregaar — i en Tid, hvor alt omkring een staar i den herligste, lysegrønne Farve — Haabets Farve —, i en Tid, hvor ethvert modtageligt Menneske maa fyldes med Beundring for det storslaaede i

endog er dem, der har været Skyld i Oprettelsen af vort Foretagende.

Vor Bevægelse er kun ubetydelig i Sammenligning med deres — deres Antal endog Hundrede Gange vort — det vil sige: naar vor Bevægelse omfatter 150—160 Mand, omfatter deres 15—16000 Mand. En ganske pæn Flok. Jeg tør dog mene, at det ikke kommer an paa Størrelse eller »Masse« i en Bevægelse, men paa, hvad »Massen« bestaar af; og jeg tør mene, at det inden ret længe er danske Ungersvende, der maa passe den danske Roemark. Jeg har nemlig den Tro, at der — ogsaa til at passe Roelugningen — er dansk Arbejdskraft nok, blot den kommer i Anvendelse.

De fleste har nok paa Følelsen, at der ikke er noget videre godt eller glædeligt forbunden med den store Indvandring af Polakker — der for største Delen bestaar af Kvinder — eller disses Anvendelse i dansk Tjeneste.

Det er ogsaa langt fra, at der er noget saadant at finde, naar man hører sig nøjere for.

Polakkerne kan selvfølgelig ikke rejse den lange Vej alene for at være her i de Par Maaneder, Roetiden varer.

De maa antages fra tidligt Foraar og beholdes til sent paa Efteraaret.

Deraf følger, at disse Polakkvinder — udenfor Roetiden — maa udføre al Slags Karlearbejde: følge Heste, grave Grøfter, læsse Gødning osv., mangan Gang et Arbejde, der ikke alene er højst upasselig Kvindearbejde, men et Arbejde, der overstiger Kræfterne. — Lidet rosværdig for os Danske —.

Hovedgrundene til, at de er her, saa mange som Tilfældet er, kan udtrykkes i følgende: 1) Den store Sukkerroedyrkning paa Lolland-Falster og Sjælland,

Guds Natur —, i en Tid, hvor der for valfartende Roekarle er Lejlighed til at se et Væld baade af stort og smaat, baade af Menneskeværk og Naturens Værk; det eneste, det kommer an paa, er blot at have Øjne at se med, saa man ikke glør paa Tingene uden Forstaaelse og Berigelse.

Det var nu disse to Ting, vi først fik ud af Opholdet i Roemarken: Penge og god Lejlighed til at se os om; men vi maa videre. Penge og Lejlighed til at se sig om kan enhver, der vil, jo skaffe sig næsten i en hvilken som helst anden Stilling.

I Roemarken kan vi tillige ved Anførernes Hjælp samles en meget stor Flok gamle Højskoleelever og lade vor »digtende Trang« komme til Udfoldelse ved et Møde i den grønne Skov, dær kan vi sammen med Omegnens Beboere holde Foredrag, Sang og Festlighed, som om vi var midt i Højskolelivet. Dette bidrager betydeligt til, at vi ogsaa i det daglige Arbejde kan paavirke mindre aandeligt interesserede Mennesker af dem, vi skal arbejde for og iblandt.

Jeg tør endogsaa haabe, at det kendeligt lykkes os at føre »Højskoleaanden« derud, hvor den maaske ellers ikke kom. Men hvorvidt det ellers ligger til os som Roekarle at bringe Aand og Liv ind i Hjemmene, hvor vi kommer, er jo saa stort et Spørgsmaal, at det næppe kan besvares, før mulige Kendsgerninger i Egnen taler for sig selv.

Jeg skal blot fremsætte eet i Forbindelse med vor Roekarlebevægelse endnu — eet, som ligger saa nær, at man næppe kan tale om Roearbejde uden samtidig at tænke paa det, nemlig den polske Arbejds-kraft.

I Roerne er Polakkerne vore Standsfæller, og det vilde da være urigtigt at skrive om Arbejderbevægelsen i Roemarken uden at nævne disse — muligvis det

hvorved Hovedparten af dem er anvendt, 2) Dansker-nes LigeGYldighed for Tilvejebringelse af gode Forhold mellem Arbejder og Arbejdsgiver og 3) Polakkernes daarlige Forfatning hjemme i Fædrelandet, der gør, at de gerne udvandrere til Steder, hvor man vil modtage dem.

De fleste kan nok være enige med mig i, at en udstrakt Sukkerroedyrkning ikke burde være afhængig af daarlige Forhold mellem Arbejder og Arbejdsgiver — og være enig med mig i, at vi ikke kan give Polens Børn bedre Hjemmeforfatning ved at lade dem slide for os.

Men lad os saa ogsaa være enige om ikke alene gennem Roekarlebevægelse, men ogsaa ad alle andre mulige Veje at afskaffe de daarlige og uhæderlige Tilstande ved selv at bringe Skik i Tingene.

Det kan enhver gammel Højskoleelev — Karl eller Pige — være med til.

Karsten Ansbjerg.

Elevmødet 1914.

ET SÅDANT Elevmøde er fast aldrig før oplevet, i hvert Fald ikke af den, som skriver disse Linjer. Der var strålende Sol over alle Tage og Trætøppe, nej, bagende Solhede over alle Veje og Stier, der var næsten *for* megen Sol. Men hvem brød sig vel om det — man plejer jo ikke at være så bange for Solen ved Midsommertide!

Også i År begyndte Mødet om Lørdagen, og det må siges, at det tegnede lovende fra første Færd. Allerede om Formiddagen var flere »gamle« Elever ankomne, og ud på Eftermiddagen var der en hel Folkevandring ud imod Frederiksborg Højskole. Jo, Trangen til *virkelige Oplevelser* viser sig endnu at være stærk blandt Frederiksborgere — og stærkere, end disse mange Gange selv veed det. Det er denne Trang og de gode Minders Magt, som er Bærekraften i vore Elevmøder.

Hele Lørdagen var der for Gæsterne Lejlighed til at deltage i den sædvanlige Undervisning på Skolen, og både Glæden og Overraskelsen for de mange var stor, da det viste sig, at Begtrup i sin Foredragsrække lige netop var nået til »Adam og Alma«. — Senere var en lille Flok af de mest interesserede og foretagsomme under Anførsel af Begtrup ude at tage den Gård i Øjesyn, som han nogen Tid i Forvejen havde købt. Turen gik gennem Stuer og Stalde og ud over de spættede

Marker, hvor Kulturen såvist endnu ikke havde passeret Kulminationspunktet. Alle Vegne var der nok at se og for Ejeren noget at profetere om: »Se, her er nu fire Køer, om få År er her seksten, — men først må vi jo rigtignok have lidt Regn!« — Sidst på Dagen samledes en stor Skare af ældre og yngre på en ikke særlig grøn Græsjord, hørende til ovennævnte Gård, og her gik Legen og Dansen lysteligt til langt ud på Aftenen.

Søndag Formiddag var der Gudstjeneste i Frime-nighedskirken. Pastor Niels Dael prækede over Dagens Tekst, men holdt iøvrigt en stærkt personlig præget og velgørende *fri* Tale. Efter Tjenesten var der Altergang, hvori mange deltog.

Middagen forløb festligt og muntert, og Pausen, der fulgte på, blev for en væsentlig Del tilbragt »i Palmernes Skygge«.

Da Klokken igen ringede, var det Generalforsamlingen, det gjaldt. Foredragssalen blev fyldt til sidste Plads, og så tog man fat på Dagsordenen. Formanden, stud. theol. N. P. Nielsen, bød velkommen, berettede om det svundne Års Virksomhed og fremlagde Regnskabet for 1913—14. Både Beretning og Regnskab godkendtes.

Alfred Hansen, Holbæk, aflagde Beretning om Års-skrift-Redaktionens Virksomhed.

Det næste Punkt på Dagsordenen var: Forslag fra Styrelsen. Her kom i Gang en livlig Forhandling, som viste en almindelig Stemning for, at Elevforeningens Overskud skulde anvendes i Overensstemmelse med Styrelsens Forslag. »Sønderjydsk Skoleforening« og »Det sociale Sekretariat« bevilgedes hver 50 Kr., Frb. Højskoles Elevbibliotek og Læsestue 100 Kr., »Den nye Afdeling« 400 Kr., »Nationalfondet af 1914« 50 Kr.

Regnskabet for 1913—14 saa saaledes ud:

<i>INDTÆGT:</i>		Kr. Ø.
Overskud fra 1912—13		1116 27
Frimærkebeholdning		4 08
Medlemsbidrag		1674 13
Solgt Aarsskrifter		31 54
Renter		38 25
	Ialt Kr.	2864 27
<i>UDGIFT:</i>		Kr. Ø.
Gave til Det sociale Sekretariat		50 00
— - S. S.		50 00
Bryllupsgave til Fred. Nørgaard		100 00
Understøttelse til den ny Afdeling		500 00
Understøttelse til Elevernes Haandbibliotek		100 00
Trykning af Aarsskriftet		660 80
Opkrævning, Forsendelse, Fragt m. m.		432 40
Løn til Sekretæren		100 00
Rejse- og Administrationsudgifter		30 60
	Ialt Kr.	2023 80
Overskud		840 47
	Balance ..	Kr. 2864 27

— — Der blev nu foretaget Valg af Styrelse. De afgående Medlemmer N. P. Nielsen, Nikolaj Møgensen og Ole R. Munk blev genvalgte. Nyvalgte blev: Kathrine Boesen, Søndernæs, Slesvig, Henrik Hvass, Tødsø, Mors, og som Suppleant Jens Hansen, Ubberup ved Kalundborg. — Styrelsen konstituerede sig senere med N. P. Nielsen som Formand og Henrik Hvass som Næstformand.

Efter Generalforsamlingen blev der drukket Chokolade i Haven. Og derpå drog man i sluttet Følge og med de nordiske Faner i Spidsen til Festpladsen, hvor Begtrup, Uhrskov, Nørgaard og Jensen talte. Det vil føre for vidt at komme ind på et Referat af de udmærkede Foredrag, som her blev holdt. Kun skal der lige nævnes, at Understrømmen i de talte Ord

var den samme varme Lovprisning af det vagtsomme, trofaste, virksomme Menneskeliv, som vor Historie ikke var helt uden Eksempler på, og som det var givet os alle at leve, når vi blot var tro imod det bedste i os selv og havde *Vilje* til at gøre, hvad vi ævnede, til *Livets* Fremme. Især under Begtrups Foredrag blev man mindet herom. Det var i Sandhed Tale om *Arbejdet* og den uendelige Betydning, det har for Mennesket at kunne sine Ting og have Kærlighed til det, der nu engang er blevet ens Virke og Opgave. Der må Sjæl ind i Arbejdet, Energi ind i det, og rige Muligheder vil ligge dig åbne . . .

Atter lød nu Klokkerne, og man samledes om de veldækkede Spiseborde i Gymnastiksalen, hvor der knapt var Plads til alle Deltagerne, så en Del måtte vente til bagefter. Der blev her holdt flere forskellige Taler. Og der blev udbragt et Leve for det danske Folk, for Frederiksborg, for Skolens Piger o. s. v.

Efter det fornøjelige Fællesmåltid blev der ydet en aldeles fortræffelig sanglig-musikalsk Underholdning, som blev modtaget med bragende Bifald og bidrog meget til, at Feststemningen opretholdtes til det sidste.

Afslutningen foregik i den prægtigt illuminerede Have, hvor man godt kunde tro sig hensat til en Eventyrverden. Og da Sangen »Dejlig er Jorden« tonede ud i den dejlige, forunderlig stille Sommeraften, tog man på den inderligste Måde Afsked med hverandre indbyrdes og med Frederiksborg Højskole, der nu igen havde givet så mange af os en Række lyse og glade Minder at tage med hjem og tære på gennem kommende Tider.

Henrik Hvass.

Frederiksborg Højskoles Læsestue.

DET var et for mit Vedkommende længe næret Haab, der gik i Opfyldelse, da vi i Fjor fik oprettet en Læsestue for Højskolens Elever. Ved Velvilje fra forskellig Side fik vi de nødvendige Midler til at begynde med, og nu har vi en ret anselig Bogsamling. At en saadan Bogsamling, der daglig staar til Elevernes Afbenyttelse, er til stor Gavn, er jeg ikke i Tvivl om. Her er der Lejlighed til for de læselystne, de i ædelt Forstand nysgerrige, at faa mange Spørgsmaal besvaret. Træffer man i en svensk Sang et Ord, man ikke kender, gaar man ind og slaar op i en Svensk-Dansk Ordbog. Har man i en Avis truffet et Fremmedord, man ikke forstod, slaar man op i et Leksikon. Og de, der ønsker at se sig om i Historien eller i Naturvidenskabens Verden, vil finde god Vejledning. I det hele vil en saadan Læsestue med et godt Bibliotek være et Skatkammer for mangan en Højskolekarl. Den vil hjælpe til at lede Eleverne ind i Selvarbejdets lykkelige Verden, hvor Løsenet er dette: Jeg kan selv!

Hvad har vi saa i vor Bogsamling? Ja vi har op mod 300 Bind ialt, og vi faar stadig flere. Af Leksikoner har vi foruden to ældre det nylig afsluttede Hagerups (skænket af Skolens gamle Elev Mads Hansen)

og vi har Biografisk Leksikon. For de 200 Kr., som Elevforeningen har været saa venlig at give os i Fjor og i Aar, har vi bl. a. købt følgende: Saabys Dansk Ordbog, en Svensk-Dansk Ordbog, en Engelsk-Dansk Ordbog, Jakob Knudsen: Livsfilosofi, Ricard: Ungdomsliv, J. Byskov: Modersmaalet, Starcke: Det økonomiske Livs Hovedlove og Grundværdiskatten som eneste Skat, P. Munch: Samfundskundskab, M. Rubin: Tysklands Historie, M. Pontoppidan: Anno 13, Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen, Karl Larsen: Et Folk i Krig, H. Rosendal: Danskhedens Historie i Sønderjylland, W. Thulstrup: Niels R. Finsen, Vilh. la Cour: J. Jessen, H. C. Andersen: Mit Livs Eventyr, J. P. Koch: Gennem den hvide Ørken, K. K. Nicolajsen: Jeppe Aakjær, Broch og Seip: Norsk Litteraturhistorie, Klaus Berntsen: Mindeblade om Kold, Gerhard Gran: Religiøs Uro, W. James: Religiøse Erfaringer, Rützebeck: Vor Bondestands Historie, samme: Sønderjyllands Historie, »Politikens« Kort over Danmark, Opfindelsernes Bog III og IV, Opfindernes Historie m. fl.

I Aar har vi endvidere begyndt med lidt Bladhold. Der vil i Vinter i Læsestuen være fremlagt følgende Tidsskrifter: *Gads danske Magazin* og det norske *For Kirke og Kultur*, desuden Ugebladene *Højskolebladet*, *Bavnen* og *Illustreret Tidende*. Ikke mindst dette sidste med dets mange Billeder og Kort fra Krigsskuepladsen er meget i Brug.

Til Læsestue benyttes i Aar som i Fjor »de gamles« Skolestue. Der er i Vinter aabent for alle Skolens Elever hver Dag fra Middag til Kaffetid ($12\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{4}$) og desuden hele Søndagen.

I Fjor havde vi intet Udlaan, men i Aar vil vi imødekomme dem, der ønsker at have en Bog at læse i om Aftenen eller ved andre Lejligheder. 1—2

Gange om Ugen vil jeg være til Stede for at give Udlaan, dog ikke af Blade, Leksikoner eller Ordbøger, »De gamle« er mig for Tiden behjælpelig med at udarbejde et Katalog, saa ogsaa den Side af Sagen kan komme i Orden.

Elevforeningen valgte Marius C. Sørensen til sammen med mig at gøre Indkøb af Bøger for de 100 Kr., som Foreningen atter i Aar har skænket os. Jeg tror, at vore Elever baade nu og i Fremtiden vil faa mange glade Timer i Selskab med Bøgerne i vor Læsestue. Dette turde være den bedste Tak til Elevforeningen for dens Gaver.

Anders Uhrskov.

En Brevsamling.

Breve fra N. J. Termansen til Fru
Skibsted. — Udgivne med Ind-
ledning og Oplysninger af
Fred. Nørgaard. — G. B. N. F.

I FORORDET til den Samling Breve fra J. P. Jacobsen, der i sin Tid blev udgivet af Edv. Brandes, antyder Udgiveren den Mulighed, at J. P. Jacobsen, naar han skrev sine Breve, omend ubevidst havde en større Læsekreds i Sigte end den enkelte, for hvem Brevene var bestemt. For det er saa naturligt, at »den, hvis Kald det blev at tale til de mange, til de flest mulige, finder let én eneste Tilhører et lidt for snævert Kar«.

Muligvis kan det samme siges om N. J. Termansen; han havde jo ogsaa i levende Live, omend paa en anden Maade end J. P. Jacobsen, det Kald at tale til de mange. I alt Fald maa de, der har ønsket hans Breve forelagt for Offentligheden, og den, der har besørget Udgivelsen, have ment, at de var af et saadant Værd og en saadan Betydning, at de fortjente at kendes af en større Læsekreds.

Og naar Brevene nu er udgivet, ligger det nær at spørge, om der derigennem er ydet et nyt Bidrag til Belysning af Termansens Liv og Personlighed. For den, der ikke har kendt Termansen, og som kun kender lidet eller saa godt som intet til hans Historie, er det vanskeligt at svare herpaa. Det tør dog siges, at det Billede, man faar af ham ved at læse hans

Breve, er baade smukt og tiltalende, og Brevene viser tillige, at den, der har skrevet dem, har været en sjælden stærk og ejendommelig Personlighed

»Danmarks lærdeste Bonde« er Termansen bleven kaldt. Og ihvorvel der ganske naturligt ikke kommer megen Lærdom til Orde i hans Breve, er det dog klart, at han i Kundskabsfylde og Skarpsindighed maa have raget langt op over sin Samtids Bønder. Han udtaler sig derfor ogsaa med stor Sikkerhed om selv de vanskeligste Spørgsmaal. Og mange og vidt forskellige er de Egne af Menneske- og Samfundslivet, han har gennemvandret med sin levende og stærkt iagttagende Aand.

Hvad han skriver om i sine Breve, kan undertiden være smaa og helt dagligdags Tildragelser, som han formaar at lægge en særegen Glans over fra sit eget poetiske Sind. Men tiest er det større Begivenheder og Oplevelser, der tvinger ham Pennen i Haand.

Som mangeaarig praktisk Politiker havde han rig Lejlighed til at følge sin Tids politiske Begivenheder paa nært Hold og til at faa et Førstehaands Indtryk af de Personligheder, der var de førende i Datidens politiske Liv. Paa Grund af sin ejendommelige Stilling, der var en saadan, at han skiftevis af sine Modstandere blev kaldt Højre- og Venstremand, udtaler han sig ofte skarpt, men altid egenartet og selvstændigt, om de politiske Begivenheder, han kommer i Berøring med, og om de politiske Personligheder, han møder paa sin Vej.

Ogsaa i det folkelige Liv tog han levende Del. Og at hans Domme her ikke er mindre skarpe og selvstændige end paa det politiske Omraade, faar man bl. a. et Indtryk af ved at læse det, han ved given Lejlighed skriver om Bjørnstjerne Bjørnson. Han siger om Bjørnson, at alle maa indrømme, at han er en stor

Digter; men han er ikke noget stort Menneske, og han kan derfor ikke være egnet til at blive Grundtvigs Arvtager som folkelig Aandshøvding, hvad mange paa den Tid mente og troede. Termansen er dog vis paa, at alle ædle Mænd og Kvinder er enige om, at Bjørns Hjerter ikke skal mishandles, men at kun hans vrang Tanker bør modbevises.

Paa lignende Maade udtaler Termansen sig om andre Personligheder og Begivenheder i sin Samtid. Men Brevene viser først og fremmest, at han har været en dybt religiøs og kristelig grebet Personlighed. Næsten i hvert eneste Brev bryder denne hans Religiøsitet igennem med stor Kraft og Inderlighed. Og overfor det Tungsind, der stadig hærger hans Sjæl, søger han altid Trøst i Troen paa den Gud, der vil vende alt til det bedste og give ham Fred.

— Fred. Nørgaard har megen Ære af det Arbejde, han har paataget sig ved at udgive denne Brevsamling; det synes udført med stor Nænsomhed og Omhyggelighed. Han har forsynet Brevene med en Række oplysende Noter, og foran i Bogen har han skrevet en Indledning, der i korte Træk ridser Baggrunden op for Brevene.

For dem, der i Fremtiden vil sysle med Termansens Liv og Historie, er der sikkert gennem disse Breve fremdraget en Kilde af uvurderlig Betydning. Men rent bortset herfra vil der kunne hentes stor Glæde og Berigelse ved at læse denne Brevsamling.

Alfred Hansen.

Smaameddelelser.

Vi vil gerne herved bringe Elevforeningens Medlemmer vor bedste Tak for den smukke Gave, vi fik til vort Bryllup.

Gerda og Fred. Nørgaard.

Nye Bøger. Holger Begtrups fire Binds Værk *Det danske Folks Historie i det nittende Aarhundrede* er nu afsluttet. Det koster heftet 18 Kr. 50 Øre.

Endvidere er udkommet *Breve fra N. J. Termansen til Fru Skibsted* udgivet med Indledning og Oplysninger af Fred. Nørgaard. Bogen er paa 161 Sider og koster 3 Kr.

Begge Værker er udkommet paa Gyldendalske Boghandels Forlag.

Gamle Frederiksborg-Elever, der kunde ønske Understøttelse af Elevforeningen til et Ophold paa Frederiksborg Højskoles ny Afdeling, bedes indsende Ansøgning derom *inden* Elevmødet til Forstander *Begtrup* eller Elevforeningens Formand: stud. theol. *N. P. Nielsen*, Dosseringen 38^{III}, København N.

Til Medlemmerne. Mulige Udmeldelser og Adresseforandringer maa være indsendt til Hedegaard inden 1. November ledsaget af Meddelelse om, hvilken Aargang vedkommende hører til.

Alle Medlemmer i Sønderjylland faar Aarsskriftet tilsendt uden Optrævning, men anmodes saa om at sende Medlemsbidraget til Hedegaard.

Aarsskrifterne for 1908—13 kan faas hos Hedegaard, naar Betalingen, 50 Øre pr. Eksemplar, sendes til ham.

Af gamle Elever, der i Aar har ydet Bidrag til Aarsskriftet, har Alfred Hansen været Elev paa Frederiksborg Højskole 1902—03, Thomas Simonsen 1901—02, Hans Løjmand 1897—98, Karsten Ansbjerg 1911—12 og 1912—13 og Henrik Hvass 1911—12 og 1912—13.

Vore Billeder. Baade i Aar og i Fjor har Aarsskriftet været udstyret med Billeder, som alle er fremstillet efter Fotografier. I Aarsskriftet for 1913 skyldes de største af disse Fotograferne Rathsach og Boldsen Gadmar, medens de tre smaa var Amatørfotografier taget af Frederik Begtrup.

I Aar bringer vi syv Billeder, hvoraf Billedet fra Elevmødet skyldes C. Rathsach, de tre Skolebilleder er taget af Fru Boldsen Gadmar, medens en af Skolens Elever, Hans Klein, har udført Billedet af Rimfrosten og af Fruebjergturen.

Klichéen til Billedet af Christopher Bruun har »Højskolebladet« velvilligst laant os.

Artikler til Aarsskriftet for 1915 bedes sendt til Anders Uhrskov inden 15. Oktober næste Aar.

INDHOLD

	Side
<i>Holger Begtrup</i> : Fra Frederiksborg Højskole (med 6 Bill.)	5
— — Livet i Skoven	19
— — 1814—1914	21
<i>Ole Jensen</i> : Friskolelærer Niels Kristensen	37
<i>Fred. Nørgaard</i> : Af en Tale ved Elevmødet 1914	52
<i>Anders Uhrskov</i> : Christopher Bruun i 64	56
<i>Frederik Schrøder</i> : Indtryk fra Feltlivet 1914	86
<i>Alfred Hansen</i> : »Det danske Folks Historie«	96
<i>Hans Løjmand</i> : Det første Elevmøde	99
<i>Thomas Simonsen</i> : Den store Forskel	103
<i>Karsten Ansbjerg</i> : Fra Roemarken	107
<i>Henrik Hvass</i> : Elevmødet 1914	114
<i>Anders Uhrskov</i> : Frederiksborg Højskoles Læsestue ...	118
<i>Alfred Hansen</i> : »En Brevsamling«	121
Smaa meddelelser	124

**I 1915 agtes Elevmødet holdt
Søndag den 11. Juli.**

Gamle Elever er velkomne Lørdag den 10., naar de melder sig til Begtrup paa et Brevkort og medbringer et Tæppe.

Bestyrelsen.